

1 нб. № 6

Р О З М О В И

ДОСТОЙНОГО ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА З Д-РОМ АНАТОЛЕМ БЕДРІЕМ

ПЕРЕВЕДЕНІ І ЗАПИСАНІ НА ЛЕНТАХ ДВАНADЦЯТЬ КАСЕТОК
В ЧАСІ ВІД 17 ДО 23 ЧЕРВНЯ 1985 РОКУ В МІСЦІ ПОСТОЮ

ВІДПИС РУЧНО З ЛЕНТ ЗРОБИВ І ОПІСЛЯ МАШИНОПИС ВИГОТОВИВ
ІНЖ.ДМИТРО РОМАНИШИН І ТИМ ПОТВЕРДЖУЄ ВІРНІСТЬ ЗІ ЗАПИСАМИ З ЛЕНТ

висловлю погоджу у передній

ВСЮ ПРАЦЮ ЗАКІНЧЕНО В ПОНЕДІЛОК, ДНЯ 24 ЛЮТОГО 1986 РОКУ

В. ЯКЩО ЙДЕТЬСЯ ПРО ПОСТАВУ, ВЛАСТИВО МОГО БАТЬКА, ТО В ТОЙ ЧАС, ЯК МИТРОПОЛИ ШЕПТИЦЬКИЙ БУВ АРЕШТОВАНИЙ, ТО МІЙ БАТЬКО СПІЛЬНО З О. ВОЯКОВСЬКИМ, ЯКИЙ БУВ ПАРОХОМ В СУСІДНОМУ СЕЛІ БОГДАНІВЦІ, МІЙ БАТЬКО БУВ ПАРОХОМ В КАМ'ЯНКАХ ВЕЛИКИХ КОЛО ПІДВОЛОЧИСК, СКАЛАТСЬКОГО ПОВІТУ, ТО МІЙ БАТЬКО СПІЛЬНО З О. ВОЯКОВСЬКИМ ЗОРГАНІЗУВАВ ПЕТИЦІЮ ЧИ УМОВУ ПОНАД ТРИДЦЯТЬ-КІЛЬКА СВЯЩЕНИКІВ ДО ЦАРЯ МИКОЛИ ІІ В СПРАВІ ЗВІЛЬНЕННЯ МИТРОПОЛИТА ШЕПТИЦЬКОГО ЗА ЦІНУ ЗАКЛАДНИКІВ ТИХ ТРИДЦЯТЬ-КІЛЬКА СВЯЩЕНИКІВ, ЯКІ ПІДПИСАЛИ ТУ ПЕТИЦІЮ І ЗАОФІРУВАЛИ ЗАМІНУ ЗА ЗВІЛЬНЕННЯ МИТРОПОЛИТА ШЕПТИЦЬКОГО СВОЄ УВ'ЯЗНЕННЯ. ЦЯ ІСТОРІЯ ВИГЛЯДАЛА В ЦЕЙ СПОСІБ, ЯК МЕНІ РОЗКАЗУВАВ О. ВОЯКОВСЬКИЙ, ГЕНЕРАЛЬНИЙ ВІКАРІЙ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В НІМЕЧЧИНІ, ТА В ДРУГЕ ПОВТОРЯВ ЩЕ, ЯК Я БУВАВ У НЬОГО В БОФАЛО. ВИГЛЯДА В ТОЙ СПОСІБ, ЩО В ЧАСІ ОКУПАЦІЇ ЗАХІДНЬО-УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ, ЗОКРЕМА ГАЛИЧИНИ, МОСКОВСЬКИМИ ВІЙСЬКАМИ, БУВ ШТАБОВИЙ ТОЇ ЧАСТИНИ МОСКОВСЬКОЇ АРМІЇ ПОЛКОВНИК УКРАЇНЕЦЬ, ЯКИЙ ПРИ НАГОДІ ВІДВІДУВАВ МОГО БАТЬКА І О. ВОЯКОВСЬКОГО І ТОМУ ВИСУНУЛИ ТАКУ ПРОПОЗИЦІЮ, ЩОБ ВІН ПЕРЕДАВ ПЕТИЦІЮ ДО ЦАРЯ В СПРАВІ ЗВІЛЬНЕННЯ МИТРОПОЛИТА ШЕПТИЦЬКОГО. ВІН ПОГОДИВСЯ, ТАКУ ПЕТИЦІЮ ПЕРЕДАВ. ТОДІ ТІ СВЯЩЕНИКИ, В ТОМУ ЧИСЛІ МІЙ БАТЬКО І О. ВОЯКОВСЬКИЙ, ЯК ОРГАНІЗАТОРИ, ПОСТІЙНО БУЛИ ГОТОВІ НА ДЕПОРТАЦІЮ НА СИБІР, ~~І~~ І З ДНЯ НА ДЕНЬ ЧЕКАЛИ НА ТЕ, НА ТОЙ ВИВІЗ. ПОЛКОВНИК, ВЕРНУВШИСЯ, ЗГАДАВ, ЩО ВІН ПЕРЕДАВ ПЕТИЦІЮ ЦАРЕВІ І ЦАР МАВ СКАЗАТИ, ЩО МИТРОПОЛИТ ШЕПТИЦЬКИЙ МУСИТЬ БУТИ ВЕЛИКОЮ ПОСТАТТЮ, КОЛИ СТІЛЬКИ СВЯЩЕНИКІВ ГОДЯТЬСЯ ЙТИ В ЗАМІНУ ЗА НЬОГО В ТЮРМУ ЧИ ~~НА~~ НА ЗАСЛАННЯ І ЩО МУСИТЬ БУТИ ДУЖЕ СИЛЬНА ВІРА ТА, ЯКА ЇМ ДИКТУЄТЕ РОБИТИ. ПІСЛЯ ПОВОРОТУ МИТРОПОЛИТ ЧАСТО ПИСАВ ДО МОГО БАТЬКА ТАКОЖ І В ТІЙ СПРАВІ. ПРО ЦЕ РОЗКАЗУВАВ МЕНІ ТЕЖ О. ВОЯКОВСЬКИЙ, ГЕНЕРАЛЬНИЙ ВІКАРІЙ, ПРО ЯКОГО Я ЗГАДУВАВ.

~~ПРИ ТІЙ НАГОДІ ВАРТО ШЕ ВІДМІТИТИ, ЩО~~ Я НАРОДИВСЯ В МІСТІ ТЕРНОПІЛІ, А НЕ ЯК ПОМИЛКОВО ТУ І ТАМ ПИШЕТЬСЯ В ЯКІЙСЬ КАМ'ЯНЦІ ЧИ КАМ'ЯНКАХ ВЕЛИКИХ. ТАМ МІЙ БАТЬКО БУВ СВЯЩЕНИКОМ – ПАРОХОМ, ДЕ МИ ЖИЛИ. НЕ ДЕ Я ХОДИВ ДО НАРОДНОЇ ШКОЛИ.

П. ЯК БАТЬКО НА ІМ'Я.

В. БАТЬКО НАЗИВАВСЯ СЕМЕН, А МАТИ ТЕОДОЗІЯ З ЧУБАТИХ, А ДІД НАЗИВАВСЯ ЛУКА ЧУБАТИЙ – ПО МАТЕРІ, А ПО БАТЬКОВІ ПИЛИП СТЕЦЬКО.

П. ЧИ ВИ МАЄТЕ БРАТІВ, СЕСТЕР, СТАРШІ ЧИ МОЛОДШІ?

В. СТАРШИЙ БРАТ ОМЕЛЯН СТУДІЮВАВ БОГОСЛОВІЮ, І ВІН ПОМЕР НА ЗАПЕЛЕННЯ ЛЕГЕНІ ВЖЕ 15 РОКІВ ТОМУ, А СЕСТРА ОКСАНА – МОЛОДША, ЖИВЕ В КАНАДІ БІЛЯ ТОРОНТА У ВАТЕРЛЮ.

П. ЧИ ПРИГАДУЄТЕ, ДРУЖЕ ГОЛОВО, ПЕРШІ РОКИ ЩЕ ПЕРЕДШКІЛЬНІ З РОДИННОГО ДОМУ?

В. А ЗНАЧИТЬСЯ, ЯК ЙДЕТЬСЯ ПРО ТЕРНОПІЛЬ, ТО ФАКТИЧНО Я ДУЖЕ МАЛО ПРИГАДУЮ ТОМУ, ЩО БАТЬКО БУВ ТАМ КОРОТКО СВЯЩЕНИКОМ, А НА ПОЧАТКУ 1914 РОКУ БУВ ВЖЕ ПЕРЕНЕСЕНИЙ НА ПАРАФІЮ ДО КАМ'ЯНОК ВЕЛИКИХ, А ПЕРЕД ТИМ ВІН БУВ СОТРУДНИКОМ ПАРОХА О. ГРОМНИЦЬКОГО, ЗНАНОГО ТОДІ КРИЛОШАНИНА В ТЕРНОПІЛЬЩИНІ, ЯКИЙ БАГА

ПРИЧИНИВСЯ ДО НАРОДНОГО ОСВІДОМЛЕННЯ. І РОЗБУДОВИ НЕ ТІЛЬКИ ЦЕРКОВНОГО, АЛЕ Й НАЦІОНАЛЬНОГО І РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ В ТЕРНОПІЛЬЩИНІ. Я ДО НАРОДНОЇ ШКОЛИ ХОДИВ В КАМ'ЯНКАХ ВЕЛИКИХ. Я ВЛАСТИВО ВЧИВСЯ ПРИВАТНО В НАРОДНІЙ ШКОЛІ, ТОМУ, ЩО ТОЙ УЧИТЕЛЬ, ЯКИЙ БУВ, РАДО ДАВАВ НАМ ПРИВАТНІ ЛЕКЦІЇ, АЛЕ ТО БУЛО ТРАКТОВАНЕ ЯК ЛЕКЦІЇ ШКІЛЬНІ, ТОМУ, ЩО МИ ВЧИЛИСЯ ІНШИХ ЧУЖИХ МОВ В ТІ ЧАС, КРІМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, З БРАТОМ, ЩЕ ЯК МАЛІ ХЛОПЦІ, ТАКОЖ НІМЕЦЬКОЇ МОЇ ТАК, ЩО МИ БІЛЬШЕ ПРИВАТНО, ДАВАЛИ НАМ ПРИВАТНІ ЛЕКЦІЇ, ЯК ТО БУЛО ЗАГАЛЬНО ТО БУЛА УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ШКОЛА.

П. А ЧИ ЩОСЬ СОБІ ПРИГАДУЄТЕ З ЧАСІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ 1918/20 РОКІВ?

В. В ТОЙ ЧАС, ~~ЯК Я ВЖЕ ЗГАДУВАВ~~, НАЙБІЛЬШЕ ВРАЖІННЯ РОБИЛО, ЯК УКРАЇНСЬКЕ ВІЙСЬКО ПЕРЕМАШИРОВАВАЛО І ЩЕ ЯК ПРИЇЗДЖАВ КОТРИЙСЬ ЗІ СТРИЙКІВ, ЩО РІДКО БУВАЛО. АЛЕ ОДИН МІЙ СТРИЙКО, ВАСИЛЬ НАЗИВАВСЯ, ВІН ВЖЕ ПОМЕР, ВІДБУВШИ СИБІР ОКОЛО 20 РОКІВ, ~~ВІН~~ ВСТУПАВ ПО ДОРОЗІ ЯК КІННОТЧИК, НУ А ДРУГИЙ СТРИЙКО ЛЕВ, ТОЙ, ПОМЕР В ТОЙ ЧАС. ТО ВОНИ ПРИЇЗДЖАЛИ В ОДНОСТРОЯХ, І ТО НА НАС, МОЛОДИХ ХЛОПЦІВ РОБИЛО ВРАЖЕННЯ, ТОМУ, ЩО ТО БУЛИ УКРАЇНСЬКІ ОДНОСТРОЇ, ЯК НАМ БАТЬКО ВСЕ ПОЯСНЮВАВ ЧИ МАТИ. ТАК, ЩО ТОЙ ЕФЕКТ, ЩО ТО СВОЯ АРМІЯ, СВОЄ ВІЙСЬКО НА ДІЛ РОБИЛО ВРАЖЕННЯ, НЕ ТІЛЬКИ НА НАС, АЛЕ НА ІНШИХ ДІТЕЙ НА СЕЛІ, ЯКІ ЧАСТО БУВАЛИ В НАС.

П. ЧИ ТАМ ПЕРЕХОДИЛИ БУДЬОГО ВІЙСЬКА ТОДІ ЧЕРЕЗ ТЕРНОПІЛЬ?

В. Я ДУМАЮ, ЩО ТАК, ЩО МОСКОВСЬКІ ВІЙСЬКА ПЕРЕМАШИРОВАВАЛИ, НАПЕВНО ПЕРЕМАШИРОВАВАЛИ, А ЗНАЧИТЬСЯ НАСТАВЛЕННЯ МОГО БАТЬКА ПОСТІЙНО БУЛО НЕГАТИВНЕ, І Я ДУМАЮ, ЩО ТА ОФЕНЗИВА БОРШІЛОВА ТАКОЖ МАЛА СВОЄ ЗНАЧЕННЯ ТАКЕ НЕГАТИВНЕ, ТО ВОРОЖЕ, СКРІПЛЕННЯ ВОРОЖОГО НАСТАВЛЕННЯ І СЕЛЯН І МОЛОДІ І ДІТВОРИ.

ТОМУ, ЩО СТИЛЬ МОГО БАТЬКА БУВ ТАКИЙ, ЩОБИ СПІЛЬНО ЖИТИ З ГРОМАДОЮ, І ВІН БІВ ТАКИМ ОПІКУНОМ ГРОМАДИ, НЕ ДБАЮЧИ ПРО МАТЕРІАЛЬНІ ВАРТОСТІ, А БІЛЬШЕ ПОСТІЙНО ПОСВЯЧУВАВСЯ НАЦІОНАЛЬНО-РЕЛІГІЙНІЙ РОБОТІ. І, НА ПРИКЛАД, ЯК ЙШЛОСЯ ПРО ЗАВІЧАЙНО СВЯЩЕННИКА, КОЖНА ПАРАФІЯ МАЛА СВОЮ ЗЕМЛЮ, СВЯЩЕННИК В ТОЙ ЧАС НА УКРАЇНІ БУЛО ТАК, ЩО СВЯЩЕННИК МАВ ЗЕМЛЮ, А НЕ БУВ ОПЛАЧУВАНИЙ ЖАДНИМ УРЯДОМ І ЖИВ З УПРАВИ ЗЕМЛІ І З ТОГО, ЩО ОБСЛУГОВУВАВ ПАРАФІАН. ТО МІЙ БАТЬКО ПЕРЕДАВ ВСЮ ЗЕМЛЮ ДО УПРАВИ СЕЛЯНАМ, НЕ ПИТАЮЧИСЯ ЗА ЗАПЛАТУ. ТАК, ЩО СЕЛЯНИ УПРАВЛЯЮЧИ ЗЕМЛЮ, ПРИВОЗИЛИ ТЕ, ЩО УВАЖАЛИ ЗА ПОТРІБНЕ БЕЗ ЖАДНОГО ДОМОВЛЕННЯ, ТОМУ БУЛО ВІДНОШЕННЯ МІЖ МОЇМИ БАТЬКАМИ І СЕЛЯНАМИ - БУЛО ТАКЕ БАТЬКІВСЬКЕ І ОПІКУНЧЕ НАД НИМИ, ТАК, ЩО БУЛА ГАРМОНІЯ МІЖ СВЯЩЕННИКОМ І СЕЛОМ, В ТОЙ СПОСІБ, ЩО ТАМ БУВ ТАКИЙ ЗВИЧАЙ, ЩО НА ВЕЛИКДЕНЬ ТО ПРИНОСИЛИ ПАСКИ І.Т.Д. ДЛЯ СВЯЩЕННИКА, КОЖНИЙ ДАРУВАВ - ТО БАТЬКО ТО ВСЕ РОЗДАВАВ ПІСЛЯ БІДНИМ СЕЛЯНАМ. ТО СТВОРЮВАЛО ТАКУ АТМОСФЕРУ СПІВПРАЦІ І ВЗАЄМОДОВІР'Я І НА ТІМ, ТАК БІВ СКАЗАТИ, БУЛА ГАРМОНІЯ МІЖ НАРОДОМ - ВІРНИМИ І СВЯЩЕННИКОМ. ТО БУВ ТАКИЙ СТИЛЬ, ЯКИЙ ВИТВОРИВСЯ В ДАВНИХ ЩЕ СВЯЩЕННИЧИХ РОДАХ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ. ОЧЕВИДНО, ТО ВІДБИВАЛОСЯ НА ВЗАЄМИНАХ МІЖ ДІТЬМИ СВЯЩЕННИКА І СЕЛЯНСЬКИМИ ДІТЬМИ, ЯКІ ТАМ СПІЛЬНО БАВИЛИСЯ, СПІЛЬНО УЧАЩАЛИ ДО ЦЕРКВИ, НА

- РЕЛІГІЮ І ТАКЕ ІНШЕ. БУЛА ГАРМОНІЯ НЕ ТІЛЬКИ МІЖ СЕЛЯНСТВОМ І БАТЬКОМ, А ТАЖ МІЖ ДІТЬМИ СЕЛЯН І НАМИ І УЧИТЕЛЕМ, ЯКИЙ БУВ, ВІН НАЗИВАВСЯ ЛОТОЦЬКИЙ ЗДАЄТЬСЯ ТОЙ УЧИТЕЛЬ, ВІН НАС ВЧИВ, БУЛА ДУЖЕ ПОРЯДНА І ПАТРІОТИЧНА РОДИНА
- П. ПОТІМ, ЯК ПРИЙШЛА ПОЛЬСЬКА ОКУПАЦІЯ, ЯКІ Є НАЙГРАНШІ ВРАЖЕННЯ, СПОГАДИ І Т., ЯКІ ЗМІНИ ЗАЙШЛИ В ШКОЛІ?
- В. ЗНАЧИТЬ, ЗМІНИ ЗРАЗУ БУЛИ. НАЙПЕРШЕ БУЛО НЕГАТИВНЕ ВІДНОШЕННЯ ДО ЗАХІДНИХ АЛІАНТІВ, ТОМУ, ЩО Я ПРИГАДУЮ ЗАВСІДИ, ЩО МІЙ БАТЬКО ДУЖЕ НЕГАТИВНО ВІДНОСИЛАСЯ ДО ФРАЗЕОЛОГІЇ ВІЛЬСОНА. ~~КТО~~ ЗАВСІДИ ЗАЛИШАЛОСЯ В ПАМ'ЯТІ ТЕ, ЩО ВІН ГОВОРІВ ТРОХИ ЗНЕВАЖЛИВО ПРО ВІЛЬСОНА, ЯК ПРО ТАКОГО, ЩО ОБІЦЯВ ПРАВО НА САМОВИЗНАЧЕННЯ НАРОДІВ, А РІВНОЧАСНО НЕ ДОТРИМАВ ЙОГО. МІЙ БАТЬКО НАВІТЬ ДУЖЕ ГОСЛОВИВЛЮВАВСЯ, ЩО ВІН ОБМАНУВ УКРАЇНУ І ЗНЕХТУВАВ – НАВІТЬ БІЛЬШЕ ДРАЗДИВ, ЯК Я ТЕПЕР ТЕ ОКРЕСЛЮЮ. ~~ВОНО~~ НАМ ЗАП'ЯТОВАЛОСЯ, ЩО БАТЬКО ДУЖЕ ЧАСТО ПОВТОРЯВ ТЕ НЕГАТИВНЕ ВІДНОШЕННЯ ДО ФРАЗЕОЛОГІЇ ВІЛЬСОНА, ЯКУ ВІН НЕ СТОСУВАВ ДО УКРАЇНИ. ТО ВЛАСНЕ Є ТАКЕ ХАРАКТЕРИСТИЧНЕ В ТОМУ ВІДНОШЕННІ І ТОМУ ВЖЕ В НАС ЗРОДЖУВАЛОСЯ НЕГАТИВНЕ НАСТАВЛЕННЯ – НАС, Я ДУМАЮ ПРО СВОГО БРАТА, НЕГАТИВНЕ ВІДНОШЕННЯ ДО – ~~МИ~~ ШЕ НЕ РОЗУМІЛИ ТИХ СПРАВ, КОМПЛЕКСУ ДЕРЖАВИ, АЛЕ ДО ТОГО ВСЬОГО, ЩО НАВКОЛА ФРАЗЕОЛОГІЇ ВІЛЬСОНА, ЯКА БУЛА ЗАСТОСОВАНА ДО ВСІХ ІНШИХ НАРОДІВ – ПОЛЬЩІ – А НА ПРИКЛАД ДО УКРАЇНИ НІ. ОТЖЕЖ В ЗВ'ЯЗІ З ЦИМ АНАЛОГІЧНЕ ВІДНОШЕННЯ БУЛО ШЕ БІЛЬШЕ, МОЖНА СКАЗАТИ, НЕПРИЯЗНЕ І ВОДО ПОЛЯКІВ, ТОМУ, ЩО ТОДІ СПРАВА УКРАЇНИ – ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ – БУЛА ШЕ ОСТАТОЧНО НЕВИРІШЕНА ДО РАДИ АМБАСАДОРІВ ПРО ЩО ОЧЕВИДНО, Я МОЖУ ВІДТВОРИТИ, ТОМУ, ЩО БАТЬКО КРИТИЧНО І МАТИ ВІДНОСИЛИСЯ ДО ТОГО ЦІЛОГО КОМПЛЕКСУ, ЗВ'ЯЗАНОГО З РАДОЮ АМБАСАДОРІВ, ЯКА МАЛА ВИРІШУВАТИ ПРО ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ І ПРО НЕДОТРИМАННЯ ТОГО, ЩО ПОЛЯКИ ОБІЦЯЛИ, ЩО ДОТРОКАЛОСЯ УКРАЇНСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТУ, АТОНОМІЇ ТАК ЗВАНОЇ І Т.Д., І Т.Д.
- АЛЕ БАТЬКО І МАТИ НІКОЛИ НЕ ВІРИЛИ В ОБІЦЯНКИ, ПОЛЬСЬКІ, ПОСТІЙНО ВВАЖАЛИ, ЩО ЦЕ ТАКОЖ ЧЕРГОВИЙ ОБМАН, І В ТОМУ ДУСІ, ТАК БИ СКАЗАТИ, МИ ВИРОСТАЛИ. ТАМ БУВ ПОМІЩИК-УКРАЇНЕЦЬ, АЛЕ ЗПОЛЬЩЕНИЙ, ФЕДОРОВИЧ, ЯКИЙ МАВ ДОСИТЬ ТАКЕ НЕВТРАЛЬНЕ, А ДЕКОЛИ ПРИЯЗНЕ ВІДНОШЕННЯ ДО СЕЛЯН, БО ВІН ПРИХОДИВ ВСЕ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ, А НЕ ДО КОСТЕЛА. ~~НУ~~ І ТИМ ВІН ХОТІВ ПІДКРЕСЛИТИ, ЩО ВІН Є УКРАЇНЕЦЬ, ХОЧ БУВ, ЧЕРЕЗ СЛУЖБУ, ОДРУЖЕНИЙ З ПОЛЬКОЮ, ПОЛЬОНІЗОВАНИЙ, АЛЕ ЦЕРКВИ НЕ ВІДРІКАВСЯ І ПОСТІЙНО ПРИХОДИВ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ.
- ЧЕРЕЗ ЦЕ СЕЛЯНИ ЙОГО ТОЛЕРУВАЛИ, ХОЧ НЕ БУЛИ ЗАДОВОЛЕНІ ТИМ СПЕЦІАЛЬНО ЕКОНОМІЧНИМ УСТРОЄМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ТИМ, ТАК БИ СКАЗАТИ, КОНТЕКСТОМ НАЙМИЦТВА НА ПАНСЬКИХ МАЄТКАХ, І ЦЕ ТАК СТВОРЮВАЛО ТАКИЙ СОЦІАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ НА ТЛІ НАЦІОНАЛЬНИМ І СОЦІАЛЬНИМ, Я КАЖУ І СОЦІАЛЬНИМ ТОМУ, ЩО НАЦІОНАЛЬНИЙ ВІН БУВ ТАКИЙ НЕВТРАЛЬНИЙ, АЛЕ ТОМУ, ЩО ЙОГО РОДИНА ГОВОРІЛА ВЖЕ ПО-ПОЛЬСЬКИ, ХОЧ ОДИН З ЙОГО СИНІВ ЧАСТО ПРИХОДИВ МІЖ СЕЛЯНСЬКИХ ХЛОПЦІВ, ДЕ МИ БУЛИ І СТАРАВСЯ ГОВОРІТИ ПО-УКРАЇНСЬКИ. АЛЕ ТО ВЖЕ НАРОСТАВ ТАКИЙ НАЦІОНАЛЬНО-СОЦІАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ В ЗВ'ЯЗКУ З ТИМ, ЩО ОТОЧЕННЯ ЙОГО, ХОЧ ДО ЦЕРКВИ РОДИНА

ПРИХОДИЛА, АЛЕ ВСЕ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОМЕНТ НЕ БУВ ПІДКРЕСЛЮВАНИЙ, ЛИШЕ РЕЛІГІЙ ПРИЯВНІСТЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ЦЕРКВІ. АЛЕ ЦЕ НА ІНШИХ ВІДТИНКАХ ТОЙ КОНФЛІКТ ПОЧАВ НАРОСТАТИ МІЖ ПОЛІЦІЙНИМИ ЧИННИКАМИ І Т.Д.

П. В КОТРІМ РОЦІ ВИ ПОЧАЛИ ВЧИТИСЯ В ТЕРНОПОЛІ І Т.Д. (дальше не зрозуміле
В. Я ВЧИВСЯ НАЙПЕРШЕ З БРАТОМ ПРИВАТНО, МИ ВЧИЛИСЯ ПЕРШУ І ДРУГУ КЛАСУ ГІМНАЗІЙНУ ПРИВАТНО І ЗДАВАЛИ ДО ГІМНАЗІЇ – СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ В ТЕРНОПОЛІ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ, ЩОЙНО В ТРЕТІЙ КЛАСІ МИ ПІШЛИ ДО ГІМНАЗІЇ, ТО БУЛО В 1 РОЦІ. А ТОДІ ЯКРАЗ МІЙ БАТЬКО ПОМЕР В ЖОВТНІ, НУ І ТОДІ ВЖЕ ПОЧАЛАСЯ ЗНОВ СИТУАЦІЯ В НАШІЙ РОДИНІ З-ТИМ,ЩО... І МИ ОБА БУЛИ В ТІЙ САМІЙ КЛАСІ З МОЇМ БРАТОМ, ХОЧ ВІН СТАРШИЙ, АЛЕ ТО ТАК ЙШЛО,ЩО МИ ВІД ПЕРШОЇ КЛАСИ НАРОДНОЇ БУЛИ ЗАВСІДИ В ОДНІЙ І ТІЙ САМІЙ КЛАСІ, А ВІДТАК В ТРЕТІЙ КЛАСІ ГІМНАЗІЙН ТАКОЖ. НУ І ПІСЛЯ ТОГО ВЖЕ ЯК БАТЬКО ПОМЕР, ТО ТРЕБА БУЛО ДУМАТИ НА САМО-ВЛАШТУВАННЯ ТОМУ,ЩО В ТОЙ ЧАС НЕ БУЛО,ЯК СВЯЩЕННИК ПОМИРАВ ТО БУЛО ТЕ,ЩО МИТРОПОЛИЧА КАНЦЕЛЯРІЯ ЧАСТИННО МОГЛА ДОПОМАГАТИ, АЛЕ ТО МІНІМАЛЬНО – ТРІБУЛО ОРГАНІЗУВАТИ ОДЕРЖАННЯ САМИМ УЧНЯМ ТІ,ЩО ВЧИЛИСЯ. ПІСЛЯ ТОГО ТАМ БУ НА МІСЦЕ БАТЬКА ПРИЙШОВ, ЧЕРЕЗ ЯКИЙСЬ ЧАС, БРАТ МОЄЇ МАТЕРІ О. ВОЛОДИМИР ЧУБАТИЙ НА КОРСТКИЙ ЧАС, НА ТАКОГО ПЕРЕХОДОВОГО СВЯЩЕННИКА-СОТРУДНИКА, БО ВІН ЩЕ БУВ МОЛОДИЙ, ТО МУСІВ ЩЕ, ЗАКИ ДІСТАТИ ПАРАФІЮ. БУЛО ТО ТРОХИ ІНАКШЕ ЯК НА ЕМІГРАЦІЇ, ТРЕБА БУЛО ВИПРАВДАТИСЯ. НУ І ТОДІ МИ ПЕРЕНЕСЛИСЯ, ВЖЕ ЯК БУВ В ЧЕТВЕРТІЙ КЛАСІ, МИ ПЕРЕНЕСЛИСЯ ДО ТЕРНОПОЛЯ НА МІЖКАННЯ ПРИВАТНЕ, І ТАМ МАТИ ПЕРЕНЕСЛАСЯ І ЦІЛА РОДИНА, І ТОДІ МИ ВЖЕ В ТЕРНОПОЛІ ЖИЛИ, І Я ЗНАЧИТЬ МАВ ЛЕКЦІЇ В ЧЕТВЕРТІЙ КЛАСІ ВЖЕ, ТОБТО ВЧИВ ДРУГИХ-СЛАБШИХ ДІТЕЙ ВІД МЕНЕ. АЛЕ В МІЖЧАСІ,ЩЕ ЗАКИ МИ ПЕРЕНЕСЛИСЯ, ТО МИ МІЖКАЛИ ПІД ТЕРНОПО. В ГАЯХ МАЛИХ – ТАМ О. ЧУБАТИЙ ВУЙКО, БРАТ МОЄЇ МАТЕРІ, МАВ ТАКУ ХАТУ – ТО БІЛЬШЕ 5,6 ЧИ 7 КІЛЬОМЕТРІВ ДО ТЕРНОПОЛЯ. І МИ ТАМ В ТІЙ ХАТІ МІЖКАЛИ ПІД ТЕРНОПО. ЛЕМ І ДОХОДИЛИ ПІШКИ ДО ШКОЛИ, ТОБТО ЗНАЧИТЬСЯ РАНО І ВЕЧЕР. ТО ЗНАЧИТЬСЯ БУЛА СКЛАДНА СПРАВА, ТОМУ,ЩО БУЛИ СНІГИ, НУ І ТРЕБА БУЛО НЕРАЗ ЙТИ ПО КОЛІ В СНІГАХ. ТО БУЛО ТАК ДЕСЬ ДО ПЯТОЇ КЛАСИ, ТО БУЛО З РІЗНИМИ ПРИГОДАМИ, ЧАСОМ КОМІЧНИМИ.

П. ЯК ЧАСИ ГІМНАЗІЙНІ МАЛИ ВПЛИВ ... дальше незрозуміле питання

В. НАЙБІЛЬШИЙ ВПЛИВ МАВ ПРОФ. ГАЛУЩИНСЬКИЙ ІВАН. ТО БУВ МАТЕМАТИК, АЛЕ ВІН БУВ НАЦІОНАЛІСТ ПО ПЕРЕКОНАННЯХ. ЧИТАВ "РОЗБУДОВУ НАЦІЇ" І ПОТАЄМНО НАМ НЕРАЗ ПОКАЗУВАВ, ТИМ КОМУ ДОВІРЯВ. ПОТІМ ЩЕ БУВ О. КОНРАД, ВЕЛИКИЙ ПАТРІОТ, ТАКОЖ МАВ ВПЛИВ ВЕЛИКИЙ НА УЧНІВ. БУВ ЩЕ ПРОФ. ЦИБУШНИК, ГОСПОДАР НАШОЇ КЛАСИ, ЯКИЙ ДУЖЕ ДБАЛИВИЙ ЩОДО УЧНІВ, ПРОФ. ШАНКОВСЬКИЙ, ГЕОГРАФ ...

КАСЕТКА Ч.2, СТОРІНКА 2.

~~НУ~~ ~~ЩЕ~~ ТРЕБА ЗГАДАТИ ПРОФ. О. КОНРАДА, ЯКИЙ МАВ НАЦІОНАЛЬНО-РЕЛІГІЙНИЙ І ПАТРІОТИЧНИЙ ВПЛИВ НА МОЛОДЬ ТЕЖ ТОМУ, ЩО ВІН КОЖНОГО РОКУ ВІДПРАВЛЯВ СЛУЖБУ БОЖУ ЗА СЛ. П. ОЛЬГУ БАСАРАБ, ЯК ТЕЖ В ПАТРІОТИЧНОМУ ДУСІ ПРОПОВІДУВ ПРОФ. КЛИМ ШАНКОВСЬКИЙ, ВИКЛАДАЧ ГЕОГРАФІЇ, ~~НУ~~ ~~І~~ ТЕЖ МАВ ВПЛИВ ПРОФ. ДР. ІВА БОДНАР, ЯКОГО Я ЗГАДУЮ ТЕЖ ТОМУ, ЩО ВІН, ЯК ПІСЛЯ ПРОГОЛОШЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ 1941 РОКУ, ЗГОЛОСИВСЯ ДО СВОГО КОЛИШНЬОГО УЧНЯ З ПРОПОЗИЦІЄЮ ДОПОМАГАТИ В КОЖНОМУ ВІДНОШЕННІ В БУДОВІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.

П. ЯКИХ ПРИГАДУЄТЕ ДОБРИХ ТОВАРИШІВ ГІМНАЗІЙНИХ?

В. ЯКЩО ЙДЕТЬСЯ ПРО ДОБРИХ ТОВАРИШІВ ГІМНАЗІЙНИХ, Я ~~СКАЗАВ БИ~~, З ТОЧКИ ЗОРУ ПАТРІОТИЧНО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ТО ТРЕБА БИ ВІДМІТИТИ В ПЕРШУ ЧЕРГУ ВАСИЛЯ ТУРКОВСЬКОГО, ОДНОГО З НАЙКРАЩИХ НАШИХ БОЄВИКІВ ЯК ТЕЖ ОРГАНІЗАТОР ~~Я СКАЗАВ БИ~~ ПЕРШОГО ОБЛАСНОГО ОУН НА ТЕРНОПІЛЬЩИНУ. ЗГАДАТИ ТАКОЖ ТРЕБА ШИМАНСЬКОГО, ЯКИЙ БУВ ОРГАНІЗАТОРОМ В ГІМНАЗІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТИЧНИХ ГУРТКІВ. ДО ДОБРИХ ОРГАНІЗАТОРІВ НАЛЕЖАВ ПАЛАДІЙЧУК РОМАН, ЯК ТЕЖ СИН О. КОНРАДА, ЯКИЙ ВТЯГНУВ МЕНЕ В ЧЛЕНИ УВО. БУВ ДОБРИМ ТОВАРИШЕМ ЗЕНОВІЙ МА З ОЗІРНИ, БУВ ОСИП СЛИВИНСЬКИЙ, ЯКИЙ ТОДІ ТЕЖ ПРИЙМАВ УЧАСТЬ ~~ЩО~~ ~~В~~ НАШІЙ ПІДПІЛЬНІЙ РОБОТІ; А НА ОКРЕМЕ ВІДЗНАЧЕННЯ ЗАСЛУГОВУЄ ВАСИЛЬ ОХРИМОВИЧ, МОЛОДШИЙ ВІД НАС. З МОГО ПОКОЛІННЯ ВАСИЛЬ СОЛОНИНКА, А НА ОКРЕМУ ЗГАДКУ ЗАСЛУГОВУЄ ДОЛИНСЬКИЙ, ВИЗНАЧНИЙ БОЄВИК, ОРГАНІЗАТОР БОЄВОЇ АКЦІЇ В ГОРОДКУ ЯГІЙЛОНСЬКОМУ, РОЗСТРІЛЯНИЙ ЗГОДОМ МОСКАЛЯМИ У ЛЬВОВІ. ЦЕ БУВ ОДИН З НАЙКРАЩИХ БОЄВИКІВ ЗАЛІЗНОЇ ЕНЕРГІЇ, ЗАЛІЗНОЇ ВОЛІ, ХОЛОДНОКРОВНИЙ, ПОВНИЙ ІДЕАЛІЗМУ. ВІН ЗАМАЛО ЗНАНИЙ СЕРЕД НАШИХ РЯДІВ І ФАКТИЧНО НІКОЛИ ПРО НЬОГО НЕ ПИШЕТЬСЯ, НІГДЕ НЕ ПИШЕТЬСЯ, А ВІН БУВ ТИМ, ЩО ФАКТИЧНО БРАВУРНО ЗОРГАНІЗУВАВ І РІВНОЖ КОМАНДУВАВ БОЄВИМ НАПАДОМ НА ГОРОДОК ЯГІЙЛОНСЬКИЙ. ЛИШ НІЧОГО – ЛИШ ВЕЛИКА ГЕРОЇКА, ЕПОПЕЯ БОРЦІВ ОУН, ЩО СТАЛА МОБІЛІЗУЮЧОЮ УКРАЇНСЬКУ МОЛОДЬ НА ЗАХІДНЬО-УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ І НЕ ТІЛЬКИ НА ЗАХІДНЬО-УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ.

П. ЯКИЙ ВПЛИВ МАЛА ВАША МАТИ ... – далі не зрозуміле

В. ЯКЩО ЙДЕТЬСЯ ПРО МОЮ МАТИ, ТО ТРЕБА БИ МЕНІ ОКРЕМУ УВАГУ ЗВЕРНУТИ НА ЇЇ ІНТИМНО-ПАТРІОТИЧНИЙ І НАЦІОНАЛЬНО-РЕЛІГІЙНИЙ ~~В~~ВЛИВ НА ВСІХ НАС, НА МОГО БРАТА І НА СЕСТРУ, В ТОМУ СЕНСІ, ЩО МАТИ ОЗНАЙОМЛЮВАЛА НАС ЗАВЖДИ І БЕЗПОСЕРЕДНЬО З НАШОЮ БЕЛЕТРИСТИКОЮ НА ТЕМУ ГЕРОЇКИ НАШОГО МИНУЛОГО, КОЗАЦЬКОЇ ЕПОПЕЇ, СІЧОВИЙ СТІЛЬЦІВ. НА ПРИКЛАД ЧИТАЛА НАМ ДУЖЕ ЧАСТО "НА УХОДАХ" ЧИ "ЗА СЕСТРОЮ", ТВОРИ ЧАЙКОВСЬКОГО, ЯК ТЕЖ ТВОРИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА, ЛЕСІ УКРАЇНКИ І ЧИСЕЛЬНИХ ІНШИХ ПИСЬМЕННИКІВ, ЯК СТЕФАНИКА, ПОЯСНЮЮЧИ І КОМЕНТУЮЧИ І ВЗАГАЛІ ДАЮЧИ НАМ ПРИ КОЖНІЙ НАГОДІ, ЩЕ ЗРЕШТОЮ ЯК ДІТЯМ, І КОЗАКИ ЇЇ ОБЕРТАЛИСЯ ЗАВЖДИ НАВКОЛО ЧОГОСЬ СВІТЛОГО, ВЕЛИКОГО, ІДЕАЛІСТИЧНОГО, ~~НУ~~ ~~І~~ ГОЛОВНО БУЛО ТЕ, ЩО ЇЇ НАЦІОНАЛЬНА ГОРДІСТЬ І ПОШАНА ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ, ЩО УНАЯВНЮВАЛАСЯ ЗАРАЧІННЯ НАШИХ ЛІТ, АЛЕ ТЕЖ І ПІЗНІШЕ. ДЛЯ ПРИКЛАДУ ЗГАДАЮ З ПІЗНІШИХ ПОДІЙ, КОЛИ ПІСЛЯ ДОВГОЇ ПОДСРОЖІ З ТЕРНОПОЛЯ ДО ЛЬВОВА НА

ПОБАЧЕННЯ. СЛІДЧИЙ СУДДЯ ЗАПРОПОНУВАВ ПОБАЧЕННЯ ЇЇ ЗІ МНОЮ ЧЕРЕЗ КРАТИ, ТО МОЯ МАТИ ВІДМОВИЛАСЯ, НЕ ЗВАЖАЮЧИ НА ДОВГУ ПОДОРОЖ І ДОРОГУ, ВІДМОВИЛАС. ВІД ПОБАЧЕННЯ, СКАЗАВШИ, ЩО "МІЙ СИН НЕ Є ЗЛОЧИНЦЕМ І Я ЧЕРЕЗ КРАТИ НЕ БУДУ З НИМ ГОВОРИТИ" І ЗАБРАЛАСЯ І ПОЇХАЛА. ЦЕ ТАК ДЛЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ, ТИМБІЛЬШ ЩО ВІД ВИЗКОВНИХ АКЦІЙ ПІДПІЛЛЯ НІКОЛИ НЕ ВІДМОВЛЯЛА НАС АНІ НЕ ВІДРАДЖУВА А НАВПАКИ, ТАМ, ДЕ ТРЕБА, ПОМАГАЛА НЕ ТІЛЬКИ НАМ, АЛЕ І ІНШИМ ДРУЗЬЯМ, ЯК ВАСИЛЕВІ ТУРКОВСЬКОМУ, ВІДОМОМУ БОЄВИКОВІ, ЯКИЙ ЧАСТО В НАС БУВАВ І ЯКОГО ТРЕБА БУЛО НЕРАЗ БЕРЕГТИ, ЧИ В ЧАС ПОВІДОМИТИ, ЯК ПОЛІЦІЯ ЗА НИМ ШУКАЛА.

П. ЯКА БУЛА НАЙПЕРША ВАША ПІДПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЧИ ТО В УВО ЧИ В ОУН?

В. НАЙПЕРШЕ Я, ЯКЩО ЙДЕТЬСЯ ПРО ПІДПІЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ, НАЙПЕРШЕ Я БУВ ОЗНАЙОМЛЕНИЙ З КОМПЛЕКСОМ УВО І ЧЛЕНОМ УВО Я СТАВ ЗА ІНІЦІАТИВОЮ СИНА О. КОНРАДА, ПІЗНІШЕ ЛІКАРЯ, ЯКИЙ ЗГОДОМ ПЕРЕСТАВ ЗАНИМАТИСЯ ПОЛІТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ, АЛЕ ВІН ЗОРІНІЗУВАВ В ТЕРНОПОЛІ ЧЛЕНІВ УВО, І МИ ДІЯЛИ НАЙПЕРШЕ ЯК ЧЛЕНИ УВО В ГІМНАЗІ. А ЗГОДОМ ЩОЙНО, ЯК ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО ПІДПІЛЛЯ, ЯКЕ ОРГАНІЗУВАВ СТЕПАН ОХРИМОВИЧ, КРАВЦІВ. МАБУТЬ, КРАВЦІВ ПРИЇЗДЖАВ В ТІЙ СПРАВІ, АЛЕ Я З НИМ НЕ ЗУСТРІЧАВСЯ В ТОЙ ЧАС, АЖ ПІЗНІШЕ З ІВАНОМ ГІБРУСЕВИЧОМ. А ТЕЖ ЗОРГАНІЗУВАВ БУВ ЗВЕНО ПАЛАДІЙЧУК, В СКЛАД ЯКОГО Я УВІЙШОВ, НУ І БУВ ДІЯЛЬНИМ, І БУВ ОРГАНІЗАТОРОМ НИЗКИ АКЦІЙ ПРОТИ ПОЛЬОНІЗАЦІЇ В ГІМНАЗІІ І ПРОТИ ВСЯКИХ ПОЛЬСЬКИХ ІНІЦІАТИВ, ЧИ ТО СВЯТКУВАНЬ РІЧНИЦЬ ПОЛЬСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ 11 ЛИСТОПАДА, ІМЯНИН ПІЛСУДСЬКОГО, - ЧИ СВЯТА ГЕРОЇВ НА ЗЕЛЕНІ СВЯТА, НА НАШІ ЗЕЛЕНІ СВЯТА, ЧИ РОЗКИДАННЯ ЛЕТЮЧОК В ЦЕРКВІ, ЧИ РОЗДАВАННЯ ЇХ, ЧИ РОЗВОЖЕННЯ ПО СЕЛАХ ТАЄМНО В СУБОТУ І НЕДІЛЮ І ОРГАНІЗУВАННЯ МОЛОДІ СЕЛЯНСЬКОЇ ЧИ РОБІТНИЧОЇ. АКЦІЯ НАША ПІШЛА - ТА АКЦІЯ, ПРО ЯКУ ГОВОРИТЬСЯ, БУЛА АКЦІЄЮ ПІДПІЛЬНОЮ.

П. ЯКІ БУЛИ ВИДАННЯ ТОДІ ПОПУЛЯРНІ - "СУРМА" І Т.Д.?

В. ТАК, НАЙБІЛЬШЕ ПОПУЛЯРНОЮ В 20-ТИХ РОКАХ БУЛА "СУРМА" І, КРІМ ТОГО, ЯК ЗГОДОМ ПОЧАЛА ПОЯВЛЯТИСЯ "РОЗБУДОВА НАЦІЇ", ТО МИ ЧАС ДО ЧАСУ ЇЇ ЧИТАЛИ І ТІ ВИДАННЯ, ЯКІ НАМ ПЕРЕСИЛАЛИ ЗІ ЛЬВОВА ВІД НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО СОЮЗУ ЧИ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ МОЛОДІ. АЛЕ НЕЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО, МИ ЧИТАЛИ І ВЗАГАЛІ НАШЕ ВИХОВАННЯ ПРОХОДИЛО НА НИЗЦІ ВИДАНЬ ЧИ "ЛІТОПІСУ ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ", ТВОРІВ ЧАЙКОВСЬКОГО. Я ХОЧУ ЩЕ ПІДКРЕСЛИТИ ІРЛЯНДСЬКІ КНИГИ - ПРО ІРЛЯНДСЬКУ РЕВОЛЮЦІЮ, ПРО ВИЗВОЛЬНУ БОРОТЬБУ. МИ СТУДІЮВАЛИ КНИЖКИ ПОЛЬСЬКІ ПРО БЕЗДА (ЦЕ СЛОВО НЕЯСНЕ) - ТЕ, ЩО ПІЛСУДСЬКИЙ ОРГАНІЗУВАВ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ МИ ЧИТАЛИ "ПІДЗЕМНА РОСІЯ". ТО ВЛАСНЕ ТО БУВ ОДИН З ТВОРІВ, НА ЯКИХ, З ЯКИХ МИ ПІЗНАВАЛИ РЕВОЛЮЦІЙНУ БОРОТЬБУ - ФАКТИЧНО НЕ РОСІЇ, АЛЕ МОСКАЛІВ, БО МИ ЗАХОПЛЮВАЛИСЯ ПЕРОВСЬКОЮ, КИБАНЧИЧЕМ, ЖІНАГОМ (ОСТАННЄ СЛОВО НЕЯСНЕ), ЯКІ ВСІ БУЛИ УКРАЇНЦЬЯМИ, АЛЕ НАЖАЛЬ, СЛУЖИЛИ НЕ УКРАЇНСЬКИМ ІНТЕРЕСАМ.

АЛЕ ТА ВСЯ ЛІТЕРАТУРА БУЛА НАМИ ДУЖЕ ДОКЛАДНО СТУДІЙОВАНА, ЯК ПРИКЛАД Я Б СКАЗАВ, АБСТРАГУЮЧИ ВІД ІДЕЇ ПРАВИЛЬНОЇ ЧИ НЕПРАВИЛЬНОЇ, А АЛЕ ГЕРОЇКИ ЛЮДИ АЛЕ МИ БУЛИ ГОРДІ, ЩО ПЕРОВСЬКА БУЛА УКРАЇНКА, ЩО ЖДАВІВ (НЕЯСНЕ СЛОВО) БУВ

16 4
УКРАЇНЕЦЬ,ЩО КИБАНЧИН БУВ УКРАЇНЕЦЬ,ХОЧ З ІДЕЯМИ ЇХНІМИ МИ НЕ ГОДИЛИСЯ - ПРОТИ СПІЛЬНОГО ФРОНТУ - СПІЛЬНИМ ФРОНТОМ З МОСКАЛЯМИ ПРОТИ ЦАРАТУ.

П. незрозуміле якесь питання

В. ДМИТРА ДОНЦОВА МИ РАДО ЧИТАЛИ, НЕ ВСЕ ~~НАШІ~~ МИ СХОПЛЮВАЛИ,ТОМУ,ЩО ДЕЯКІ ТВОРИ ЙОГО БУЛИ,НЕ ДЛЯ МЕНЕ,АЛЕ ДЛЯ ІНШИХ, ЗА ТЯЖКІ. АЛЕ НАС ~~ЗАХОПЛЮВАВ~~ ~~ЙОГО~~,ЗАХОПЛЮВАЛА ЙОГО ВІРА І ЙОГО ФАНАТИЗМ / ТА ЙОГО БЕЗОГЛЯДНА АФІРМАЦІА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ І АПОТЕОЗА БАТЬКІВЩИНИ. БО НАМ ЙШЛОСЯ ГОЛОВНО ПРО ТЕ, ЩОБИ УТВЕРДИТИ В СОБІ І НАРОДІ ВІРУ В АБСОЛЮТНУ ПРАВДУ УКРАЇНИ. А ДОНЦОВ ТЕ НАЙРАДНІШЕ УНАЯВНЮВАВ В СВОЇХ ТВОРИАХ, І Я ДУМАЮ,ЩО ТАК ЗАВЖДИ Є СУТТЮ ЩОБИ ВСЕ НАЙДОКЛАДНІШЕ ЗРОЗУМІТИ,АЛЕ СУТТЮ Є ДУХ ТВОРЧОСТІ ВІДЧУТИ,ДУХ ТВОРЧОСТІ ОБ'ЄКТИВУВАТИ У ВЛАСНИХ ЧИНАХ,А ДОНЦОВ ТЕ ПОТРАФИВ ЗРОБИТИ І Т. ЗАХОПЛЮВАВ,СВОЄЮ ЕКСПРЕСІЄЮ І ~~СВОЇМ ЗАХОПЛЕННЯМ~~ ВІН ЗАХОПЛЮВАВ МОЛОДЬ.

П. ЗНАЧИТЬ З БІГОМ РОКІВ МУСІВ БУТИ ТИСК ЩОРАЗ БІЛЬШИЙ - ПОЛЬСЬКИЙ?

В. ~~ЯКЩО~~ ЙДЕТЬСЯ,ЗНАЧИТЬСЯ ТИСК ПОЛЯКІВ БУВ СИСТЕМАТИЧНИЙ,ПЛЯНОВИЙ,ТОМУ,ЩО ВОНИ,ПІСЛЯ РАДИ АМБАСАДСРІВ,~~ВОНИ~~ ХОТІЛИ ЩЕ СТВОРИТИ ІЛЮЗІЮ,ЩО ВОНИ УКРАЇ БУДУТЬ ЙТИ НА ЗУСТРІЧ АБИ УТВЕРДИТИ СВОЇ ПОЗИЦІЇ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ,А ПІДСТУПНО ВОНИ ПРОВАДИЛИ ПОЛЬОНІЗАЦІЮ. НАМ ЗАБОРОНЯЛИ ГОВОРИТИ,ЩО МИ Є УКРАЇНЦІ,ВОНИ ЗАВЖДИ ГОВОРИЛИ,ЩО ТО Є "ГІМНАЗІЮМ ПАНЬСТВОВИ З РУСКИМ ЄНЗИКЕМ ВИКЛАДАНЯ" - ТОДІ МИ ПОСТІЙНО ПІДКРЕСЛЮВАЛИ УКРАЇНСЬКИЙ - "УКРАЇН МОВА ВИКЛАДОВА". НАЖАЛЬ,ДЕЯКІ УЧИТЕЛІ СЛАБШОГО ХАРАКТЕРУ ГОВОРИЛИ ПРО "РУСКИ ЄНЗИК ВИКЛАДОВИ", І ТУТ БУВ КОНФЛІКТ З УЧИТЕЛЯМИ. ДРУГИЙ КОНФЛІКТ З АДМІНІСТРАЦІЄЮ ВЗАГАЛІ, З АДМІНІСТРАЦІЄЮ ГІМНАЗІЇ І ОЧЕВИДНО І З ПОЛЬСЬ ВЛАДОЮ. І З В'ЯЗКУ З ТИМ БУЛИ ПОСТІЙНІ ЗУДАРИ. ЗУДАРИ БУЛИ ТАКОЖ З НАГОД РІЗНИХ РІЗНИХ РІЧНИЦЬ. НА ПРИКЛАД,ЯК СВЯТКУВАЛИ РІЧНИЦЮ ІМ'ЯНИН ПІЛСУДСКО ТО МИ ОРГАНІЗУВАЛИ В ТОЙ СПОСІБ,ЩО НАШ МАРШ,ЯКИМ ВСІ ГІМНАЗИСТИ ВСІХ ГІМНАЗІЙ ЙШЛИ НА ТАКУ ВЕЛИКУ ПАРАДУ ПЕРЕД ВОЄВОДОЮ,ПЕРЕД ДИРЕКТОРАМИ ГІМНАЗІЙ,ПЕРЕД СТАРОСТІЮ МІСТА І Т.Д.,ВІЙСЬКОВИМИ,ГЕНЕРАЛОМ ТОЇ ОКРУГИ - ТОДІ,КОЛИ ПОЛЯКИ ЙШЛИ ДУЖЕ ЕЛЕГАНТНО УБРАНІ В СТРОЮ НА ПОЗІР,ТО МИ ЙШЛИ ЯК НЕВІЛЬНИКИ НА СИБІР,ОБЕРНУВШИСЯ В ПРОТИЛЕЖНИЙ БІК,НЕ ЗВЕРТАЮЧИ УВАГИ І ТИХ,ЯКІ СТОЯЛИ НА ТРИБУНІ ПОЧЕСНІЙ,І НЕХТУЮЧИ І ІГНОРУЮЧИ ВСІХ ТИХ,ЯКИМ ТРЕБА БУЛО ВІДДАВАТИ ПОЧЕСТЬ. ~~НУ~~ ПІСЛЯ ТОГО БУЛИ СЛІДСТВА,БУЛИ ПЕРЕСЛУХУ- ВАННЯ,АРЕШТИ. АБО МИ РОЗКИДАЛИ ЛЕТЮЧКИ,ПЕТАРДИ В ЗАЛІ ГІМНАЗІЇ,ДЕ ВІДБУ- ВАЛИСЯ ЗНОВ ІНШІ УРОЧИСТОСТІ 11 ЛИСТОПАДА. ТОДІ,ПІСЛЯ ТАКИХ КІЛЬКОХВИ- НЕНИХ ПЕТАРД,ТАК ВОНЯЛО,ЩО ВСІ ВТІКАЛИ УЧИТЕЛІ З ТОЇ ПАРАДИ І З УРОЧИСТОС НІЧОГО НЕ ВИЙШЛО.В НОЧІ РОЗКИДАЛИ ЛЕТЮЧКИ В ЦЕРКВІ ЧИ НА МОГИЛАХ ГЕРОЇВ. ОСОБЛИВО КУЛЬТ ГЕРОЇВ І СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ - ТАМ ЛЕТЮЧКИ РОЗДАВАЛИ,ЗУДАРЯ- ЛИСЯ З ПОЛІЦІЄЮ,ЯКА ВІДБИРАЛА,АРЕШТУВАЛА І ТАКЕ ІНШЕ.В КОЖНІМ РАЗІ,ЧИ ~~КАЖІМ~~ РОЗІЗДАЮЧИ ПО СЕЛАХ,РОЗДАВАЛИ ІМ ЛІТЕРАТУРУ ПІДПІЛЬНУ І ЗАОХОЧУВА- ЇХ ПРОТИ ПОЛЬСЬКИХ МАСОВИХ ВИСТУПІВ І АКЦІЙ. ТО БУВ БІЙ ЗА ДУХОВІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ,ЗА УКРАЇНСЬКИЙ ЗМІСТ В ШКОЛАХ,ЗА УКРАЇНСЬКУ МОВУ,ВА -

ФАКТИЧНО ЗА ТЕ, ЩОБИ НАС ВЧИЛИ ПРО УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ, А НЕ ПРО ПОЛЬСЬКУ.

П. ~~ЩЕ~~ З ГІМНАЗІЙНОГО ПЕРІОДУ В ТЕРНОПОЛІ, ПІСЛЯ УВО, ТО ВЖЕ ВАСДО НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МАЛИ ... (дальше не зрозуміле)

В. ТАК, ВЖЕ ПІСЛЯ УВО ЧИ ПАРАЛЕЛЬНО ДО УВО, НАС ВЖЕ ПРИЄДНУВАЛИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ МОЛОДІ. АЛЕ ТОЙ, ХОЧ ВІН БУВ У ЛЬВОВІ ФАКТИЧ ПІВЯВНИЙ, ТО В НАС ВІН БУВ НЕЯВНИЙ, ПІДПІЛЬНИЙ ТОМУ, ЩО В ГІМНАЗІЇ НЕВІЛЬНО БУЛО НАЛЕЖАТИ ДО ТОГО ТИПУ ОРГАНІЗАЦІЙ І МИ ~~ЗНАЧИТЬ~~ МАЛИ ПІДПІЛЬНІ ЗВЕНА ТРІЙКОВІ, А МАКСИМУМ П'ЯТКОВІ, АЛЕ ДОМІНУВАЛИ ТРІЙКОВІ ТАК, ЯК В УВО, ДЕ МИ ПОСТІЙНО ВІДБУВАЛИ НАШІ ЗУСТРІЧІ КОЖНОГО ТИЖНЯ АБО КОЖНОГО ДРУГОГО ТИЖНЯ З ІДЕОЛОГІЧНИМ ВИШКОЛОМ, КОНСПІРАТИВНО-РОЗВІДОЧНИМ І ВИШКОЛОМ АКЦІЇ, ТОВТЄ АКЦІЇ В ЗМІСЛІ ТІМ, ЯК РОБИТИ ПЕТАРДИ, ЯК РОБИТИ РІЗНІ ЛЕТЮЧКИ, ЯК МИ НАЗИЄ ТАК ВУЛЬГАРНО, ЯК ВЗАГАЛІ, ЯК ПІЗНІШЕ ВИЙШЛО, ЯК САБОТАЖІ РОБИТИ, ЯК ПАЛИТИ СТИРТИ. ТОДІ В ГІМНАЗІЯХ НАС ЩЕ НЕ ВЧИЛИ, АЛЕ ЯК ПЕТАРДИ РОБИТИ, ТО МИ ФАКТИЧНО, ДЕХТО З НАШИХ ЛЮДЕЙ ТЕХНІЧНО ЗДІБНИХ ЗНАВ ТЕ, ТАК МИ В ТОЙ СПОСІ МИ РОБИЛИ. ~~ЩЕ~~ КРІМ ТОГО, ПИСАЛИ ЛЕТЮЧКИ САМІ І ПОШИРЮВАЛИ ЇХ ОФЖЕ-ТАК, ЩО АЛЕ ОДНОЧАСНО МИ МАЛИ ЛІТЕРАТУРУ, ЯКУ НАМ ЗГОРИ ПРИСИЛАЛИ, ЯКУ МИ ПІДКИДАЛИ ДРУГИМ УЧНЯМ, АБИ ВОНИ ЧИТАЛИ, НАВІТЬ ПРОФЕСОРАМ, ЩО НАМ ВДАВАЛОСЯ, ЗОКРЕМА ЯКІ З НАМИ СИМПАТИЗУВАЛИ.

П. КОЛИ ВИ СКІНЧИЛИ ГІМНАЗІЮ?

В. Я СКІНЧИВ ГІМНАЗІЮ 1929 РОКУ.

П. ЯКІ МАЛИ ПЛЯНИ?

В. ~~СКІНЧИВШИ ГІМНАЗІЮ~~ Я БУВ НАЙЛІПШИМ УЧНЕМ В ГІМНАЗІЇ, І ТАК З РІЗНИХ СТОРІ РІЗНЕ МЕНІ РЕКОМЕНДУВАЛИ. Я ЗДАВАВЛИШЕ ОДИН ПРЕДМЕТ, ТОМУ, ЩО ТІ, ЯКІ МАЛИ НАЙКРАЩІ СВДОЦТВА І УСНІ ІСПИТИ ПОЗДАВАЛИ РАНІШЕ, ~~ТОДІ~~ ВИЗНАВАЛИ ЛИШЕ ТАКИЙ ПРЕДМЕТ, ЯКИЙ ВОНИ СОБІ САМІ ВИБРАЛИ. Я ВИБРАВ ГРЕКУ, БО ВЗАГАЛІ ГРІ ГРЕЦЬКА МОВА, ЛІТЕРАТУРА, ФІЛОСОФІЯ БУВ МІЙ УЛЮБЛЕНИЙ ПРЕДМЕТ. ~~І МОЯ МЕТА І Я ЗАХОПЛЮВАВСЯ 'ІЛЛЯДОУ', 'ОДИСЕЄЮ', А ЗОКРЕМА СОКРАТОМ, ПЛЯТОНОМ, СТОЙКАМИ, - І МЕТА БУЛА СТУДІЮВАТИ СТИСЛУ ФІЛОСОФІЮ, ЗОКРЕМА КЛАСИЧНУ АНТИЧНУ, І Я ФАКТИ БУВ В ТОМУ НАПРЯМКУ НАСТАВЛЕНИЙ. ОЧЕВИДНО, ПАРАЛЕЛЬНО ДО ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПІ АЛЕ В НАПРЯМІ, ТАК СКАЗАТИ БИ, ДО ПОГЛИБЛЕННЯ СВІТУ ВЕЛИКОЇ ДУМКИ, А НЕ ТІ НЕ В ТОМУ НАПРЯМІ, В ЯКОМУ Я ПІШОВ.~~

П. ЛЬВІВСЬКОЇ - (незрозуміле питання)

В. ~~НУ АЛЕ ПАРАЛЕЛЬНО, ВЖЕЖ ТО БУЛА МОЯ МЕТА, АЛЕ В МІЖЧАСІ О. КОНРАД, ЯКИЙ ДУЖЕ СТАРАВСЯ, ЩОБ Я ПІШОВ НА БОГОСЛОВІЮ, РО ВІН ПЕРЕКОНУВАВ МЕНІ, ЩОБ Я ЙШОВ НА ТЕОЛОГІЮ, БО Я ТАМ ЗМОЖУ ОДНУ І ДРУГУ ЦІЛЬ МАТИ: І СТУДІЇ КЛАСИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ АНТИЧНОЇ, І ТУ ДРУГУ ЦІЛЬ, ЩО СВЯЩЕННИК МОЖЕ БАГАТО РОБИТИ ПАТРІОТИЧНОГО, СВОЄЇ НАЦІЇ. Я БУВ РІШИВСЯ ПІТИ НА ТЕОЛОГІЮ, АЛЕ ВІДПОВІДЬ ПРИЙШЛА ЗАПІЗІ Я ТОДІ ВЖЕ ^{БУВ} ОБЛАСНИМ ОУН НО І ЗАПИСАВСЯ НА ПРАВО В КРАКОВІ, БО ТАМ МОЖНА І СТУДІЮВАТИ ПЕРШИЙ РІК, НЕ БУДУЧИ НА УНІВЕРСИТЕТІ, В ДОМА МОЖНА БУЛО, А ПОЗДАВАТИ ІСПИТИ. Я ЗАПИСАВСЯ ТЕЖ ТОМУ, ЩО ТАМ БУЛА ТЕОРІЯ ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ~~

ПРАВА, ЯКА МЕНЕ ІНТЕРЕСУВАЛА ВЛАСНЕ ЗА ТЕ, ЩО Я ІНТЕРЕСУВАВСЯ ЛЮДСЬКОЮ ПРАВДОЮ ДО ЯКОЇ Я СОБІ НАВІТЬ БУВ НАПИСАВ СВІЙ КОМЕНТАР.

П. ЯКІ СЕМЕСТРИ ВИ ТАМ МАЛИ?

В. Я СКІНЧИВ ОДИН РІК, ПІСЛЯ ТОГО МЕНЕ В 1930 РОЦІ Я БУВ АРЕШТОВАНИЙ І ПЕРНІСЯ ДО ЛЬВОВА НА УНІВЕРСИТЕТ ЛЬВІВСЬКИЙ. ТАМ Я СТУДІЮВАВ ФІЛОСОФІЮ І ФІЛОСОФІЮ ТУ САМУ, ЩО Я ХОТІВ, МЕТАФІЗИКУ, ЛОГІКУ І ЕСТЕТИКУ, І КРІМ ТОГО, І ТЕОРІЮ І ФІЛОСОФІЮ ПРАВА І РИМСЬКЕ ПРАВО, ТО, ЩО МЕНЕ ІНТЕРЕСУВАЛО.

П. В ОУН ЧИ ВИ СТАЛИ ПРЯМО ПРИЄДНАЛИ СЕБЕ ЧИ ДО КНЯЦТВА?

В. Я НАЙПЕРШЕ БУВ В ТІЙ КНЯЦЬКІЙ, ТО МОЖНА БУЛО ОКРЕСЛЮВАТИ СОЮЗ НАЦІОНАЛІСТНОЇ МОЛОДІ, В НАС ЯК КНЯЦТВО. ТО БУЛО ПІДПІЛЬНЕ, А ПІСЛЯ ТОГО Я СТАВ ЧЛЕ ОУН - ТО БУЛО ДУЖЕ СКОРО, ЩЕ В ТЕРНОПОЛІ І ТОДІ БУВ ОБЛАСНИМ ТУРКОВСЬКИЙ ТУРКОВСЬКИЙ ПЕРЕЇХАВ ДО ЛЬВОВА. І НА ВИКЛИК Я ЛИШИВШІЯ ЗРАЗУ ЗІ СЛИВИНСЬКИЙ ЯКИЙ В ТОЙ ЧАС БУВ ОБЛАСНИМ - ТАКОЖ ПРИЗНАЧЕНИЙ ДО ОБЛАСНОГО ПРОВОДУ, Я З ЧАСОМ СТАВ ОБЛАСНИМ ПРОВІДНИКОМ ЧЕРЕЗ КІЛЬКА МІСЯЦІВ - ТО ВСЕ БУЛО В ТЕРНОПОЛІ. І ТОДІ МИ ПОЧАЛИ ВЕЛИКУ АКЦІЮ САБОТАЖЕВУ ПРОТИ ПОЛЬСЬКИХ СТИРТ, ПРОТИ ПОЛЬСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ, НА ВІДТИНКУ САБОТАЖНОЇ АКЦІЇ. ТО БУЛА ВЕЛИЧЕЗНА АКЦІЯ САБОТАЖНА. ТОДІ МЕНЕ АРЕШТУВАЛИ, Я СИДІВ КІЛЬКА МІСЯЦІВ. ТОДІ ЗІ МНОЮ СИДІВ МІЙ ПРОФ. ІВАН ГАЛУЩИНСЬКИЙ, ПОСОЛ ЛАДИКА І БУВ МАЙБУТНІЙ ПЕРШИЙ КОМАНДИР УПА КЛЯЧКІВСЬКИЙ. ВІН ТОДІ СИДІВ В ПРОВІНЦІЇ, ЙОГО ТОДІ ПРИВЕЗЛИ 1930 РОКУ.

П. (є якесь незрозуміле питання)

В. ТО ВЖЕ В ЧАСІ І ПІСЛЯ ПАЦИФІКАЦІЇ. Я СИДІВ ТОДІ ТРИ МІСЯЦІ, МЕНЕ ДОВГО НА ПОЛІЦІЇ ПЕРЕСЛУХУВАЛИ. НА ПОЛІЦІЇ ДЕСЬ ТАМ ХОТІЛИ ВИТИСНУТИ, АЛЕ Я ЇМ - НІЧОГО НЕ ВДАЛОСЯ. ТОДІ ПЕРШИЙ РАЗ Я МАВ ЗУДАР З ПОЛІЦІЄЮ.

П. А ТЕПЕР ЦІКАВО БУЛО Б ПОЧАТКИ ОУН НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ?

В. МИ ФАКТИЧНО БУЛИ ПІДГОТОВАНІ ДО ОУН ТОМУ, ЩО МИ БУЛИ ТОДІ ВЖЕ НАЦІОНАЛІСТИ І МИ БУЛИ УВІСТИ, АЛЕ НАС НЕ ЗАДОВОЛЬНЯЛО ТЕ, ЩО В УВО НЕ БУЛО ЯСНОЇ ІДЕОЛОГІЇ, А МИ ШУКАЛИ ТАКИ ВІДПОВІДІ НА ВСІ ПРОБЛЕМИ ЖИТТЯ. МИ ШУКАЛИ ПРИЧИН, ~~РЕ ВЗАГАЛІ ДУЖЕ СКЛАДНА СПРАВА, МИ ШУКАЛИ ПРИЧИН~~ НЕВДАЧ, ЧОМУ МИ ПРОГРАЛИ ОСТАННІ ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ? І МИ НЕ БАЧИЛИ ВІДПОВІДІ В УВО. МИ ПОДИВЛЯЛИ ГЕРОЇКУ БІЙЦІВ УВО, АЛЕ ТЕ, ЩО УВО НЕ БУЛО В ОЗНАЧЕНІЙ СИСТЕМІ ІДЕЙ, ЩОБ ПОНОВЛЯТИ НАШЕ ВІДНОШЕННЯ ДО СВІТУ РЕАЛЬНОГО І СВІТУ ПОТЕНЦІАЛЬНОГО, ІСНУЮЧОГО В ІДЕАЛАХ, ТО НАШ РОЗШУК, НАШІ ПОШУКУВАННЯ ЙШЛИ ПО ЛІНІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ТАКИХ ЗАСАД, ЯКИМИ БИ ВІДРОДИТИ НАРОД ІДЕЙНО, МОРАЛЬНО, СВІТОГЛЯДОВО. МИ БУЛИ ПРОТИ СОЦІАЛІЗМУ, МИ БУЛИ ПРОТИ ПРОСВІТЯНСТВА, ПРОТИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМУ БО УВАЖАЛИ ТО ЗА ОБЛУДНІ ІДЕЇ, І ТОМУ МИ, ДЛЯ НАС ТО НЕ ВИСТАРЧАЛО. ЯК МИ БУЛИ СТУДЕНТАМИ, ~~ТО В НАС ЩЕ БУЛО, ДЛЯ НАС ВЖЕ БУЛО ЯСНО, ЩО~~ ЯК МИ БУЛИ В КНЯЦТВІ КНЯКАМИ, ДЛЯ НАС БУЛО ЯСНО, ЩО ЩОСЬ МУСИТЬ ПРИЙТИ. ТАК, ЩО СТВОРЕН УВО-М - ОУН БУЛО ДЛЯ НАС САМОЗРОЗУМІЛИМ. І ТО НЕ БУЛО ДЛЯ МЕНЕ ~~НЕ БУЛО~~ ПРОБЛЕМИ, ЧОМУ Я МАЮ ВСТУПИТИ ДО ОУН. І СТАВШИ ДО ОУН, Я ЧЕРЕЗ КІЛЬКА МІСЯЦІВ.

БУВ ВЖЕ ЧЛЕНОМ ОБЛАСНОГО ПРОВІДУ, А ПОТІМ ОБЛАСНИМ ПРОВІДНИКОМ. ТО НЕ БУЛ ТАМ ВИРІШУВАЛА ПРОБА, А ПРОБИ ТО ДОВША СПРАВА, А ПРОБИ ТО БУЛИ СТЕПЕНУВАНІ СТЕПЕНУВАЛИСЯ ТІ ПРОБИ. Я ЗГАДУВАВ ВЖЕ, ЩО ТОЙ ВИШКІЛ БУВ ІДЕОЛОГІЧНИЙ, КОНСПІРАТИВНО-РОЗВІДОЧНИЙ І В АКЦІЯХ. СПРАВА БУЛА, НА ПРИКЛАД, ТАКА, ЩОБИ НІБИТО МИ НЕ ЗНАЛИ ЧИ ТО РЕВОЛЬВЕР, АЛЕ ЧИ НЕ РЕВОЛЬВЕРИ НІБИТО, МИ БУЛИ ПЕВНІ, ЩО РЕВОЛЬВЕРИ, ТРЕБА БУЛО ПЕРЕНЕСТИ ПОПРИ ПОЛІЦІЮ, ДЕ ПОЛІЦАЇ СТОЯЛИ І ОБСЕРВУВАЛИ І ТО ТАКІ ПРОБИ - ПОТІМ РОЗКИДАЛИ ЛЕТЮЧКИ І Т.Д. ОТЖЕ, ~~ТО~~ М ВЖЕ БУЛИ ВИПРОБОВАНІ В ТОМУ І ЗАПРИСЯЖЕННЯ ВЖЕ БУЛА ЧИСТА ФОРМАЛЬНІСТЬ.

П. СТЕПАН ОХРИМОВИЧ (питання неясне)

В. ОТЖЕ СТЕПАН ОХРИМОВИЧ - СТЕПАНА ОХРИМОВИЧА Я ОСОБИСТО НЕ ЗНАВ, ВІН НЕ ПРИЇЗДЖАВ ДО ТЕРНОПОЛЯ, А МОЖЕ ПРИЇЗДЖАВ, АЛЕ В КОЖНІМ РАЗІ Я З НИМ НЕ ЗУСТРІЧАВСЯ, АЛЕ ПРО НЬОГО Я ЗНАВ БАГАТО З ОПОВІДАНЬ ТИХ ДРУЗІВ, ЯКІ РАБРУСЕВИЧА ГОЛОВНО (неясно про останні два слова) ?

П. ПРО СТВОРЕННЯ ОУН - ПЕРШІ НАЦІОНАЛІСТИ, ЯК БОГДАН КРАВЦІВ (ДАЛЬШЕ НЕЯСНО

В. ЯКЩО ЙДЕТЬСЯ ПРО ВПЛИВ НА НАС, МОЛОДИХ НАЦІОНАЛІСТІВ, ТОДІ, ТО НАЙБІЛЬШИЙ ВПЛИВ МАВ ІВАН ГАБРУСЕВИЧ. ІВАН ГАБРУСЕВИЧ БУВ ТОДІ В НАШИХ ОЧАХ ФАКТИЧНИ ЛІДЕРОМ ОУН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ, ХОЧ МИ НЕ ОРІЄНТУВАЛИСЯ, ХТО ФОРМАЛЬНО Є НИМ. АЛЕ ВІН БУВ, ПРИЇХАВШИ ПЕРШИЙ РАЗ ДО ТЕРНОПОЛЯ НА ЗУСТРІЧ В СЕРЕД ДОСИТЬ ТАКИХ КОНСПІРАТИВНИХ УМОВ, А САМЕ, ВІН З'ЯВИВСЯ В СТУДЕНТСЬКІЙ ГРОТІ ДЕ ЯКРАЗ ТОДІ БУЛА ЗАБАВА. НУ А МИ СТУДЕНТИ-НАЦІОНАЛІСТИ БУВАЛИ РІДКО НА ЗАБАВАХ, Я ОСОБИСТО НІКОЛИ НЕ БУВАВ, АЛЕ ТОДІ ПІШОВ ПОДИВИТИСЯ, ЗНАЮЧИ, ЩО БУДЕ ТАМ ГАБРУСЕВИЧ. ТАМ БУЛА НАША ПЕРША ЗУСТРІЧ ТАК ПРИПАДКОВА, ТИМБІЛШ ЩО ВІН ПРИЇХАВ НІБИ ОФІЦІЙНО НА ЗУСТРІЧ ЗІ СТУДЕНТАМИ. ТО БУЛА МОЯ ПЕРША ЗУСТРІЧ З ОХРИМОВИЧЕМ (чи може має бути Габрусевичем), ПІДЧАС ЯКОЇ ВІН МЕНІ ЗАПРОПОНУВАВ ПЕРЕЇЗД ДО ЛЬВОВА ІЗ ЗАВДАННЯМ БУТИ ІДЕОЛОГІЧНИМ РЕФЕРЕНТОМ У ЦЕНТРАЛЬНІЙ РЕФЕРЕНТУРІ КЮАЦТВА. Я ДУМАЮ, ЩО РЕКОМЕНДУВАВ МЕНІ МІЙ ТОВАРИШ ВАСИЛЬ ТУРКОВСЬКИЙ. Після довшої розмови я погодився поїхати ПЕРЕНЕСТИСЯ ДО ЛЬВОВА, З ТЕРНОПОЛЯ ДО ЛЬВОВА. ПРИЇХАВШИ ДО ЛЬВОВА Я БУВ ВПЕРЕДІ ПРЕФЕКТОМ, ЧИ МОЖНА ТЕПЕР НАЗВАТИ ІНСТРУКТОРОМ, В БУРСІ-ІНТЕРНАТІ "РІДНА ШКОЛА" НА ХШАНОВСЬКОЇ, І ТАМ Я БУВ, ТАК СКАЗАТИ БИ, ІНСТРУКТОРОМ ДЛЯ ВИЩИХ КЛАС СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ, ФІЛІЇ ГІМНАЗІЇ АКАДЕМІЧНОЇ У ЛЬВОВІ. ПІСЛЯ ОДНОЇ РОЗМОВИ ГАБРУСЕВИЧ ЗАПРОПОНУВАВ МЕНІ БУТИ РЕДАКТОРОМ "КЮАКА" І, ДАЛІ КРІМ ТОГО, ІДЕОЛОГІЧНИМ ВИШКІЛЬНИМ РЕФЕРЕНТОМ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РЕФЕРЕНТУРИ ПРИ КРАЙОВІЙ ЕКЗЕКУТИВІ ОУН.

П. ЧИ ТОДІ БУВ КРАЙОВИМ ПРОВІДНИКОМ СОТНИК ГОЛОВІНСЬКИЙ?

В. Я ДУМАЮ, ЩО КРАЙОВИМ ПРОВІДНИКОМ БУВ СОТНИК ГОЛОВІНСЬКИЙ, З ЯКИМ Я НЕ ЗУСТРІЧАВСЯ, А ФАКТИЧНО ВСІ АГЕНДИ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО МЕРЕЖІ ОУН БЕЗПОСЕРЕДНЬО В. ГАБРУСЕВИЧ. ВІН БУВ ЛЮДИНА НАДЗВИЧАЙНОГО ХАРАКТЕРУ, ДУЖЕ ГЛИБОКИЙ В СВОЇХ ПЕРЕКОНАННЯХ, МАВ ХАРИМАТИЧНИЙ ВПЛИВ НА ОТОЧЕННЯ, ЗОКРЕМА НА НАС, МОЛОДИХ. ВІН РОЗУМІВ РЕВОЛЮЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ПЕРМАНЕНТНІ. ВІН БУВ УОСІБЛЕННЯМ, ТАК СКАЗАТИ БИ, НЕ ТІЛЬКИ ІДЕЇ, АЛЕ ВІРИ В ІДЕЮ, ТИМ ВІН ВСІХ ЗАХОПЛУВАВ. ВІН ГОВОРИВ ДУЖЕ ТЯЖКО, РЕФЕРУВАВ ЗМІСТОВО ДУЖЕ ТЯЖКО. НЕ РАЗ БУЛО ТАКЕ, ЩО МИ НЕ ВСЕ ЗРОЗУМІЛИ, ЩО ВІН ГОВОРИТЬ, АЛЕ З ЧАСОМ МИ ПРИЗВИЧАЇЛИСЯ ДО ЙОГО СПОСОБУ РЕФЕРУВАННЯ, НУ І ДУЖЕ БАГАТО З ТОГО КОРИСТАЛИ. ВІН БУВ ДЛЯ СЕБЕ (неяні попередні два слова) ТРАГІЧНО-ГЕРОЇЧНО, ПРОСТО І Я ДУМАЮ, ЩО ЙОГО ЗАМАЛО В НАШІЙ ІСТОРІЇ, В ІСТОРІЇ ОУН ВІДМІЧАЄТЬСЯ. НА МОЮ ДУМКУ, ВІН ДАВ НАЙБІЛЬШИЙ ВКЛАД ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛІЗМУ ДЛЯ МОЛОДОГО РОКОЛІННЯ, ДЛЯ НАС, ТОДІ ЩЕ ДУЖЕ МОЛОДИХ, БО Я СКІНЧИВ ГІМНАЗІЮ МАЮЧИ 18 РОКІВ. ОТЖЕ, ВІН, ВНАЧИТЬ ПЕРЕДАВШИ МЕНІ РЕДАГУВАННЯ "КЮАКА", ЩО Я НЕ РАДО БРАВ, НУ Я ВЗЯВ ТУ ФУНКЦІЮ І ТАКОЖ ВИШКОЛИ КЮАЦЬКИХ КАДРІВ ПРИ РЕФЕРЕНТУРІ КЮАЦТВА. ОРГАНІЗАЦІЙНИМ ТАМ ТОДІ БУВ МИКОЛА ЛЕБІДЬ, А Я БУВ ІДЕОЛОГІЧНИМ І ВИШКІЛЬНИМ РЕФЕРЕНТОМ І РЕДАКТОРОМ "КЮАКА".

П. ДУМАЮ ПРО "КЮАКА" - НЕЗРОЗУМІЛЕ ДОБРЕ, ЯКТО МАСОВО ПОШИРЮВАЛОСЯ, ХТО ЩЕ ПРАЦЮВАВ?

В. "ЮНАК" БУВ ОРГАН ДЛЯ СТУДЕНТСЬКОЇ І ГІМНАЗІЙНОЇ МОЛОДІ. ВІН ПОЯВЛЯВСЯ ЩО МІСЯЦЯ І МАВ ТРИ ВІДДІЛИ: "ВІДПОВІТ", "РОК" І "ВІЙ". "ВІДПОВІТ" - ТО Є ІДЕОЛОГІЧНО-ПОЛІТИЧНИЙ РЕФЕРЕНТ, ЯКИЙ ПОСТАВИВ КОМПЛЕКС - Опрацьовував комплекс тої проблематики; "РОК" - ТО БУВ КОНСПІРАТИВНО-РОЗВІДЧИЙ, ЧИ РОЗВІДЧНО-КОНСПІРАТИВНИЙ, ЯКИЙ ДАВАВ МАТЕРІАЛИ ВИШКІЛЬНІ ПО ЛІНІЇ КОНСПІРАЦІЇ І РОЗВІДКИ; "ВІЙ" ПО ЛІНІЇ ВІЙСЬКОВИЗАЦІЇ І МІЛІТАРИЗАЦІЇ ВІЙСЬК БОЄВИХ ВИШКОЛІВ. ОТЖЕ ЦЕ БУЛО ЗНАЧИТЬ ТІ ТРИ КОМПЛЕКСИ, ЗА КОЖНИЙ КОМПЛЕКС ВІДПОВІДАВ ІНШИЙ РЕФЕРЕНТ, Я ВІДПОВІДАВ ЗА ІДЕОЛОГІЧНО-ПОЛІТИЧНИЙ, АЛЕ Я РЕДАГУВАВ ЦІЛІСТЬ. А ТО НЕ ОЗНАЧАЄ, ЩО Я ПИСАВ ЦІЛІСТЬ, Я ПИСАВ ІДЕОЛОГІЧНО ПОЛІТИЧНІ, А ДВА ІНШІ ОПРАЦЬОВУВАЛИ ТІ КОМПЛЕКСИ, ПРО ЯКІ Я ЗГАДУВАВ. ОКРІМ ТОГО, БУЛА ЩЕ ТАКА ХРОНІКА З АКЦІЙ, ТО Я САМ ВЖЕ, ТЕ ЩО ДОЦІЛЬНО БУЛО ПРАКТИЧНО І КОНСПІРАТИВНО ТО ТАКІ ІНФОРМАЦІЇ БУЛИ ТАМ.

П. (якийсь незрозумілий запит)

В. КОЖНИЙ ОПРАЦЬОВУВА НА ПІДСТАВІ СВОЇХ СТУДІЙ ОЗНАЧЕНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ І НА ПІДСТАВІ ТОГО, ЩО ВІН ДІСТАВ ДО СВОЄЇ РЕФЕРЕНТУРИ ВІД ЮНАЦТВА З ТЕРЕНУ, ВІД ВІДПОВІДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ В ТЕРЕНІ. КАЖІМ ЗАПИТИ, ЗАІНТЕРЕСУВАННЯ, ЩО ПОТРЕБУЄ ЮНАЦТВО, ЯКІ НЕОБХІДНІ Є ДОПОВНЯЮЧІ ЕЛЕМЕНТИ, ЯКІ НЕОБХІДНІ ДОДАТКОВІ ВИШКІЛЬНІ ІНСТРУКЦІЇ - ТО БУВ ТАКИЙ ФЛЮЇД. ВЛАСНЕ, СУТЬ ТОГО ОРГАНУ ЛЕЖАЛА В ТОМУ, ЩО ВІН БУВ ТАКИМ ФЛЮЇДОМ МІЖ ЮНАЦТВЕМ І КЕРІВНИКАМИ ЮНАЦТВА. ТО ТАК, ЩО ТО НЕ БУЛА ЛИШЕ АБСТРАКТНА ТЕМАТИКА, АЛЕ ТЕМАТИКА, ЯКА ВИПЛИВАЛА З ЖИТТЯ І ЯКА ВИПЛИВАЛА ТАКОЖ ІЗ ВИШКОЛІВ. ОКРІМ ТОГО, ЩО Я ТЕ РЕДАГУВАВ, Я ЩЕ ПРОВАДИВ ВИШКОЛИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗВЕН - ПОВІДНИХ ЗВЕН, ЯКІ КАЖІМ ТРИ ЛЮДА - ТРИ ЧЛЕНИ В ОДНІМ ЗВЕНІ, ПОТІМ В ДРУГІМ ЗВЕНІ І ЯКІ ДАЛІ ВИШКОЛЮВАЛИ. ОТЖЕ ТАК, ЩО МИ ВСЕ БУЛИ В КУРСІ СПРАВ ТОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ, ЯКА ТУРБУЄ МОЛОДЕ ПОКОЛІННЯ, І ДАВАЛИ ВІДПОВІДЬ НА ТІ ПИТАННЯ, ЯКІ ВИРОСТАЛИ З ЖИТТЯ. ОКРІМ ТОГО, ЩО КОЖНИЙ СИНТЕЗУВАВ АКТИ В ПЕВНОМУ ПРОЕКТІ.

П. ЯКИЙ ПЕРІОД, ЯКИЙ ЧАС ВИ БУЛИ РЕДАКТОРОМ "ЮНАКА"?

В. Я БУВ ПІСЛЯ ПРИЇЗДУ ДО ЛЬВОВА, Я ПРИЇХАВ ПРИ КІНЦІ 1930, ВЛАСТИВО НА ПОЧАТКУ 1931 РОКУ, ПІСЛЯ ВИХОДУ З ТЮРМИ, І ТОДІ Я РЕДАГУВАВ ДОСИТЬ, ВІДНОСНО НА ТОЙ ЧАС, ЯК КАЖЕТЬСЯ, ДОВГО. БО В НАС ТА ДОВЖИНА НЕ ТАК ЯК НА ЕМІГРАЦІЇ - БО ТО "ДОВГО" ОЗНАЧАЄ: "ДОКИ НЕ ВПАВ В ТЮРМУ". ПІСЛЯ ТОГО ГАБРУСЕВИЧ МЕНІ ЗАПРОПОНУВАВ РЕДАГУВАННЯ БЮЛЕТЕНЯ КРАЙОВОЇ ЕКЗЕКУТИВИ, ТО Я ПЕРЕБРАВ ДОДАТКОВО РЕДАКЦІЮ БЮЛЕТЕНЯ І ЯК ЧЛЕН ПРИ КРАЙОВІЙ ЕКЗЕКУТИВІ ІДЕОЛОГІЧНО РЕФЕРЕНТА.

П. АГА - ЯК ВИГЛЯДАЛА ТА ВИШКІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ?

В. ВИШКІЛЬНА - ЧИ ЮНАЦТВА ЧИ ЧЛЕНІВ ОУН?

ЮНАЦТВА ТО БУЛА, ПРИЇЗДЖАЛИ З ПРОВІНЦІЇ А НЕ Я ВИЇЗДЖАВ ТОМУ, ЩО З КОНСПІРАТИВНИХ ПРИЧИН БУЛО ЗВУЧНІШЕ ПРИЇЗДЖАТИ. ТОМУ, ЩО ДО ЛЬВОВА СТУДЕНТИ ПРИЇЗДЖА НА СТУДІЇ, ОТЖЕЖ ЛЕГШЕ БУЛО, ЩОБ ВОНИ ПРИЇЗДЖАЛИ, ЯК ЇХАТИ ДО НИХ. РІДКО БУВАЛО, ЩОБИ, БУВАЛО, ЩО Я ВИЇЗДЖАВ, АЛЕ ЧАСТІШЕ Я ПЕРЕВОДИВ ВИШКІЛ ПРОВІДНИ

ЗВЕН ТИХ, ЯКІ ПІСЛЯ ТОГО ЇХАЛИ НА ПРОВІНЦІЮ. З ТИХ ПРОВІДНИХ ЗВЕН ТВОРИЛИ ПРОВІДНИКИ КНЯЦТВА НА ПРОВІНЦІЇ.

- П. БЮЛЕТЕНЬ КРАЙОВОЇ ЕКЗЕКУТИВИ, ЯК ВИ ПЕРЕБРАЛИ ДО РЕДАГУВАННЯ, ТО ЦІКАВЕ БУЛОБИ ТЕМИ, ЯКІ ВИ ТОДІ ПИСАЛИ?
- В. ЯКЩО ЙДЕТЬСЯ, ТО Я ПИСАВ НА ДУЖЕ РІЗНОРОДНІ ТЕМИ. ЗОКРЕМА, Я ПИСАВ НА ТЕМИ ПРОЦЕСИ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ БОРОТЬБИ, ПОТІМ Я ПИСАВ НА ТЕМИ НАЦІОНАЛІЗМ І РЕЛІГІАМ, ЯК БУЛА ТЕМА, ТЕПЕР НА ТЕМИ СОЦІАЛЬНИЙ ЗМІСТ НАЦІОНАЛІЗМУ. ОКРІМ ТОГО АКТУАЛЬНУ ТЕМАТИКУ ЗНАЧИТЬ ТАКУ КОНФЛІКТОВУ ВНУТРІШНЬО-УКРАЇНСЬКУ І ТЕЖ НА ТЕМИ ВІДНОШЕННЯ ДО ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНОГО СВІТА. ХОЧ ТО БУЛА ДОСИТЬ ЗАГАЛЬНА ТЕМАТИКА І РІЗНОРОДНА, ТОМУ, ЩО ТО БУЛА, ТРЕБА БУЛО НА РІЗНІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАТИ, А КРІМ ТОГО ТРЕБА БУЛО АКТУАЛЬНІ ЛИСТІВКИ, ЗВЕРНЕННЯ ПИСАТИ І РЕДАГУВАТИ – ЗНАЧИТЬ, Я ТОДІ БУВ ГОЛОВНИМ РЕДАКТОРОМ ПІДПІЛЬНИХ ВИДАНЬ. ТАМ ЩЕ ПИСАВ ГІБРУСЕВИЧ, ПИСАВ БАНДЕРА, ПИСАВ СПОЛСЬКИЙ, ЯНІВ ПИСАВ В ЯВНИХ ВИДАННЯХ, РІДКО ЯНІВ ТАМ ПИСАВ. КРАВЦІВ ТАКОЖ ПИСАВ РІДКО – ВІН ТОДІ СИДІВ. ЗЕНОН КОССАК ПИСАВ, ЯК ВИЙШОВ НА ВОЛЮ, А ВІН ТОДІ ТАКОЖ СИДІВ. ОТЖЕ ПИСАВ КОЛОДЗІНСЬКИЙ, НУ І ПИСАЛИ ТАКІ АВТОРИ, ЯКІ МАЛИ ТАКЕ ВІДНОШЕННЯ ДО ПООДИННИХ РЕФЕРЕНТУР. НА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТЕМИ – ТОДІ ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ РЕФЕРЕНТ ПИСАВ ТЕ, ЩО МОЖНА БУЛО ПИСАТИ, ПРОПАГАНДИВНІ ТЕМИ, АЛЕ СКАЗАТИ БИ, ГРО ТЕМАТИКИ ТО ТРЕБА БУЛО САМОМУ ОПРАЦЮВУВАТИ. АЛЕ ЗНАЧИТЬ НЕ БУЛО ТАК, ЩОБИ НЕ БУЛО АВТОРІВ – НАВПАКИ, МОЖНА БУЛО СКАЗАТИ, ЩО АВТОРИ БУЛИ, АЛЕ ГРО МУСІВ ДАВАТИ ТОЙ, ЩО РЕДАГУЄ, І ТО МУСІВ ДАВАТИ НАПРЯМОК.
- П. ЯК БИ ВИ ОЦІНИЛИ РОЛЮ, ЯКУ ВИКОНАВ БЮЛЕТЕНЬ КРАЙОВОЇ ЕКЗЕКУТИВИ В ТИХ РОКАХ 1931 – 1933?
- В. Я УВАЖАЮ, ЩО НАЙВАЖЛИВА ЦІЛЬ ЙОГО БУЛА ТАКА – А ЩЕ ОДНО ПІДМІТИТИ А НЕ ЗАБУВАЙМО, ЩО ТОДІ БУЛИ ДУЖЕ РІЗНІ АКЦІЇ, ШКІЛЬНА АКЦІЯ, БУЛА АКЦІЯ ПРОТИ МОНОПОЛІВ ПОЛСЬКИХ, БУЛА АКЦІЯ НА ВІДТИНКУ РОБІТНИЦТВА. ОТЖЕ, ТА ВСЯ ТЕМАТИКА ВХОДИЛА ТАКОЖ В СКЛАД, В КОНТЕКСТ ЗМІСТУ БЮЛЕТЕНЯ КРАЙОВОЇ ЕКЗЕКУТИВИ, АЛЕ НЕ ЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО, ЩО НАЙБІЛЬШИМ ДОСЯГНЕННЯМ ТОГО ПІДПІЛЬНОГО ВИДАННЯ І ТІЛЬКИ ТОГО ОДНОГО ТО БУЛО ТЕ, ЩОБИ, ТАК ЯК ВЗАГАЛІ ТОЇ ЦІЛОЇ ЕПОХИ, ТО БУЛО ЕТИЧНЕ ПЕРЕРОДЖЕННЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ ПЕРЕДУСІМ В СЕНСІ АБСОЛЮТНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВДИ І СПРАВЕДЛИВОСТІ, БЕЗ ОГЛЯДУ НА ТЕ, ЧИ ВОРОГ Є БІЛЬШЕ ЧИ МЕНШЕ СИЛЬНИЙ. А ТИМ ХОЧУ СКАЗАТИ, ЩО ЦІЛЛЮ ТОГО БЮЛЕТЕНЯ БУЛО, ВЗАГАЛІ НАШИХ ВСІХ ТОДІШНИХ ВИДАНЬ, ТО БУЛО ПРИЧИНИТИСЯ ДО ПЕРЕРОДЖЕННЯ РАБСЬКОЇ ДУХОВОСТІ В ГЕРОЇЧНУ. ТО БУЛА БІЛЬШЕ ЕТИЧНА КАТЕГОРІЯ ЯК ПОЛІТИЧНА, ТОМУ, ЩО В НАС БУЛА ДОГМОЮ БОРОТЬБА ПРОТИ ЧОТИРЬОХ ОКУПАНТІВ УКРАЇНИ. ТО, ЯК ПОЛІТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ТО БУЛА ДЛЯ НАМ ПРОТИВНОГО – ПРОТИВНО ПОЛІТИЧНОЇ ТО БУВ АБСУРД. ДЛЯ НАС ТО БУЛА ТАКА ДОГМАТИЧНА СПРАВА, ЩО МОРАЛЬНО МИ ВСІ УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ МИ ВВАЖАЛИ ОДНАКОВО ВАРТІСНИМИ І НЕ ДУМАЄМО ПЕРЕДЖАДНИМ ОКУПАНТОМ КАПІТУЛЮВАТИ – ОТЖЕ, ВОЮВАТИ ПРОТИ ВСІХ ЧОТИРЬОХ ОКУПАНТІВ ТО МИ ПОСТАВИЛИ СЕБЕ ВСПІЛЬНУ ОПОЗИЦІЮ ПРОТИ УНІВЕРСУ ТОДІШНЬОЇ, ПЕРЕДУСІМ ПРОТИ НЕЇ ТОМУ, ЩО ВОНИ ДАЛІ СТОЯЛИ ЗА РИЗЬКИЙ ДОГОВІР, ЧИ ДОГОВІР ПІЛСУДСЬКОГО

НЕ ТАК РИЗЬКИЙ ДОГОВІР - ДОГОВІР ПІЛСУДСЬКОГО - ПЕТЛЮРИ. МИ ТО РІЗКО ОПЕКИДУВАЛИ, ОТЖЕЖ ЯК КОНСЕКВЕНЦІЯ ТОГО, ТО БУЛА БОРОТЬБА ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ, ПРОТИ ПОЛЬСЬКОЇ ТОЇ КІЛЬКА-НАЦІОНАЛЬНОЇ ІМПЕРІЙКИ. ОТЖЕ, ТО БУЛА БОРОТЬБА, ЯКУ ОКРЕСЛЮВАЛИ БОРОТЬБОЮ АБСУРДНОЮ - БОРОТЬБОЮ ЛИЦАРІВ АСУРДУ, ДОН КІХОТІВ, ДУРНИХ ДІТЕЙ І Т.Д. І МИ СВІДОМО НА ТУ БОРОТЬБУ ЙШЛИ, ЩОБИ ВІРУ В УКРАЇНСЬКУ ПРАВДУ ЗАКРІПИТИ. ОТА ЕПОХА ТО БУЛА ЕПОХА БІЛЬШЕ ІДЕЙН ЕТИЧНА В СЕНСІ ГЕРОЇКИ, ЯК ПРАКТИЧНО-ПОЛІТИЧНА, Я СКАЗАВ БИ, А ТІ ПРАКТИЧНІ ПОЛІТИЧНІ ЗАХОДИ І ВКЛЮЧНО З БОЄВИМИ СЛУЖИЛИ ДЛЯ ТОГО - ЗА УТВЕРДЖЕННЯ Т ІДЕЙНО-МОРАЛЬНОЇ ПОЗИЦІЇ.

П. АКТУАЛЬНА СПРАВА ТО Є ЄДНАННЯ УВО - ОУН, ЧИ ВИ МАЛИ ВІДНОШЕННЯ ДО ТОЇ СПР.

В. Я НЕ МАВ БЕЗПОСЕРЕДНО ВІДНОШЕННЯ І ТУ СПРАВУ ВІВ ГАБРУСЕВИЧ, АЛЕ МИ ЙОГО ПІДТРИМУВАЛИ МОЛОДІ ТОМУ, ЩО МИ НЕ БАЧИЛИ - МИ БАЧИЛИ УВО ТОДІ, ЯК РЕФЕРАТ БОЄВИЙ ОУН. МИ ДУЖЕ ЦІНИЛИ УВО, АЛЕ ЯК РЕФЕРАТ БОЄВИЙ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЯКА МАЄ СИСТЕМУ ВСЕСТОРОННУ, СИСТЕМУ ІДЕЙ І ВІДПОВІДІ НА РІЗНІ ПИТАННЯ І НЕ ВВАЖАЄЩО КОНГЛЬОМЕРАТОМ ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНИМ РАДИКАЛІВ ДО УНДИСТІВ ПЛЮС НАЦІОНАЛІС МОЖЕ ДОСЯГТИ НАЙВАЖЛИВІШОГО ЗА ЩО МИ ТОДІ ЗМАГАЛИ - ПЕРЕРОДЖЕННЯ ДУХОВОСТІ НАЦІЇ. МИ НЕ ВІРИЛИ В ТЕ, ЩО МОЖНА ПІД ПРАПОРОМ СОЦІАЛІЗМУ ЧИ СОЦІАЛ-РАДИКАЛІЗМУ, ЧИ УНДИЗМУ, ЧИ СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЇ ПЕРЕРОДИТИ НАЦІЮ - НА НАЦІЮ В СЕНСІ НАШОГО УЯВЛЕННЯ ШЛЯХУ ДО ПЕРЕМОГИ, НАЦІЮ НА ВИЩІМ ПОЗЕМІ ІДЕЙНО-МОРАЛЬНОГО РІВНЯ.

П. ВІД КОЛИ ВИ ЧЛЕНОМ КРАЙОВОЇ ЕКЗЕКУТИВИ ВХОДИЛИ?

В. Я СТАВ ТОДІ, КОЛИ Я СТАВ РЕДАКТОРОМ БЮЛЕТЕНЯ, ТО БУЛО В 1932 РОЦІ, ТОДІ БУВ КРАЙОВИМ ПРОВІДНИКОМ ГАБРУСЕВИЧ ЩЕ. ПІСЛЯ ВИЇЗДУ ГАБРУСЕВИЧА СТАВ КРАЙОВИМ ПРОВІДНИКОМ КОРДЮК. ПЕРШЕ ПІСЛЯ СМЕРТІ ГОЛОВІНСЬКОГО ОТЖЕ БУВ ГАБРУСЕВИЧ, ПОТІМ СТАВ КОРДЮК, А ОПІСЛЯ КОРДЮКА СТАВ БАНДЕРА.

П. ХТО ТОДІ З ТИХ ЧЛЕНІВ БУВ З ВАМИ БЛИЗЬКИЙ ...?

В. Я В НАЙБЛИЖЧИХ ВЗАЄМИНАХ БУВ ТОДІ, ЗНАЧИТЬ ЯК КОССАК ВИЙШОВ З ТЮРМИ, Я БУВ ДУЖЕ В БЛИЗЬКИХ ВЗАЄМИНАХ З КОССАКОМ, МИ БАГАТО ГОВОРИЛИ, ДИСКУТУВАЛИ. ТО БУЛА ВЕЛИКА ПОСТАТЬ, ВІН ГО БУВ ТАКИЙ РЕВОЛЮЦІОНЕР З ЗАЛІЗА І КРОВИ, Я СКАЗАВ БИ. ВІН ІДЕОЛОГІЧНО БУВ ДУЖЕ СИЛЬНИЙ, ОРГАНІЗАЦІЙНО НАДЗВИЧАЙНО, ВІН БУВ ДУЖЕ БЛИЗЬКИЙ МЕНІ. ТАК САМО КОЛОДЗІНСЬКИЙ, ЯКОМУ Я З ЧАСОМ, ВЛАСНЕ, ПІДДАВ ІДЕЮ ТОЇ ЙОГО ПРАЦІ "УКРАЇНСЬКА ВОЄННА ДОКТРИНА". ТАМ Є БАГАТО МОЇХ СУГЕСТІЙ, ТАК ЯК ЗРЕШТОЮ ОЛЬЖИЧА "ЗОЛОТА БРАМА". ПОТІМ БЛИЗЬКІ ВЗАЄМИНИ БУЛИ ЗНАЧИТЬ З БАНДЕРОЮ. МЕНШЕ БЛИЗЬКІ З КОРДЮКОМ, МИ РОЗЖОДИЛИСЯ В РІЗНИХ ПИТАННЯХ.

П. ДОБРЕ, ЯК БИ ВИ ОЦІНИЛИ КОРДЮКА НА ТОДІ ПОСТІ КРАЙОВОГО ПРОВІДНИКА, ЯКІ ВІН МАВ КВАЛІФІКАЦІЇ?

В. Я ДУМАЮ, ЩО ВІН МАВ - (ВІН БУВ ДОБРИЙ ПРАГМАТИК, ВІН ПІДНЯВ АКЦІЮ ПРОТИ МОНОПОЛІВ, ВІН, Я ДУМАЮ, ЩО ВІН НЕ МАВ, МОЖЕ НЕ ЗІ ЗЛОЇ ВОЛІ, АЛЕ НЕ ДОБРЕ, НЕ ДОКЛАДНО ДОПИЛЬНУВАВ ГОРОДКА ЯГІЙЛОНСЬКОГО І ТОМУ ВІН БУВ ВИКЛИКАНИЙ

ЗА КОРДОН ПОЛКОВНИКОМ КОНОВАЛЬЦЕМ І ТАМ ВІН БУВ - ВІН МАВ СУД В ЗВ'ЯЗКУ З ТИМ, НУ І ТАМ ДІСТАВ НАГАНУ ЧИ УПІМНЕННЯ. В КОЖНІМ РАЗІ ВІН БУВ - БУЛО СТВЕРДЖЕНО, ЩО В НЬОГО НЕ БУЛО, ЩО ВІН НЕ ДОПІЛЬНУВАВ З ОРГАНІЗАЦІЙНОГО БОКУ БО ВІН ТОДІ ВІДПОВІДАВ ЗА ГОРОДОК. ЧИ ЗАЛИШИЛИ ЙОГО - ЗАЛИШИВСЯ ВІН ЗА КОРДОНОМ. РАНІШЕ ВИЇХАВ ШЕ ГАБРУСЕВИЧ, БО ВІН БУВ ХВОРИЙ І ВЖЕ БУВ ДУЖЕ РОЗКРИТИЙ, ТОДІ ПЕРЕБРАВ БАНДЕРА ПІСЛЯ КОРДЮКА.

П. ВІД ПОЧАТКУ 1933 РОКУ ТО ВИ СТАЛИ РЕФЕРЕНТОМ ІДЕОЛОГІЧНИМ?

В. Я ДУМАЮ, ЩО Я БУВ ПРИ КІНЦІ 1932.

П. ТО БУЛО ШЕ ЗА КОРДЮКА?

В. Я БУВ ВЖЕ В ЕКЗЕКУТИВІ.

П. ЯЖ ДО АРЕШТУ В 1934 РОЦІ?

В. ТАК ДО АРЕШТУ В 1934 РОЦІ.

П. І ТУТ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІДЕОЛОГІЧНОГО РЕФЕРЕНТА?

В. ЗНАЧИТЬ ТАК, МОЇМ ЗАВДАННЯМ БУЛО, ПЕРШЕ, ~~ТО~~ РЕДАГУВАННЯ ВСІХ ПІДПІЛЬНИХ ВИДІ НА ЗУЗ, НАГЛЯД НАД "КНАЦТВОМ", ~~БО~~ "КНАЦТВО", ~~ТО БУВ~~, МИ ВИДАВАЛИ ШЕ ОДИН ОРГАН ДЛЯ РОБІТНИЧОГО КНАЦТВА, РЕДАКТОРОМ БУВ СТАРУХ. "КНАК" БУВ ДЛЯ СЕРЕДНЬО-ШКІЛЬНИКІВ, А "КНАЦТВО" ДЛЯ РОБІТНИЧОГО КНАЦТВА. НУ ТО ТІ ТРИ БУЛИ ПЕРІОДИЧНІ І ТРИ БУЛИ ЩОМІСЯЧНІ, А БУЛИ ПРИНАГІДНІ ВИДАННЯ, ~~ТО БУЛА~~ ЦІЛА НИЗКА ВИШКІЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ, ДОПОВІДЕЙ, ЛИСТІВОК, БРОШУР - ~~ТО БУЛИ~~ В ЗВ'ЯЗКУ З ВИМІСЖЕННЯМ, А ТІ БУЛИ СИСТЕМАТИЧНІ. ОТЖЕ, Я МАВ НАГЛЯД НА "КНАЦТВОМ" - ТОБТО ТИМ ОРГАНОМ, ЯКИЙ ВИДАВАВ - РЕДАГУВАВ СТАРУХ, АЛЕ ТО БУЛО КООРДИНОВАНЕ ВСЕ РЕФЕРЕНТУРОЮ ІДЕОЛОГІЧНОЮ, ЯКА БУЛА ОДНОЧАСНО / МАЛА НАГЛЯД НАД ВИШКОЛАМИ. ~~В ТОЙ ЧАС ЗНАЧИТЬ ТО БУЛО ОДНЕ~~ / ~~ДРУГЕ~~: ТО БУЛИ ВИШКОЛИ. ВИШКОЛИ БУЛИ / ~~ТО БУЛА ТАКА~~ - БУВ ТАКИЙ СТУДЕНТСЬКИЙ СЕКТОР, ЯКОГО БУВ ЯКИЙСЬ ЧАС ЗВЕРХНИКОМ. ПРОВІДНИКОМ БУВ ОСИП ТЮШКА І ТО БУЛИ ПРОВІДНИКИ СТУДЕНТСЬКИХ ЗВЕН, І Я ПРОВАДІВ ЇХ ВИШКОЛИ СИСТЕМАТИЧНІ НА ТЕРЕНІ ЛЬВОВА. ВИЇЗДИ БУЛИ ЛИШЕ У ВИЇМКОВИХ ВИПАДКАХ, ТОМУ, ЩО ВОНИ МАЛИ ПРОВАДИТИ, А КОНСПІРАТИВНО ТО БУЛА ІНША, А КОНСПІРАТИВНО ТО ЛИШЕ ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ РЕФЕРЕНТ ЇЗДИВ, А ТІ, ЩО ПРОВАДИЛИ ВИШКОЛИ, АБО ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ РЕФЕРЕНТ, АБО ТОЙ, ЩО МАВ ДАНУ АКЦІЮ. НА ПРИКЛАД: БОСВІЙ РЕФЕРЕНТ ЇХАВ ПЕРЕВЕСТИ БОЙОВУ АКЦІЮ, ЧИ ОРГАНІЗУВАТИ, ЧИ НАГЛЯД НАДАТИ. А ТО НЕ БУЛО ТАК, ЩО ВСІ РЕФЕРЕНТИ ЇЗДИЛИ, ДЕЯКІ НІ, ДЕЯКІ РІДКО ЇЗДИЛИ. ТОМУ ЩО, НА ПРИКЛАД - СТУДЕНТСЬКИЙ ~~ТОЙ~~ ОСЕРЕДОК - СТУДЕНТСЬКИЙ / ОСЕРЕДОК БУВ - ОРГАНІЗАЦІЙНО ЙОГО ВІВ ТЮШКА, ВИШКОЛИ ТАМ ЩО ДВА ТИЖНІ АБО ЩО ТИЖНЯ - ТО БУЛИ ПРОДОВЖУВАНІ ЗНАЧИТЬ - Я ВІВ, А РОЗВІДОЧНО-КОНСПІРАТИВНІ ВІВ РЕФЕРЕНТ РОЗВІДОЧНО-КОНСПІРАТИВНИЙ, Я ВІВ ІДЕОЛОГІЧНО-ПОЛІТИЧНИЙ. ТЕПЕР ДАЛІ, БУВ - БУЛО ЖІНОЧЕ, ПРОВІДНИЦЯ ЖІНОЧОГО КОМПЛЕКСУ, ~~ТО ТАМ В ТІМ БУЛА КАТРУСЯ ЗАРИЦЬ~~ ~~НУ~~ БУЛА ТАМ МАША ГОЛОВКА, МАША ЗАЛОГАЗА, ЯКА ТУТ Є, БУЛА КРАВЦЕВА СЕСТРА І ШЕ ДЕЯКІ БУЛИ, ЯКІ ШЕ Є В УКРАЇНІ ЗЕНЯ, БУЛА ТАКА КОСІВНА, ЯКА ЗГІНУЛА - ОТЖЕ ТО БУЛИ ПРОВІДНИЦІ КІНКИ НА ПРОВІДНИХ ПОСТАХ, ЯКІ....

П. То була ідеологічна Референтура, які - нища клітина то була Округа?

В. Область.

П. Які області найактивніші?

В. ~~Найбільше~~ - ~~найширша~~ саботажна акція була в Тернопільщині, якщо йдеться про 1930 рік, і та область мала найширшу розгорнуту мережу і там найбільше, як би сказав, було тих антиокупаційних виступів. Після того була Стрийщина, Бережана - то були такі три - ну і очевидно Львівщина.

П. З областей яких пригадуєте таких провідних людей?

В. Стрийщина видала дуже багато, ~~Стрийщина~~ видала Степан Охримовича, Степана Бандеру, полковника Гасина, ~~тепер~~ Дрогобиччина ~~Коссака~~, ~~тепер~~ Перемишльщина Ленкавського, Тернопільщина ~~Голяда~~, ~~Пришляка~~, Турковського, Клячківського, ~~тепер~~ з Тернопільщини також, хоч він властиво зі Станиславщини, але в Терні в Гімназії робив - Білинський, той був славний борець.

П. Чи до Крайової Екзекутиви були також з Волині з Вами?

В. Так - так, з теоретиків то був Волошин, ~~то~~ Ростислав Волошин, бо обидва брати були, був ще Пшеничний - то такі чотири найвизначніші.

З Тернопільщини був ще Іван Мітрінга, з яким ми трохи розходилися в поглядах, але він дуже цінна людина була. Дуже добре знав контекст підросійський. ~~Тепер~~ Соціальні моменти сильно підкреслював. ~~Ну тепер~~ з Крайової Екзекутиви то був Чемеринський - то був з Львівщини о. Чемеринський священник. Ну були з Львівщини, був Роман Шухевич, Пашкевич Гіс, який пропав, був ще Климишин, Карпенець, той, що кару смерті діставав, з Львівщини Янів, так, що то менше-більше було пропорційно так розподілюване, що кожна область, чи кожна земля вилонювала того, хто підходив в той комплекс провідних людей. Згадаю ще Петrenchко був шефом провідник робітництва, ~~і взагалі~~ - ОУН дуже сильно підкреслювала робітничий комплекс і Старух зокрема. Наприклад, ті штрайки на Ліско, ~~то~~ була величезна акція робітничая, нами керована. Взагалі та епоха мала багаторічні акції.

Величезна акція проти ~~большевицька~~ була грандіозна, поминаючи борецький акт Лемка. Все ~~це~~ було згуще вже і тому значить - власне з тої позиції морально-етичної прийшла об'єктивація її в різних площинах життя тому, що ідейно-етична позиція дуже сильно звертає увагу на кривду, а кривда була на всіх ділянках життя. Отже прийшло соціально-економічне, ну ті славні штрайки робітничі нами організовані також в обороні. Тепер прийшла акція шкільна дуже грандіозна - хоч не було, не згадуючи про демонстрацію проти ~~большевицьку~~ під консулятом і т.д. і проти радянськості. То всі дії були дуже багаторічні - фактично ОУН домінувала тоді на всіх ділянках життя - то була безподільна домінація організації всюди.

П. Яку роль виконали борецькі чини на Вашу думку?

В. Збройні борецькі чини були, ~~я би сказав, вони були~~ рефлексом - еманациєю все-сторонньої ідейно-моральної й політично-програмової підготовки в сенсі

культу зброї і постійної пригадки народові, що тільки зброя вирішує перемогу. Тому тих збройних акцій наших не можна оцінювати як головну діяльність, ~~то була~~, то був великий героїчний фрагмент всесторонньої діяльності ОУН, яка тоді домінувала на всіх ділянках життя. Домінувала ідейно, домінувала також людьми і домінувала головним чином в безпосередніх акціях, які знову мали за собою той культ ризику і культ ідеалізму національно-патріотичного. Тепер щодо Шухевича, він окремо інтересувався, як той, що мав ~~військове дуже сильне~~ ^{найкраще}, ~~військовий вишкіл він мав~~, то він був паралельно до того, що він ~~військовим~~ - ~~військом~~ інтересувався, хоч домінував на військовому відтинку Колодзінський, то Шухевич був передусім боевим референтом. Він, маючи за собою минулі збройні боеві чини, він був предиспонований для того, щоби бути організатором інших бойових чинів. Того, що Березинського акт проти (вбивство) Чеховського, то фактично було чиним - організатором був Шухевич. Якщо йдеться про підготовку ^{ЗАМАХУ} на Перацького, то там рішальну роль мав ^{АН} Бандера, Лебідь і допоміжну роль мав Підгайний. До плану був притягуваний Шухевич, але він не був організатором того, тому, що ~~він тоді мав~~ ~~він тоді мав~~ ~~він вийшов тоді~~ якісь інші завдання, пов'язані, здається, з його виїздом до Данцігу. Він тоді кінчав політехніку, але суттєво вирішальне було, значить тих включно Малюца - Малюца був з ними організатором. На місці був організатором Ребет у Варшаві, потім плановик був Бандера і кожний при приязності Шухевича, але він не був заангажований до планованої організації - Шухевич. То натомість до планової був заангажований Підгайний, його заступник він був заступником бойового референта - то було б певне все. Тому, що Підгайний не витримав, а ціла система там була наша, та лабораторія де був той Карпинець то був далекий план підготовлюваний довше. Та лабораторія довше існувала. Отже так, що Шухевич тому значить, так як вийшло у варшавському процесі, то так є правдиве - хто там яку роль відігравав - то вони всі, крім Бандери, Лебедя, Климишина і Карпинця ніхто не признався - чи власне призналися, а решта то говорили, загально говорили, все говорили і т.д. Але Шухевич був незалежно від того - він був предиспонований до цієї ролі, яку він відіграв тому, що він то була його партія - військо.

П. ~~То власне найголовніше з того періоду, як~~ ^{Як} Ви оцінете роль Степана Бандери як Крайового Провідника?

В. Я думаю, що Степан Бандера був великий організатор і він був, він вмів поєднати ~~я би сказав~~, бажане з реальним, ~~так би сказати~~, мрії з дійсністю. Він мав великий хист збагнути, ~~я так би сказав~~, ту форму, яку я вже ставив, виконати прірву силою своєї волі між бажаним і реальним. То, власне, те, що його так предиспонувало до цієї ролі, яку він виконував, хоч однак що, так би сказати, якщо йдеться про значення - дискусія така - то національна - прагматизм перемагав. Бо він був дуже людина реальна, але він був дуже глибокий в поглядах, дуже глибоко віруючий, релігійний і значить, так би сказати, йому було добре бути

в двійку. Як були проблеми, то він все конфронтував свої погляди - не раз я з ним говорив. Наприклад, то вже вискок в майбутнє, він, наприклад, поспішав мені в Варшаві, щоби я перебрав військову референтуру на базі концепції революції. Значить він так, як я згадав про його характеристику. Ну і друге, що він був такий здетермінований і життєрадісний при тому.

П. Тоді в ті роки власне, як то виглядала праця тоді в Крайовій Екзекутиві?

В. ~~То було так, то~~ були засідання Крайової Екзекутиви, де були обговорювані справи.

П. То вів Бандера?

В. Так, він вів засідання. То було - то так: Бандера, Шухевич, Шухевич не все приходив на засідання, бо то боєвий референт був конспірований, то так як приходив, то не як боєвий референт, був Макарушка, Малюца, Пашкевич, Чемеринськ, Чемеринська, Спольський, Янів, якийсь час був Кравців.

П. Чи то завжди у Львові засідання відбувалися?

В. Майже завжди у Львові в різних місцевостях.

П. То є цікаве, яке було в тих роках відношення між Крайовою Екзекутивою а ПУ

В. То треба би поділити відношення між полковником Коновальцем і Екзекутивою і між ПУН-ом і Крайовою Екзекутивою.

П. Як йшов зв'язок з ПУН-ом через Барановського?

В. Так йшло через Барановського значно. Полковник розумів молоду генерацію. Полковник мав дар бачити перспективу і те, що дуже респектувати крайову постановку, а не всі члени ПУН-у поділяли ту постановку.

П. На засідання Крайової Екзекутиви приїздив хтось з ПУН-у?

В. Ніколи за мого часу - ніколи. Ми натомість виїздили на засідання ПУН-у за кордон.

П. В 1933 році відбулася в Берліні Конференція ОУН - Ви були на ній?

В. Так.

П. Які спостереження Ваші?

В. Значить так, - то так між, значить були - то так були між нами були розходження щодо внутрішньої української політики між Крайовою Екзекутивою і ПУН-ом. Було становище таке, що ми виключали - значить ми виключали кооперацію між нами і будьяку між опортуністичним табором.

Там була думка, зокрема інж. Андрієвським репрезентована, що є можлива кооперація - ми таку кооперацію виключали. То був один пункт розходжень, і ми були за інтенсифікацію революційних акцій, а там частина членів ПУН-у була не згідна з тим. Далі ми були за тим, щоби зв'язувати боротьбу з усіми ділянками життя, вони не все те розуміли. Мало того, але я тоді було, як я написав - може там десь є в архіві - Габрусин не хотів полковникові - то Габрусевич забрав і дав. Я записав думку таку, що треба зв'язати боротьбу з життєвими потребами народу. І що тоді та боротьба буде, як зв'язана з життєвими потребами цілості народу, то вона є непереможна і що треба знайти методи, щоби

зв'язати з тим. Тому я був за тими робітничими акціями, щоб ціла родина була заінтересована в боротьбі не тільки матеріально, але щоб переживала її, а переживати буде як буде боротьба проти кривди, проти несправедливості тобто пов'язання національного зі соціальним. Я ~~там~~ свій еляборат там виготовив був, зрештою я до нині то саме заступаю. Ну і вони також тут не добре схоплювали. То відносилось також до центральних земель України.

~~Отже то такі були справи!~~

П. ХТО ще ; ті, що брали участь в тій Конференції?

В. Сеник, Сеник між іншим - він був нам симпатичний, Сеник ~~нам~~ був, мені особисто був дуже симпатичний. Все, може не все, дуже часто нас підтримував. Нас ~~х~~ підтримував дуже полковник Ярій, а вже так критично був Андрієвський, часом Сциборський, Онацький, який, хоч не був членом ПУН-у, але приїжджав на наради час - до часу. Тепер, той, Мартинець - був секретарем Проводу - ну той відмовчувався, більше Барановський, а ми не дуже погоджувалися з ним. Отже то було так.

П. Генерал Копистянський?

В. Генерал Копистянський був членом - Генерал Курманович був членом ПУН-у.

П. Чи була тоді вже 1933 року мова про відношення до СНФ?

В. До чого?

П. Націонал-соціалізму.

В. Ні - ні - ні

П. Деся тоді Гітлер перебрав владу?

В. Так тоді - то взагалі - тоді була мова про нац.-соціалізм, то в нас взагалі ніколи не було мови, широко кажучи. Якщо була, то була мова про Вермахт, але тоді ані за те, ~~нажаль~~, вони так, якби не знали. Не знаю, чи може вони знали, вони фактично за те не інтересувалися. Я писав проти НСДАП бо там були націонал-соціалісти, то для мене соціалісти, як для Донцова, було, але програ НСДАП вони ніколи нам не презентували, ніхто з них не говорив з нами.

П. А чи були критичні якісь думки взагалі, чи та тема не стояла ще тоді?

В. Тоді ще не стояла, бо ми навіть ще "Майн Кампф" не знали на землях. Тоді т "Майн Кампф" не був в Україні ~~не був~~ знаний, і ~~ра~~ програма його також не б знана. Натомість більше був знаний Розенберг зі своєю програмою про україською. Він вже був більше знаний, бо він то так експонував те, але та тема, взагалі зовнішньо-політичні теми там, інакше як тепер, рідко стояли на обговоренню. Антикомінтерн пакт то був позитивно оцінений ними, але як антиросійський, але не під кутом націонал-соціалізму. Тепер би був трактов то з внутрішня справа німців, що вони хочуть, а заінтересування було хто пр Москви йде; - то така менше-більше постава.

П. Тепер, так як ОУН, що була в наступі на всіх ділянках, як окреслити ці голов Чинники?

- В. Перша причина була та, що ми охопили молодь, що молодь стала таким авангардом цілої нашої головної дії і що молодь пішла в народ те, що, на жаль, на еміґрацію не хоче зрозуміти. Молодь була постійно в народі, кожну суботу і неділю мала була в народі. Студенти їздили по селах-товклися і всюди пропагували ідеї націоналістичні. Кожна "Просвіта" була домінована нашими ідеями. Тепер, там, де були кривди, як я згадав, бо кривда є слово, яке не можна на чужі мови перекласти, між іншим, нема жадного - німці не годні переложити кривди на мову, не знаю чи англійці мають на кривду, - отжеж вони, де був елемент кривди, там організація була. Була школа - то організація була - дітей ангажуйте ~~в школу~~ за українську мову, зміст історії... Прийшли робітничі справи ОУН була, прийшло селянство - колонізатори прийшли - то ми були на фронті. Ми зв'язали, ~~то що я перепирав, так сказати би і писав на ту тему,~~ ми зв'язали з життям нашу думку і тут ми конкурента не могли мати. Ми не мали і ще, як підкреслили те, що культ зброї, то ми автоматично, ^{здобули} молодь тривало і те воїнство, та "Червона Калина", - навіть, як вони не ангажувалися вони всі симпатизували з нами, бо ми про культ зброї говорили, а вони всі видавали "Червону Калину", яку ми читали, - там дуже гарні речі були - то також причинилося. Найважливіше - не націонал-соціалізм нас наострив - а Січові Стрільці, героїка та "Червона Калина", козацтво, як я вже згадував, "На уходах" і ті всі історії, ті всі Святослави. Нас не формувало ані націоналісти, фашисти - ~~отжеж і тому то суть була в тому, що~~ ОУН органічно виростала, зв'язувала себе з народом і ~~що~~ наша ідеологія не була дедукцією, але виростала з життя.
- П. А з другого боку, як пояснити, що після атентату на Перацького прийшов такий злам?
- В. ~~Отже так - вони~~ Після Перацького - то був великий удар через, ~~я сказав би,~~ то багато причин зложилось. Одна із причин є, ~~то значить,~~ поминаючи злу конспірацію, - конспірація була за кордоном - цілий архів впав. ~~Отже знайшли~~ В з архіву зорієнтувалися. Друге, я гадаю, що друге через, з конспірацією пов'язано є те, що вони ~~вже перфектно були~~ - польська поліція вже мала методи НКВД. Вони мали обмін досвідом перекуповлювання ОУН і вони мали вищу якість наступу на нас, як ми мали протидію.
- П. Як на Вашу думку архів Сеника?
- В. Я думаю, то був недогляд Сеника, а з одного боку, на Чехах, а з другого боку вони слідили наших, які, думаю, що не все конспіративно поводитися. Я не виключаю, що хтось міг знати з непокликаних і міг навіть всипати, але я думаю, що Сеник всипав. Що він може не доглянув, то був його недогляд, але система те, що я думаю, що в цьому наша СБ не дописала тоді. То є те, що вони на вищий спосіб техніку свою піднесли в порівнянні зі зростом нашої якості технічно-конспіративно-розвідочної, і ~~то було і то~~ в зв'язку з тим ми впали, бо вони навчилися від НКВД, що ~~з часом мені сказали при переслуханнях~~. Кажуть, що ми тепер не будемо бути ~~ми будемо~~

П. Які ще причини?

В. Я вже сказав - я думаю, що конспірація була за слаба, не так може за слаба конспірація, ~~так би сказати~~, якість охорони організації не відповідала якості наступу на організацію з погляду безпеки, тому, що вони дістали висококваліфікований вишкіл НКВД, а наша організація, наша Служба Безпеки, ще неспроможна була до тої якості достосуватися і тому то була одна із причин всипи - не всипи як розкриття, ~~от наприклад вони ...~~

П. Як вони діяли, то була прокуратура, поліція тайна?

В. Так, прокуратура, тайна поліція і взагалі ціла система поліційна, бо то були і звичайні поліцаї, то все було достосоване на, - вони мали прямо вже вишкіл такий, якого перед тим вони не мали, а ми не дійшли до того - до контракції на тому поземі. ~~От, наприклад: вони їдуть, везе валізку хтось з літературою,~~ ну вони розкрили і вони його шукають і нас ввели в блуд. Бо з Кракова везе валізку з літературою, вони його пустили ну і наші в Кракові кажуть - всьо в порядку, а вони були на слідах. І то, між іншим, дехто звертав увагу і я звертав увагу, кажу, що це не можливе є, що вони нас тримають - значить - а другого зловлять, але першого зловили, а другого не ~~зловили~~ і то так йшло вже як вони розкрили. Але, ~~наприклад, нашої лабораторії не розкрили,~~ то припадок був, що вони її розкрили. Але знов припадок був - але як розкрили, тим, що на лабораторію зайво, не повинен був на ту лабораторію ніхто приходити. І пішов хтось один чи другий, вони за ним зайшли, не знали, що там є - знали там чоловік мешкає - там була лабораторія.

П. Ще до арешту то Ви мали поїздки до Кракова, до Данціга, чи ще мали де інше?

В. Ні, не мав поїздки, я в Кракові жив нелегально. Я в Кракові був, бо так у Львові вони нам стояли на пятах, то вже так - було так як сітка - вони на пяти нам ставали. Але вони не знали, хто є крайовий комендант, хто є провідник, хто є крайова, хто є член, то вони нічо не знали - абсолютно нічо вони не знали, вони нас не розконспірували з середини. Вони нас шойно після арешту розконспірували. Я мусів виїхати тому, що мені вже на пяти ставали редагуванням, то не є проста справа редагувати підпільний журнал. ~~Вона, то довша історія, треба окремо говорити, але~~ Я переїхав до Кракова і там жив нелегально. Но а вони мене розкрили в Кракові і, розкривши в Кракові, вони плянували - вони хотіли мене вилігітимувати і на мене ровером наїхати. Ровер їхав, а я відскочив на б і вони мене не розкрили, але потім доказали мені, де я мешкав. А я вже, як побачив, що - ми зорієнтувалися, що мене слідять, я тоді виїхав - залишив Краків і виїхав і зник. А як - а вони запланували розлам нас (13 жовтня?) - 13 червня якраз тоді, коли Перацький був вбитий.

П. А вже в перших роках тридцятих років Ви були в Данцігу такж?

В. В Данцігу я був - ~~в Данцігу я був~~ - там була нарада, ~~в Данцігу я був~~, був ще в Празі. Ми ще в Празі були на конференції, крім Берліна, то майже одна конференція була в Празі.

католицизму, натомість ми не мали критичної постави до митрополита Шептицького. Ми митрополита відділювали від тої опортуністично течії, як в той час прямо унагляднювалася. Такий Осип Назарук, який видавав "Нову капітулянтська газета супроти поляків" була, яка поборювала нас - та "Наша то Кузьмовича була також така про-ундівська. Отжеж ми такі вияви політичного католицизму опортуністичного, ми протиставилися йому. Так само протиставилися політиці єпископа Хомишина. Те з іншого погляду, що він занадт зв'язувався з Ватиканом, зі Східною Конгрегацією запровадження celibату. То всьо тоді було актуальне, ми тому протиставилися, і митрополит Шептиць також. Ми митрополита респектували, але ми критично оцінювали вияви політичного, опортуністичного католицизму. То відносилось також і до православної Церкви.

- П. То ОУН - думаю, що росла тоді бо була в конфронтації з опортуністичними тими партіями. Якби Ви окреслили ті головні елементи внутрішньої політики внутрішньо-української політики в тридцятих роках?
- В. ~~Осн~~ Основне так - ОУН відкидала взагалі всяку співпрацю з опортуністичним табором. ОУН стояла на становищі, що єдино той шлях, який ОУН репрезентує, може довести до мети, і ми не брали до уваги можливості ~~бути в яких~~, (я думаю про Крайову Екзекутиву), ~~будь-яких~~, ~~будь-якої~~ співпраці з будь-якою політичною українською партією, яка - бо всі вони були легальні, всі вони визнавали фактично, хоч формально шойно пізніше сказали, що вони відрікають самостійності - "будем боротися за автономію" - таку заяву зложили. Отжеж то така заява офіційна була парламентарної репрезентації. Отжеж ми тоді, ми не бачили можливості і доцільності співпраці з тими і ще з такої причини, що найважливішої, що ми хотіли зберегти чистого, безкомпромісного і створення самостійності і соборності, щоби маяк був для народу, безспірний догматичний орієнтир. І то була така провідна волева нашої прав-ідеї і тому ми не могли враховувати, як би сказав, затьмарення чи захмарення того образу ясного. Тому - то ~~для нас~~ ми взагалі ~~не~~ не допускали такої можливості, і то не тільки щодо партій, також щодо деяких студентських організацій, які йшли на таку капітуляцію. І тому ми взяли народ і взяли молодь. Так, як засудили, от на приклад, як той написав, що вони засуджують Лівовича, бо коло нього знайшли понографічні знімки, що було неправдою, що польська газета чи жидівська подала. Ну то ми післали, щоби сказати - випрати по писку і сказати, що ти маєш то відкликати. Отжеж то ми не мали знаєте - то була боротьба за молодь також.
- П. Організація ліквідувала тоді різних донощиків, коляборантів, але найголосніша справа, була справа проф. Івана Бабія, - як Ви ту справу оцінюєте?
- В. То так, то був наступ страшний на ОУН тоді. По-перше опортуністичного табору. Поляки хотіли, щоби запрягти українців до поборювання ОУН і тут

і там запрягували. В нас не було вибору як оборонити наш актив перед другим фронтом – тобто перед українським фронтом, і вони мали – бозвики стоять і мають ворога, а з другого боку мають українського ворога. І тоді стояла проблема, як розв'язати те, щоби український фронт нам був зліквідований в ситуації, коли польонізація продовжувалася, боротьба інтенсифікувалася, а тут директор передає поліції учня, який листівки проти-польські розкидає, хоч він того (не міг) робити. І тоді та справа пішла до Революційного Трибуналу, і то Бандера не рішав, то Революційний Трибунал виніс присуд смерти. Бандера не був в тій справі компетентний, він лиш дав наказ щодо виконання. То не було ніякого українця – ОУН не карало без суду, завжди був суд.

П. В тій справі нема сумніву щодо Бабія?

В. Сумніву нема тому, що ту справу розглядав Революційний Трибунал на підставі даних, які були подані. Він виніс присуд смерти, а Бандера дав наказ його виконати. То не була політична категорія, то була чисто судова, так, що ту Крайова Екзекутива взагалі не розглядала тої справи, та справа перейшла до Революційного Трибуналу і він виніс присуд. Мігби Коновалець мати право ласки.

П. А тепер щодо ОУН – кільки в 1930 р. могла мати членів?

В. Правду кажучи, та справа ніколи не стояла в нас на жаднім засіданню і я не думаю, що хтось із членів організації знав кількисть. Ми могли би лиш орієнтуватися то так приблизно. То значить, нам вистарчало ж є три хлопці в однім селі – нам вистарчало.

П. Приблизно скільки могла мати?

В. Треба буде підрахувати села і кажім відняти 10% (десять процент) де не б то можна б мати пересічну кільки могло бути членів, плюс тим, що в великих селах могло бути по три чи чотири трійки – в великих селах, ну і очевидно в містах. Але того ми ніколи не робили, ми лише знали, так, як дано доручено за Данилишина і Біласа було, що мають дзвонити дзвони, то у всіх селах дзвонили дзвони.

П. То так, як прийшли арешти в зв'язку з атентатом на Пєрацького, то коли Вас арештували?

В. Мене арештували перед атентатом.

П. Але Ви були на Львівськім а не на Варшавськім Процесі?

В. Ні – на Львівськім був. Вони мене до Варшавського – мене везли до Кракова на переслухання, тому, що вони Варшавський Процес підготовляли в Кракові, але я мовчав, взагалі з ними не говорив.

П. А щодо архіву Сеника, яку вартість мав, де він опинився, що з ним сталося?

В. Він опинився в Варшавськім Суді Найвищім, який судив Бандеру і там залишився.

Може хтось може його дістати, більшовики може мають, а може поляки вив на Захід, треба того прокуратора Зелінського спитатися, який оскаржував Бандеру і який є в Парижі тепер.

П. Тепер, якби Ви оцінили важливість Львівського Процесу?

В. Я думаю, що пропорційно, значить, якщо - значить, ми Львівський Процес і Варшавський Процес, а головне Львівський, то була наша виграна, що, те, що ми втратили, тобто тодішній провід, то зле, - нам компенсувалося тим ідейно-політичним і моральним капіталом, який той процес дав для народу - і то як варшавський, так тим більше львівський, тому, що у Львові ми говорили, можна було в Варшаві більше говорити як у Львові. Але я бачу, ^{по тому,} що на тій ба формувалося далі покоління, бо то ті люди, що виступали, то стали вже були символом тої боротьби. Я не думаю, що поляки виграли тим процесом. Ту їх програму було те, що вони пішли на амністію - вони ж - і то не тільки на амністію, але на те, що вони нам у Львові дали були дуже низькі присуди. Отже то так, що вони фактично поляки скапітулювали тоді і вони пішли на зустріч УНДО-ві, вони пішли на ту, як вони називали, на колаборацію - що то називалося - обіцянки УНДО-ві поробили різного типу і амністію дали і виступи низькі дали, думаючи, що тим вони доведуть до, вони то називали нормалізацію доведуть до нормалізації польсько-українських взаємин.

П. Там досить велику роль відіграли наші адвокати?

В. Я дуже ~~я дуже~~ високо ціную і завжди цінив і ~~ціню~~ Проф. Старосольського. Я думаю, що то була індивідуальність непересічна, дуже великий патріот, не партієць, який розумів суть націоналізму, якого розуміння нації дуже зближене до націоналістичного розуміння. А соціал-демократом він був тому, що він був дуже великий гуманіст, але дуже благородних спонук, і він як говорив, то видно було, що він говорить зі свого власного переконання - боронить. Його оборона мене ~~тої~~ була дуже ~~така, дуже~~ глибока, він зрозумів суть, що ми говорили поз підпільними виданнями - це були явні видання. Отже, другий дуже високої якості то був Др. Шухевич, який був вже націоналістичних переконань, який також дуже глибоко переживав, - фактично він одностудець наш був. ~~Т~~ То були два аси, які для успіху нашої справи, вони ~~оба~~ дуже багато ~~причинилися~~ - націоналістичної справи - то вирішально, по-моєму, як адвокати.

Вони ~~нічого не,~~ - вони не боронили нас коштом ідеї, навпаки, вони ідею інтерпретували в користь підсудного, і тим роблячи пропаганду ідеї. То була велика справа їх. Як Старосольський кінчав свою промову то він каже: в ім'я, каже, світу великої думки, який напевно, каже, зрозуміє, яка важка є боротьба в площині збагнення суті ідеї визволення - каже - і вносить там, щоби звільнити, але те, що він, він ту ідею саму боронив - боронивши нас і то його велика заслуга. Так, як Шухевича, так як Горбового, він в тому самому плані говорив. Інші адвокати менше, але на загальне, я мусів би сказати, що українські адвокати патріотично завжди обороняли ідею, не коштом ідеї підсудних.

- П. Тоді після засудів то де, до якої в'язниці перевезли?
- В. То там я сидів далі у Львові, в Бригідках, ~~я сидів~~. Я сидів найперше в Кракові довгий час, бо вони нас до варшавського процесу хотіли долучити до Бандери. Я сидів - ~~я сидів до - від~~ - десь до кінця жовтня від 13 червня до кінця жовтня 1934 року я сидів в Кракові.
- П. Тепер - після Степана Бандери мав прийти зразу, здається мені, Осип Мазак по кількох тижнях його арештували - так - тепер приходить Ребет. Той пер як би Ви оцінили, коли Ребет до 1938 року здається?
- В. Так то він так менше більше, то багато можна б говорити. То була, я сказав то була реакція на бурхливу героїчну епоху - епоху де ті, що йшли в ОУН то не йшли з надією, що вони, що вони можуть звернути з того шляху, але, що шлях є призначений кінчати в тюрмах або на шибеницях. То був шлях тих тридцятників до приходу Ребета. Ребет старався перевести організацію на позитивістичні шляхи.
- П. Мене те інтригує, як це сталося, чи то від ПУН-у йшла спеціальна тенденція чи випадок, чи як?
- В. ~~Він був~~, я думаю, що він був призначений Барановським, запропонований Барановським, а полковник затверджений і він написав свою працю, свою концепцію в тім - то був такий альманах - альманах не пригадую, яку назву то вже ПУН видав, там є його праця де він...

- П. Прошу подати Вашу opiniю про період ОУН на ЗУЗ під проводом Лева Ребета.
- В. Про Період під керівництвом А Крайової Екзекутиви Ребетом можна би схарактеризувати, як такий позитивістичний в порівнянні із попередньою епохою, та к г р а н д і о з н и х р е в о л ю ц і й н и х а к ц і й, які проводила організація на Західньо-Українських Землях під Екзекутивою, очолюваною Степаном Бандерою.
- Властиво, може те окреслення є з а с т р о г е чи радше за мало зрозуміле, то я хотів би дещо уточнити. Є одно певне і відоме, ясне, що в той час організація була польською поліцією, в дуже великій мірі, неутралізована масовими арештами по тюрмах, два в Березі Картузькій. І очевидно, в зв'язку з тим потрібні були деякі переміни, деякі м о ж е зміни в акцентуванні діяльності організації, але в принципі, на мою думку, було конечно продовжувати попередню епоху, не зриваючи з її основною тенденцією. Характерним було таке в тій епосі, що тодішня Крайова Екзекутива, зокрема Лев Ребет, мав дати провідні доручення, щоби зброя, якою диспонувала організація, була здепонована чи захована, але щоби не доходило до збройних сутичок із окупантом. Це на загал викликало в тиві організації дуже велике негодування, тому, що воно виглядало на певну капітуляцію, і реакція серед активу була досить сильна в протилежному напрямку, тобто у тенденції скріплювати поглиблювати попередню епоху в її первісному задумі. Очевидно, що деякі корективи повинні були бути, але мені видається, що треба було продовжувати зокрема глибоку революційно-визвольну акцію на різних ділянках життя, які організація в той час охоплювала. Це були с т р а й к и р і л ь н и ч і, це були акції серед робітництва, це були акції на відтинку шкільному, це взагалі була мобілізація широких кіл громадськості на базі попередніх традицій революційно-їдей. І здається, що той момент не був доцільний Ребетом в його концепції. І він тому свої дії і витягаючи висновки з масових арештів, мабуть, не пригадувався на тому, що після кожних арештів приходять нові кадри. Приходять нові послідовники, які, дещо модифікуючи і користаючи з досвіду, революційну дію продовжують різногранно, поглиблюючи і поширюючи її. Я думаю, що навіть досягнувши такого апогею революційно-боевої дії, як ц и м був акт варшавський, не було р е ч е в и д н о потреби продовжувати того типу грандіозних революційно-технічних актів, але не було також потреби і конечно зривати з тими методами дії, тому, що в революційній боротьбі є пориви і є потім притишування акції з одного боку, а з другого боку є поширювання і поглиблювання на різних ділянках життя тому, що в нас революційний процес не був зрозумілий як лише технічно-революційні акти, тобто збройного типу, але був подуманий як величезне ідейно-політичне оновлення і відродження нації шляхом акцій великого засягу, і то на різних ділянках життя, зв'язуючи революційну акцію з живим життям, і ж и в е ж и т т я було продовжуване, і нічого не стояло на перешкоді, щоби нав'язуючи до гарфи пов'язаної з живим життям, на

всіх ділянках життя з культурними проблемами, з потребами в шкільництві, потребами на соціально-економічному відтинку, акції проти експлуатації національно-соціальної, акції проти польонізації, акції проти колонізації. Завсіди шляхи і методи були можливі до підшукування, і зрештою впливали вони з самого життя. Я думаю, що тут Ребет зробив основну помилку, що звернувся у нас лише один аспект акції і думав переводити ревізію цілості постановки, я сказав би в такій, може не в стислім окресленні, позитивістичному напрямку. Характерним при тому було, що всі, майже всі провідні, такої класи і якості активісти, як Роман Шухевич, Грицай і другі відмовлялися від співпраці з Ребетом, не маючи довіри до Барановського, який був його зверхником організаційно-діловим, якщо йдеться про відношення до ПУН-у тодішнього. Моя інтенція була в той час звести, тої найвищої якості провідних людей в один осередок. На ту тему я говорив з Романом Шухевичем, Дмитром Грицаєм і іншими, але практичного ефекту не було. Вони сугерували, щоби, як вони, так і Осип Тютка, який був в контакті з Ребетом, натомість тамті два відмовлялися від тих контактів; - натомість вони сугерували, щоби я перебрав керівництво Крайової Екзекутиви, включно з Осипом Тюткою. Отже то була, була в таких не злих взаєминах з Ребетом в той час і вказував йому на ті недоліки його в його постановці тимбільше, що і Василь Турковський не був згідний з тою постановкою. Це не означає, що не треба було робити означені корективи, не так в постановці, як в консеквенції, що часто буває контр-наступу ворога і часового унешкідливлення його погляду частини активу, але то в революційній боротьбі все так буває, що одні приходять, а другі відходять. Це є коротка характеристика того періоду. Але є ще один-два моменти до попереднього періоду. Що нас дуже фальшиво розуміють ту епоху, якщо йдеться про партійних противників, що мовляв, ОУН тоді була - не була демократичною організацією, ОУН була так з терористичною організацією, ОУН була ексклюзивна менше-більше, хоч того терору не вживали - але така монопартійного типу. Я хочу підкреслити, що ОУН ніколи не була партією, ніколи ми її такою не вважали. ОУН завсіди була великим всенароднім рухом, якої метою було відновлення Української Самостійної Соборної Держави, і вона охоплювала всі найкращі елементи з різних верств народу, а критерієм їх була ідейно-моральна етична постава до життя. - Це була, так би сказати, провідна верства, яка мала відповідні духові якості, відповідні елементи характеру, які вирішували про приналежність означених активістів, означених борців до тої провідної верстви. Це є одне ствердження, а друге - організація революційна, яка стає на бій з окупантом, завсіди була аналогічною якості, як ОУН. Ми не знаємо історії жадної іншої організації, яка (би мала) протилежні прикмети до ОУН, чи ми візьмемо ірландських, чи візьмемо польських революціонерів Пілсудського, чи візьмемо італійських революціонерів, чи візьмемо борців Вашингтона, атиколоніальної визвольної війни, то ми бачимо, що ті організації і кадри, які складалися на них, були дуже подібного типу,

і ніколи не стояла там проблема, яку нав'язали нам, чи характеристика, яку нам нав'язали, що, мовляв, ОУН була фашистівсько-зорієнтована, бо те саме можна би віднести було і до Вашингтона борців, і до ірландських революціонерів, і до кожних інших революціонерів, які боролися за визволення нації. І тоді, коли ще ніхто про жадний фашизм не говорив і про якісь монопартії, вже такого типу визвольні організації існували. Отже, недоцільно є і шкідливо і фальшиво переносити категорії оцінки даної організації і надавати їм ярлик якихсь модерних, монопартійних формацій, які ніякого відношення до визвольної боротьби нації всіх століть не мали відношення і до організації визвольної боротьби. І третя категорія закидів - то є, що ОУН то терористична організація. Тут знов те вічно повторяється, повторяється воно перше серед української дійсності включно, як чую тепер в тім нещаснім радіо "Свобода". Я взагалі вважаю, що ті, які студіють історію визвольних рухів чи і об'єктивно, то не могли би такого терміну застосувати до визвольних організацій. Терористичною організацією є лише окупаційна влада, а ніколи визвольна організація поневоленого народу, що бореться за свій власний національний ідеал проти окупанта-наїзника, який якраз терором уярмив дану націю, і з того погляду терористичною організацією можна назвати державну імперіальну організацію терористичну по змісту - націю окупанта. І тому раз на завжди треба би викинути з архіву і з термінології української на окреслення ОУН чи УВО термін терористичної організації.

- П. А ще одно питання до періоду Ребета, чи така примирлива постановка це головна причина його ставлення так в такий спосіб, чи тут міг бути певний натиск почерез ПУН з огляду замирення тоді між Німеччиною і Польщею - так як нам закидають?
- В. Я не думаю, що - напевно не було тиску з боку полковника Коновальця чи впливання в тому напрямі, але я - і друге, я не думаю також, що зовнішньо-політичний аспект тут відіграв роль, те польсько-німецьке порозуміння. Але я знаю, що опортуністичні елементи, які були в тодішньому ПУН-і, могли в тому напрямі відігравати свою роль і що постановка Ребета фактично відповідала настанові означеної кількості членів ПУН-у. Так я бачив ситуацію, тим більше з'явилася була його стаття на ту тему в альманаху де, зрадагована членами ПУН-у, мабуть інж. Сціборським, яка була там надрукована. З того можу заключати або, що ПУН то згодився з такою постановкою або, що могла бути сугестія через Барановського, щоби можливих, що не можливої ревізії попередити постановки, але я зовнішньо-політичний комплекс виключав би тому, що фактично німці видали Лебедя на виразний наказ Герінга і радше в активі була тенденція реванжу, в нас всіх властиво була така тенденція. І як намагання замирення, мовляв, не так замирення, як заперестання чи послаблення стосувати революції технічних актів в боротьбі з окупантом і взагалі розгортання широких революційних дій до, мовляв, реорганізації структури організації, до часу напливу нових кадрів, вишколу і так далі.

- П. В 1933 році ~~був створений~~ — була створена Крайова Екзекутива ОУН на Північно-Західних Українських Землях під проводом Миколи Коса і Ярослава Старуха. Чи значить, в другій половині тридцятих років, Ви мали якісь відшення і чи взагалі, яка Ваша оцінка про ріст на Північно-Західних Українських Землях в тридцятих роках?
- В. Я думаю, що, якщо йдеться про —найперше щодо відношення до Крайової Екзекуції на Західних Землях, ~~то так, доки~~ — Доки був Ребет тереновим провідником, я прямого відношення до Крайової Екзекутиви не мав. Не мав теж з того погляду, що я був повністю ізолюваний і те відноситься до того часу, як я залишив Західні Землі з доручення полковника Коновальця підготовляти черговий Великий Збір. Але я був в контакті з Габрусевичом Іваном, який був в Берліні то була, так сказати би, інша лінія політики, яку ми заступали, тобто Габрусевич і я закордоном по відношенню до краю, як Барановського. Тобто одне, друге з часом нав'язалися зв'язки і тими, які не були в Екзекутиві Ребета, то з Шухевичем зокрема, з Колодзінським, Гасином, пізніше також з Тюткою і так, що фактично після деякого часу я мав контакт, чи то через Берлін чи прямо, головню через Данціг, я мав контакти приватні по лінії, так би сказати, інформації щодо зросту боротьби там і ситуацію в Україні, але то було все в рамках, я сказав би, радше мобілізації сил, але завжди в лояльності до полковника Коновальця.
- П. Так, щоб уточнити дати — то поляки Вас випустили під кінець 1934 року?
- В. Ні — ні — 1934 року ми були арештовані в червні, а засуд був в 1936 році.
- П. І тоді Ви вийшли — в котрім році?
- В. Я вийшов тоді в грудні 14-го 1936 року.
- П. І тоді Ви вже поза Польщею?
- В. Ні — ні — і тоді я ще перебував в підпіллі. Після виходу з тюрми я перебував жив в підпіллі, яких пів року, в різних околицях і мав, і пробував в зв'язі із тими арештами, які були, ми пробували якимось створити осередок — іншими словами Крайову Екзекутиву з втягненням тих, які вийшли з тюрми і про яких я згадував вже.
- П. То ще тоді Ви мали контакт вже значить з полковником Коновальцем, чи після виходу з в'язниці?
- В. Ні — після виходу з в'язниці. То довша історія, після виходу з в'язниці, то якщо переключитися на іншу тему. Після виходу з в'язниці, дуже великою новиною для нас було цікавою для нас вістка, яку мені Ребет сказав, що дуже сильно розбудовані зв'язки з Наддніпрянщиною — і тут власне почалася, так би сказав моя мандрівка сюди і туди закордон. Тоді Ребет сказав, що є зосередження всередині уваги на Наддніпрянщину — чи головної уваги. І я думаю, що той факт також спричинився до того, до тої Ребета концепції, такого не інтенсифікації періоду нашого, тобто думаю Крайової Екзекутиви під керівництвом Бандери.

Але - а тому, що так сказати би, план ваги тоді був покладений на Наддніпрянину в організаційній дії був політичний все був вказаний, бо ми також діємо організаційно через Збруч. Якраз був тоді Сергій Орелюк - тобто Іван Мітр референтом до тих справ, і полковник викликав його закордон обговорювати ті справи. То йшло двома шляхами, наша акція йшла через Збруч, а полковник йшов своїми шляхами. А власне тоді Ребет сказав, що є дуже добрі зв'язки і концентрація головної уваги є на Наддніпрянщину і в обличчі того Захід Землі відходили на дальший план. Для - не сходили на дальший план, але в цілості плану Проводу ПУН-у сходили на дальший план, ~~не -~~ не в сенсі нехтування, але чисто концентрації уваги. І якщо так, якщо так в тій ситуації очевидно Ребета формуловка, яку я називаю такою позитивістичною, могла бути також, не так спричинена, як підсилювана тим, щоби тут був трохи спокій білі при концентрації там. Чи так було в нього, я не знаю, а я так припускаю, тим більше, що в нього логіка була, що така, що ...

Він дуже логічно думав і дедуктивно, а ~~й~~ мій підхід був індуктивний до проблем української революції і до виправданості тої чи іншої постановки в конфронтації з життям, не в результаті висновку означеної доктрини і нік не дедуктивною методою. Бо я брав звичайно факти, маючи світоглядovu наставу і я ті факти, аналізуючи, зводив до одної синтези, а в ситуації тій, як вийшла справа Наддніпрянщини, то для нас автоматично настала предметом головного зацікавлення. І він тоді поінформував і мене, і почерез мене і других членів Крайової Екзекутиви, які вийшли, - Шухевич, Тьшка, ~~Тьшка~~ тоді був на в ~~вже~~) і Грицяя, з якими він не мав контакту, бо вони з ним не хотіли мати контакту. Отже центральною справою було три пункти, що перший, що наша постановка не виправдалася, тобто постановка Крайової Екзекутиви, а зокрема та, яку я репрезентував, про що я згадував, що був, що писав

в "Вітальнім конфлікті між Орловським і Орелюком" - перемогла концепція Орловського. Отже, ті три пункти були, що колгоспи виправдалися, друге - релігія є байдужою справою, ~~третє~~ є скрипниківщина і Скрипник, зокрема Скрипник є національний герой-борець. Отже ті три пункти, і отже з тих трьох пунктів висновки почали витягати, які покищо я не знав, але я тому всьому заопонував сказавши, що якщо ті три пункти є виправдані, то тоді націоналізм є елімінований цілком, ~~бо то основний...~~

- П. То в 1938 році Ви виїхали поза межі польської держави, що було причиною Вашого виїзду і де Ви приїхали?
- В. Я виїхав в 1937 році. Причиною було те - перше - після того, як Ребет поінформував мене, ~~що я, поінформував мене~~ про те, що яка постава є Наддніпрянщини - тобто організація Наддніпрянщини до комплексу нашої ідейної системи, до системи наших ідей, я сказав, що, на мою гадку, це є фальшивий шлях і друге, щ ця річ, що це накидування нам чи сугерування нам тої системи ідей може бу ворожою затією. Ну Ребет зразу опонував, пояснюючи довгим триванням колекти візації, атеїстичною пропагандою і так далі, і так далі, ну і тепер скрипни ківщину оправдував, не так він, як аргументи передавав, які з Відтам приходи з закордону, в тому пляні, що Скрипник остаточно застрілювався і таке інше. Заключне слово таке було, що я думаю, що цей шлях є сугерований ворожими чинниками і на його запит, чи він має ту мою опінію передати полковникові, я переказав, що так. Ну і Через якийсь час прийшла відповідь через Баранов го, що закордоном є невдоволення з того, що я займаю таку позицію і що я повинен поїхати на розмову закордон. Я перейшов нелегально через Карпати, Мукачеву, де мене зустрів у хаті Юліяна Химинця Барановський і повідомив полковник Коновалець чекає на мене в Братиславі. Я поїхав до Братислави і відбулася розмова з полковником. Темою розмов була перша справа Револуцій: Трибуналу, який я очолював в тюрмі, а який судив тих, що заломилися були Гошовський у львівськiм процесі. То є окрема тема, але в кожному разі, наш, значить полковник, з точки юридичної, формально-юридичної не був думки тої ~~·(по·латині·не·зрозуміла·фраза)~~ стара римська засада, я хочу сказати, що в нашій тодішній, - щодо зрозуміння нашої тодішньої психо-етичної постави- таке розуміння римського права було нам чуже. Очевидно, як в нинішньої точи зору дивитися, що то теоритично така засада є правдива. Але в тодішній морально-ідейній поставі кадрів ми вважали, я особисто також, що той, що не пережив того, що ми пережили, не може бути справедливіший від нас, до тих, як: заломилися, як ми були. Очевидно то є суб'єктивний погляд, об'єктивно він може не виправдуватися, але в нашій ситуації ми вважали і не тільки вважали, ми переживали той етап і суб'єктивно, і об'єктивно, що ми маємо право судити наві наших друзів, які нас сипали на тому, і що ми будемо справедливіші, якщо би ~~як був би~~, який інший незаінтересований, так кажеється - не з тої - не з тої комплексу людей, суд. Отже, полковник нам на те звернув увагу, мені, чи ми з того собі здаємо справу, я кажу, я колись студіював право римське і я знав що ~~·(по·латині·не·зрозуміло)~~....., але ми не вважали, що то є "кавза су: кавза ностра". То я підкреслюю те тому, щоби для такого етичного і ідейного розуміння ментальности і постави тодішнього революційно-націоналістичного активу. В нас ніхто не мав скрупулів в тому, що ми маємо право судити наві

тих, які нас засипали, тобто зрадили перед польською поліцією. ~~Я~~ - значить полковник остаточно з тим погодився, зробивши таку замітку, і фактично ті наші присуди затвердив, з тим, що одного, якого ми засудили до кари смерті .. (неясно) реабілітації, він уласкавив, безправна реабілітація.

Він уласкавив, з чим ми рахувалися і зрештою ми були за тим, але в вимірюв категорії шкоди наробленої організації і визвольній справі, не могли інак поступити. ~~Але я кажу~~ Я був головою того Трибуналу і я був за тим, але прис ми винесли такий присуд, як нам сумління казало. Отже то була одна справа Я згадую тому, бо вони мене тоді трохи заскочили, - тому, що ми ~~ми~~ були, так сказати би, люди з іншого світа, який - іншого світа, на якого шляху той молодий кадр бачив лише кінець - або тюрма, або шибениця, - то був інший шлях, як тепер є в молоді. То ті, що входили до ОУН, то він йшов - він знав він був здецидований на те, що він скінчить або в тюрмі, або на шибениці - то була така альтернатива, і в тому комплексі всі явища інакше виглядали, а з нинішньої точки зорудивитися. І очевидно історик то може різно оцінювати але без розуміння того і духової моральної постави тої епохи тридцятих років, жаден історик не зрозуміє, ~~не зрозуміє~~, якщо він не вживеться в ту атмосферу, абстрагуючи від римського права, але мусів би вжитися в атмосферу людей здетермінованих йти, маючи одну ідею йти до кінця. То можна порівнювати до перших віків християнства. А друга справа ~~ту~~, яку полковник підняв, то б та вже засаднича для тодішньої боротьби, то була постава Наддніпрянців - тих представників Наддніпрянської ОУН, що до тих трьох основних програмов засад. І після обміну думок полковник каже, ~~ну то~~ чи хочете поїхати на розмову з представником Наддніпрянщини? Я кажу, як треба, то очевидно. ~~Ну~~ Я тоді нелегально з Братислави поїхав до Відня, і там я перевів дві основні розмови, одну 5 годин, ^{ну} другий раз 3 чи 4 години, і то конкретно з Полуведько який писав тоді в "Українськом Слові" в підвалах статті на тему ОУН в Наддніпрянщині. Мені дали прочитати ті статті. Ті статті мені не подобали тому, що вони переколювали щодо розголосу ОУН і полковника на Наддніпрянщині і я бачив те в перебільшенім, ~~зеркалі~~ представленим, як було воно представ тим автором. А в розмові я його старався переконати щодо колгоспів, ~~тобто аргументації~~ ~~хиба не буду повторяти, хоч добре було б~~. Щодо релігії, щодо Скрипника я його не міг переконати. В одному пункті він поступився щодо Скрипника, щодо колгоспів ні, щодо релігії ні. Після ^{п'ять} годин ~~ну~~ ми перер На другий день я випадково зустрінув Гасина, бо я був ізольований тоді цілковито, з конспіративних причин, і Гасин був окремо, і я окремо, а я випадково зустрінув його. То так трапилося, так як іншим разом зустрінув Колодзінського. ~~В~~ Вислід був такий, що я його взяв на ту розмову чергову з таким саме результатом. Отже, тоді я написав своє заключне слово в тій матерії полковкові Коновальцеві, що я думаю, що то є підсунена нам фальшива концепція, якщо

ми підемо по тій лінії, то націоналістична ~~то ми - то націоналістична~~ ідеологія і програма її буде ~~свідомством, значить буде~~ банкрутством.

І ~~я на тому~~ стояв далі. Я то вислав і до мене не належало більше нічого, як подати свою думку і нехай вже висновки витягають ті, що з тим мали до діла. На ту тему я мав ще ~~з Барановським розмову~~ через якийсь час і з Сеником. Ну вони досить так, мовляв, аргументували, що то треба умови знати, що умови змінюються і т.д. Вислід був такий, що я стояв при своєму, а вони ~~в нас~~ не обороняли того, лише виправдували, чому тамті так думають. Так само Сени не обороняв того, лише каже: ~~Вони так кажуть нам, треба те враховувати.~~ Ну я вважав, що нам не треба то враховувати, бо то було, так сказати би, перший такий політично-програмовий ідейний удар.

П. Яка була ~~реакція полковника~~ на ті Ваші опінії?

В. Я думаю, що полковник, як я з ним пізніше зустрівся, ~~що полковник~~ був схил до тої оцінки, але ~~не, але~~ він опирався занадто на опінії тих, що йому рекомендували того Полуведька і ту групу. Так я зрозумів вже після ~~смерти -~~ смерти полковника, як мені описували, хто його сконтактував, як то було. Я бачу, що полковник був заставлений ~~значить~~ вірити, тому, що один з них був членом Січових Стрільців, ~~речеж~~ то, мабуть, мало вплив. Я через хвилиenne експериментування полковника, а не так, не в тому пляні, щоби він вважав, що таким шляхом треба йти, бо тоді він несподівано - - -

~~Перше~~ Я ще вернувся до краю, а потім він викликав мене знову і ~~дав доруче~~ мені - ~~призначив мене~~ таким головно-уповноваженим для підготовки Другого Великого Збору ОУН.

П. Чи Ви були формально членом ПУН?

В. Як головно-уповноважений я тоді не був членом ПУН-у, значить в тому момен я як діявав призначення - тому, що ...

П. Ту підготовку то Ви вже в Італії - то тоді?

В. До Італії то я ще пізніше поїхав. Те оформлення головно - уповноваженого, було так, що тому головно-уповноваженому підлягали, по підготові, всі члени ПУН-у, які працювали по тій лінії, а чи головно-уповноважений був членом ПУН-у, то фактично полковник мені ніколи про те не писав, лише повідомив, що члени ПУН-у підлягають по справі підготовки.

П. Ще за життя полковника, як далеко зайшла підготовка?

В. Фактично підготовка була майже завершена. ~~Полковник фактично~~, воно вже б все майже ~~все~~ готове, а я ще мав останню розмову з полковником у Відні, бо поїхав щойно до Італії після смерти полковника. Я мав побачення у Відні, і він якраз на ~~чужо~~ тему, ми говорили перед його смертю.

П. Цікаво коли то менш - більш могло бути?

В. То було яких 4 - 5 днів перед смертю.

П. То значить він тоді зразу поїхав?

В. Так, він поїхав до Берліна, а з Берліна до Голандії, а тоді він мав зі мною

на тему - справу - на тему персональну (це слово неясне) і то є одна із причин, чому я не написав до збірника про полковника Коновальця ані одної статті. Причина лежала в тому, що полковник тоді, значить він знав, що я, зна тримаю з кр йовиками. То була така група крайовиків, ~~то був~~ Габрусевич передусім, ну і ті молодші, які там були, Гасин, полковник Колодзінський, тоді він ще не був полковником, але тоді він писав свою працю "Воєнна Докт Я фактично, ~~я~~ дуже багато до тої праці причинився, тому, що я мав тоді свою концепцію воєнної доктрини, і на ту тему я з ним довго говорив, так, що не- мала частина там є моїх думок, так між іншим.

Так само як з Ольжечом я говорив на тему протекціоналізму (слово неясне) українського і тоді він написав ту брошуру "Золота брама" чи "Золоті Вор. Але то інша історія, то було пов'язане з Донцовом, ще колись треба буде побалакати. Бо Донцов в чому, одним словом, ~~суть була в тому, що Донцов~~ нав'язував ідеолога націоналізму нам в той час, а головню той капітальний (слово неясне) тип націоналізм - він нав'язував позитиви до західних тип націоналізму, а негативи драгоманівщина в українському комплексі бачив - слухно (неясне слово) бачив, а я бачив трохи інакше. Я бачив негативи в українському комплексі - драгоманівщина, малоросійство і т.д. мінімалізм, але я бачив в первинних українських традиціях ті елементи, які Донцов ба в західних традиціях. І тут ми мали - трохи різнилися - не так в поглядах як в підході. І тоді я Ольжичові говорив, що треба повернутися до наших літописів, до наших ~~тих~~ всіх княжих, королівських, козацьких традицій і з відтам ту героїку черпати, а не лише з Окциденту, і що дух Окциденту ~~є~~ Окциденту. Є в Україні і героїка ~~є в Україні~~, лише її змарновано, і її знехтовано, і лишилася лише драгоманівщина оптично, лишилося те малоросійство, включно з Гоголем, але великі постаті нашої історії були теж, не тільки постаті, але "Слово о Полку Ігоревім" і т.д. То все я нав'язував від "Руської Правди" і кажу тоді - сядьте (незрозуміле) .. пишть, "Плач Ярос. і то все, взагалі ті великі наші, всі ті традиції і тоді ми ~~покамо~~ націоналі український, що виростає з українського ґрунту, - і драгоманівщину, як на російському ґрунті виростає. І тут були в нас з Донцовом - не так інші погляди, як інше відношення до минулого України - так, як було пізніше з Києвом, Римом і .тд.

П. Чи то можна сказати, що - про Донцова в тридцяти роках був менший як в двадцятих?

В. Я не думаю, я думаю, що ~~про~~ Донцова в тридцятих роках був ~~однаково~~ сильний - навіть би сказав, що в тридцятих роках може, значить, рівень інтелектуальні студентства був - генерально беручи - вищий, що його більше могли, глибше могли його розуміти Донцова, як в двадцятих роках. Але, хоч емотивно більше Донцова схопили в двадцятих роках, бо найбільше відчували програму, як

в тридцятих роках. Одне, що, що критично ми приймали, то критично ми приймали "Підстави нашої політики" тому, що там була (незрозуміле) ... орієнтація на сильну Польщу, сильну Румунію в фронті проти-російським, а ми держали фронт ~~проти-польський~~ проти-польський і проти-російський. Тому для нас та постановка не відповідала, і тут, наприклад, "Підстави нашої політики" ми читали, але ми-ту, той розділ про Польщу ми цілком негативно оцінювали. Що інше є проєкції нинішнього дня, як Польща поневолена, а Румуни і т.д., а що інше тоді, як вони були окупантами України. Отже ми були чутливі до реальної окупації, реального окупанта, воюючи і проти Польщі, і проти Росії тоді коли Донцов був так (неясне) хто головний ворог.

Тоді коли в нас були головними ворогами, бо ми на Західних Землях мусіли воювати проти ворога того, який нас тисне. Бо воювати проти Росії, проти російського окупанта, то було дуже легке, бо поляки нічого проти того не мали, щоб ми воювали. То було навіть, в певному сенсі, не воювання проти обох, було в нас оцінюване опортунізмом. Але вертаючися до того - тридцятих років і Донцова; в той час то я писав деякі критичні - не торкаючи Донцова - статті як: "Орден чи партія", потім "В закруті нової дійсності", "Боротьба для боротьби чи змагання за вартості" - то були - то були уточнення того, що в Донцова, на мою гадку, або не було, або замало підкреслене. Бо я визнавав, що боротьба, не боротьба для боротьби, але боротьба за вартості - означає вартості. Так само, як Донцов писав "Орден чи партія", то я відповідав, що такий орден є, що то є ОУН і т.д. То були такої категорії речі і тоді осталося те, що там був відклик до українських героїчних першків. Бо Донцов - він то добре робив, що він відкликався до західних (неясне) до комплексу Окциденту, але ми хотіли українську героїку мати, маючи Данилишинів ми хотіли - ми в історії шукати Данилишинів, козаків, княжих дружинників і т.д. в тому було - тому те доповнення було конечне, щоб внутрішню силу збудити в собі і віру власну, і гордість національну.

П. В яких виданнях були друковані - опубліковані Ваші ці статті?

В. То були в "Студентському Шляху" - найчастіше були вони друковані в "Студентському Шляху", тому, що ...

П. А у виданнях ПУН-у?

В. В "Розбудові Нації" була одна із крайових, із матеріалів друкованих в Бюлетені Крайової Екзекутиви друкована, а, крім того, були деякі статті, друковані в Альманахах ПУН-у і то досить багато відносно, бо то було здається два чи три Альманахи і там були статті на теми "Новий суспільний лад", "Коли минає одно десятиліття", з нагоди 10-ліття ОУН, так, що

П. Не в "Розбудові Нації"?

В. В "Розбудові Нації" були передруки із Бюлетеня Крайової Екзекутиви.

- П. Тепер приходимо до атентату - загибелі полковника Коновальця - взагалі і особу полковника.
- В. В часі розмови, яку ми мали в Відні кілька днів перед відїздом полковника до Роттердаму, я не знав, що полковник їде до Роттердаму, він виїхав до Берліна і в часі тої розмови ми зупинилися над проблематикою Збору. Він зокрема ще звертав увагу на проблематику Надніпрянщини в той час, ~~но і звертав увагу на (неясне слово)~~ і зокрема зупинився на деяких особах, і то є одна з причин, чому я не написав досі спогаду про полковника. Полковник критично висловлювався про Кордюка, тоді він називався "Новий" в такому плані, що мовляв, що він - йому тяжко йому забути те, що "Новий" в розмові із з Надніпрянськими делегатами висловлювався критично про полковника і концентрувався більше на особі полковника Ярого, тодішнього сотника, і ~~очевидно той представник Надніпрянщини~~

Отже так, полковник згадав в той час про "Нового" кажучи, що йому дуже ва-
забути то, що він говорив негативно чи критично про полковника пере- пред-
ставниками Наддніпрянщини і чувся такий жаль до "Нового" тимбільше, що
прийшла після Городка Ягайлонського. Він не повинен був так поводитися,
коли його власне з посту теренового - крайового провідника були зняли,
через певні недогляди організування напад, пошту в Городку Ягайлонськ
Згадував також про інші справи персональні, які торкалися радше, значить,
підготовки, але найбільше мені запам'яталося та критична постава до друга
"Нового", що мало, мабуть, і свій аспект критичний пізніше, бо мені здається
що те також могло бути причиною того, що полковник мусів бути дуже осто-
рожний в розмовах із людьми в Берліні, не знаючи, хто яке відношення до нь
занимає. В кожному разі відношення крайовиків було - нас крайовиків - бо
Кордюк вже ловше був, як ми - бо ще мали присуди після того, як він виїхав
Так, що справа та "Нового" не була - хоч фактично була завершена, але вихо-
дить з того, що він не був до полковника далі таким коректним, як повинен
був бути, то так лише на маргінесі.

Пишучи про полковника, якщо мав би був писати, то я не міг би був поминути
тої справи, а я не хотів, щоби та справа виходила на верха в той час, коли
тамта група, три сторони ту книжку про полковника Коновальця підготовляли.
Ну так, а після - після того, як полковник виїхав до Берліна - мали на
побачення їхати до Берліна. З ним мав їхати Барановський - Барановський і
поїхав, то було десь, мабуть, при кінці тижня, а здається в неділю або
в понеділок, а може в суботу - не пригадую докладно - газети подали, що
полковник згинув в Роттердамі.

- П. Чи за життя полковника Коновальця були видні якісь в дискусіях розбіжності
в ПУН, взагалі в організації у відношенні до Німеччини?
- В. В відношенні до Німеччини, я сказав би, були розходження, не так розходжен-
були різні погляди, були презентовані думки, щоби акцентувати Англію, щоби
звертати увагу на англійський комплекс, тому, що англійська імперія досить
твердо мусіла би була стояти проти російської імперії, ну бо з заваленням
англійської імперії, проте ми думали, найбільше буде причинятися російськ
Отже була думка про те, щоби увагу звернути на комплекс англо-сакський, зокр
Великої Британії. Але також була думка така, зокрема частинно інж. Сцібор-
ського, який жив в Франції, який мав такий франко-фільський трохи комплекс,
але більше, я сказав би, культурний як політичний. Я не міг би сказати, щоб
там домінувала германофільська лінія, бо всі вони, не так всі (неясне слов
наддніпрянці, які були в ПУН-і, вони з природи речі не були германофіли.
Вони більше були зорієнтовані на (незрозуміло)..... як на - як на Герман-
ський.

В. Отже після того, хто мав бути ~~бути~~ наслідником, ми фактично не знали. Ми думали, що буде Сенік, тому, що він стояв найближче до полковника, ~~бо~~ він був канцлером, і ми думали, що буде Сенік, і я мушу сказати, що ми не доси до нього ставилися прихильно, значить він мав одну ту пляму з архівом Сеніка і то нам перешкаджало в тому, щоб його підтримувати, але його постава була з часта прихильна для крайовиків, він так старався розуміти крайовиків. Натомість наша ^{наслідника} справа була цілком негативна до Барановського, ~~отже~~, ^{як} йдеться про нашу ^{ли} опінію, то за нашу опінію ніхто нас не питав. Мене ніколи не питав, хто міг би бути наступником полковника, я мав підготувати збір, ну і ми приймали, що на зборі вийде справа. Тимчасом вийшла на і несподівано то завіщення полковника і назначення ним своїм наступником полковника Мельника. То було без консультації, лише повідомлення нас на підставі усного, ~~бо писемного ніхто не бачив~~ завіщення полковника Коновала. Як ми то прийняли? Ми прийняли, я сказав би, із здивуванням, але ~~льов~~ ^{вільно}. Ми мали критичну заввагу ~~те~~, що полковник Мельник був головою "Орлів", ~~то~~ ^м католицької організації, був неактивний в Україні, в ОУН не активізувався, був лише командантом УВО крайовим і поза тим шефом штабу дієвої армії, ~~то~~ ^м все, що ми про нього знали. Але ми прийняли, так сказати би, чекаючи, що буде на зборі. Ми сконцентрували свою увагу, щоб персональний склад ОУН-у був відповідний. Бо Мельник потвердив те, що я є ~~головноуповноважений~~ до підготовки збору, але призначив комісію трьох (ще Сціборського і Оршана), і тоді мене ~~нагло~~ ^{перекинули} з Відня до ~~значить нелегально до~~ ^{Італії} під Генуя до такого малого сільця Мерлі, там я кінчав ту підготовку, і несподівано повідомили, що є комісія і що головою комісії є полковник Сціборський хоч формально повинен був бути ~~головноуповноважений~~. Але ~~я~~ ^я тим, то на мене не зробило враження, тому, що ~~я~~, що мені йшлося про зміст, а він старший багвяд мене, ну то я прийняв, що та комісія є редакційною, отже, він мав зайняти редагуванням матеріалів тих, що були підготовані, ~~я~~ ^я ~~з тим~~ ^{взагалі} не займаю до того становища, але потім прийшли різні інтерпретації ~~того~~. ~~Того~~. Я припускаю, що причиною могло бути те, що полковник Мельник мав від Барановського про нашу політичну поставу до Барановського і можливо, що Барановський мав на те вплив, але в той час я вже мав пов'язання із Шухевичом і з Тюткою, ну очевидно з Габрусевичом. Ми листувалися вже, так сказати неявно, без відома Барановського.

П. В 1938 році Ви здається, були в Данцігу

В. В Данцігу був ~~тоді~~ ^{тоді} в Данцігу був Роман Шухевич і він з відтам писав до мене, і там також Тютка, і вони мали там нараду ще далі, хто має бути, бо полковник був проголошений, але не вибраний, назначений, так би сказати. А хто там далі має бути, то вони мені писали, яка ситуація внутрішня, а їм відписував, потім вони писали - вони потім були у Відні - вони з Відня писа

теж. Ми ~~мали свою~~ — ми вже мали свою лінію політики крайовики, то є Шухе потім ще долучився Мирон Орлик, який був тоді в Берліні — приїхав — і Тю і Габрусевич, то була наша така крайовиків, вони нас називали тоді, лінія політики узгоднювання нами. То все концентрувалося в моїх руках, але ми не знали, на кого ми будемо ставити. Ми прийняли Мельника, бо не можна було прийняти, зрештою, ми були ізолювані просто. А тоді, як ми скінчили ту підготову в Мерлі, то тоді ми поїхали до, вже на конференцію, до, ^{спочатку} ~~до~~ поїхали до Риму. В міжчасі полковник, але ми вже мали домовлення певне, що полковник мене викликав з Мерлі до Медіоляну і я з ним, але то був полковник, був Сенік і був Барановський ну і Сціборський. Але я не мав на з Мельником говорити довше сам, бо вони його бльокували. Тоді саме, як, тоді я користав з нагоди, як ми йшли вулицею, то я кажу — пане полковнику, Ви муси Барановського змінити. А тоді сказав також, що якщо йдеться про Сеніка, то треба, щоби Сеніка не експонувати, його тому, що на його підставі його архі судили в Варшаві, тоді деморалізація є в краю, я йому звернув увагу і заанцентував Барановського. Він сказав мені, що він все те передумає і піде на зустріч. Та розмова тривала П'ять мінут. Отже, ми з відтам приїхали до Риму — ну і в Римі був той Конгрес. Приїхав на Конгрес від краю Мирон і Тюшка, а ~~для Шухевича~~ — Шухевича не викликали, мовляв, не стало паспортів і якісь технічні компелекси труднощів, так, що його не було. Отже, від Краю було нас трьох, ну і я тоді був секретарем Збору — ну і предсідником був Сенік або Капустянський, може був і Сенік. Збір тривав від третьої до шостої. Програма була прочитана, устрій був прочитаний, майже жадної дискус прийнятий. Тоді Мельник встав і прочитав Склад ПУН-у на такім пергаменті написано і повідомлено нас. Ми перед тим ще з ним мали розмову, ~~то мав той~~ ~~то мав~~ ^{МАН} Мирон розмову з ним і Тюшка, які від Крайової Екзекутиви виступали ну і сказали йому, що проте, що які наші є вимоги, а він сказав, що він піде на зустріч. Ну я ще скористав з одної нагоди, їхав з ним трамваем — (?) — тим віндою і сказав в вінді, що ми вимагаємо, щоби прийшли зміни, щоби Сенік а головнo Барановського з тих постів звільнити, з огляду на край. Він сказав — обіцяв, і там ми пішли на Збір. На Зборі після ухвалення тих устрою, програми — то не було жадної дискусії — і він тоді прочитав склад ПУН-у і протилежно зробив, як обіцяв. Тоді створив Президію, голова Президії Сенік і Капустянський і Барановський, Ярого не взяли до Президії, ну і він сказав — але я мав призначене ідеологічного референта, Ольжич на культурн Ну і після того вже прочитання закінчилося тим, що кожний підходив і пода йому руку, ніби то було — жадного вибору, завішання сказане, що полковника завішання є таке і Збір прийняв те, як проголосили текст ПУН-у.

Ну ^Т тоді ми домовилися, що Мирон виступить від краю і зробить заяву. Мирон не виступив, бо він надіявся, він сидів на проти мене, я йому дав зна

і він не виступив бо він надіявся, що він з Мельником ще буде говорити остаточно в тій справі Збору а то прийшло (неясне слово).

Після того Мельник, вони пішли на розмову до Мельника, і п'ять хвилин тривала розмова, і він сказав: вождь вирішив і нема мови про те, щоби які зміни те. Перед тим я йому ще сказав, що я йому пропоную, щоби він виїхав до Португалії не вертався до Німеччини, не йшов в мішок німецький, а він сказав, що сьогодні виїжджає до Німеччини, тоді я сказав, то я поїду на англійську сторону.

Він не реагував на те, я тоді побачив, що наша карта є тимчасово програна

П. Яке було Ваше відношення до подій в Карпатській Україні (осінь 1938 до весни 1939)? Чи був явний конфлікт між ПУН-ом і "краєвиками" щодо політики ОУН відносно Карпатської України? *ми, крайовики,*

В. Щодо — від комплексу Закарпаття ми, були цілковито ізольовані крайовики, я також. Єдине, що яке відношення було то, як треба щось написати, підготувати матеріяли, то тоді вони приходили, щоби я писав, але щодо вирішували справ вони мене не притягали. Натомість там вже був Шухевич, був Коссак, був Колодзінський, і вони вже — вже діяли по тій лінії так, як нам треба було так, як ми уважали, але з боку ПУН-у не було ніякої консультації. Я гадаю, що якщо не ті три, то події там не розвинулися б так, як розвинулися, бо я не думаю, що ПУН йшов би був на зудар із німцями.

П. Як власне на Вашу думку Карпатська та ціла справа вплинула на дальші події?

В. Вона була каменем приткнення для скріплення антинімецької опозиції, яка була в ПУН-і і недовіря до німців і власне підкріпила ту вимогу, яку тоді я був поставив, щоби Мельник переїхав на сторону нейтральну, тобто до Португалії. Ну в міжчасі ще була спроба, ну то вже, як Бандера вийшов з тюрми — ну то вже є питання війни • (дальше не зрозуміле) •.

П. А чи то тоді на Закарпатті вплинули якісь зміни, на заміну Ребета Кураш на ЗУЗ?

В. Я думаю, що так. Я думаю, що Ребет не витримав тої пресії низів, які поверталися до періоду нашого, про який я згадував, і що Ребет мусів уступити.

П. То там якусь роль, чи Вам відомо, яку роль виконав Шухевич?

В. Я думаю, що він звідтам поїхав з Закарпаття він не вертався вже на Захід Землі, але той факт, що організація за активізувалася і так грандіозно за активізувалася, і то по лінії нашої Екзекутиви, автоматично мусів довести, що там прийшли зміни.

П. Ще про Збір в Римі — але цікаво, які там були інші люди, які там були делегати?

В. То були члени ПУН-у, плюс було двох з Америки.

КАСЕТКА 4.5., СТОРІНКА 9.

- П. Чи той проєкт Збору, який Ви приготували для полковника Коновальця, чи в був змінений тою комісією - та, що прийшла?
- В. Якщо йдеться про устрій, то напевно був змінений, якщо йдеться про програму частину, то також частинно був змінений. Я мусів би дивитися (слово нея після того, здається навіть не мав змоги докладно його і простудіювати, отже було б цікаво простудіювати.
- П. Чому Збір був в Римі? - дальше незрозуміле
- В. Ну в Римі - в Римі відбувся тому, що недоцільно було в Німеччині відбувати його і недоцільно було також в Австрії, а Рим, то ще було таке нейтральне місце і добре оточення було тому, що там була колишня українська амбасада в якій репер - тоді мав Онацький свій пансіон і були умови дуже добрі на комісії, на зібрання - так, що то було часто технічні умови, ну і те, що не відбувати в Берліні.
- П. В 1939 році то була цікава справа про т.зв. "Легіон Сущка", чи щось про ту справу, що витягали полонених з Мадярщини Січовиків і .т.д?
- В. То так, вони ті справи були страшно конспіровані і взагалі про той цілий комплекс зовнішньої політики, який був ведений, я ніколи не був інформований то було все засекречене і то так, як на німецькому відтинку, так і на всякому іншому. На засіданнях ПУН-у ніколи не були якісь проблеми конкретного характеру зовнішньої політики розглядані ані одного разу, а інформально проте, навіть як тоді на Закарпатті розвиваються, то також не були подавані членам проводу - членам ПУН-у.
- П. Що Вам відомо про загибелі Мирослава Тураша, і які у Вас були думки в цій справі?
- В. Власне, що та справа була таємничою до кінця, були різні версії. Була одна версія така, що деякі чинники, яким було неприємно - некорисно могли так аранжувати, аби він не дістався на рідну землю. Так, що справа та також ніколи не була досліджена до кінця.
- П. Була думка, яку можна вяснити, в зв'язку з підготовкою війни німецько-польської, викликати повстання на ЗУЗ проти польське, чи що Ви про те можете сказати?
- В. Отже то, про те повстання - справа повстання на ЗУЗ ніколи не була розглядана ПУН-ом, якщо така ідея існувала, то могла бути в такому колі: Мельник, Сущко, Сенік, і Барановський і еventуально Ярій, хоч не конче. Але так званих крайовиків ніколи ніхто не радився, то була засекречена справа, мабуть, з якоюсь з якимись німецькими чинниками пов'язане, з яким я ніколи не мав ніякого відношення. Взагалі зовнішній комплекс не був ні включуваний в засяги моїх компетенцій, поза тим, що я в італійській пресі час до часу вміщував статті. А було таке "Медіо едікціоморе оріенте", такий журнал і там я вмістив статтю під псевдонімом Іван Беленде

про українську проблематику - антиросійський фронт.

- П. Виявляється, в 1939 році проєкт Розенберга і т.д. неясно, далі про творчість Західної Української Держави. Полковник Сциборський мав випрацювати проєкт конституції для тої держави - що до тої справи?
- В. Про Розенберга дуже багато говорилося, як про такого, що прихильно наставляв до ідеї Української Державності, про те, що він, і зрештою в своїй "Міт двадцятого століття" згадує про Україну, але про практичні заходи в тій materії ПУН не радив. В кожному разі я не був на жодному засіданні ПУН-у, де би була та справа розв'язана. Там могло бути!
- П. З книжки котроїсь Книша виходить, що такий Сциборський випрацював проєкт конституції, то значить то було зовсім - То не було об'єктом розгляду, то було таємне?
- В. Не було ніколи, то я думаю, що то йшло по лінії розвідки мабуть, або того, що Розенберг мав свій штаб партійний. Бо він Райхс-Лейтер, то такий би сказати, член проводу партії і він мав свою - своє бюро, то було бюро Розенберга, яке вело іншу політику, як Рибентроп вів. Отже то там, наприклад та справа могла б бути опрацьовувана, пов'язана з Розенбергом, але в ПУН-ніколи, в кожному разі мене ніколи до тих справ не ангажували, можливо, що з огляду на моє антинімецьке наставлення - то також можливе.
- П. Тепер приходимо до німецько - польської війни, упадку польської держави. І як тоді почали події розвиватися, як Ви - тамті, що вийшли з тюрми: Степан Бандера і інші, ну і як то?
- В. Отже, якщо йдеться про Після виходу (Бандери з тюрми) та інших (Лебеда, Климишина) ситуація змінилася дуже сильно в нашу користь, тобто в користь крайовиків. Бандера як з'явився, то тоді зараз створився гурт в Кракові, значить на Закарпатті, і для зорієнтування в ситуації тому, що там був Шухевич, то він вже менше-більше був поінформований, був Тютка, був Мирон. Отже, Бандера вже був зорієнтований в ситуації, і тоді вони вирішили (я тоді ще був в Римі) - ~~тоді вони вирішили~~ вислати до Риму Лебеда і Гнатківську, найперше в такому плані, щоби ми далі реалізували свій план перекинення на нейтральну - до Америки - когось з наших представників, тому, що Лебідь був виданий німцями, то ми враховували, що то буде добре, як Лебідь переїде з Гнатківською там. Він приїхав до Риму, але не міг дістати візи, бо ми не мали зв'язків із американськими чинниками українськими - там домінував Мельник, і Лебідь, побувши там, вернувся назад, бо не було перспективи на виїзд. Але я говорю власне до того, що лінія політики нашої відірватися від Німеччини, не так відірватися, як мати значить еventуальність ще на другу альтернативу з англосакським світом і там діяти проти російського фронту. То було кілька спроб. Перша спроба, я вже згадував, з Мельником не пішла, друга спроба (що-б я їхав) не пішла, тоді ми кинули третю спробу Лебе

і Гнатківську, також не пішла. Отже, після того Бандера і Лопатинський, Крайовий Провідник, поїхали на розмову до Мельника, щоб з ним домовитися щодо полагождення внутрішнього конфлікту. Їх розмови тривали кілька годин двократно безуспішно, вони не докінчилися. Він обіцяв, але нічого не зреалізував. Ну і тоді вернулися назад, чи ~~наперед~~ ^{спочатку} вернувся Лопатинський, а потім Лебідь, тоді ще ми оба говорили з Мельником, також без результатів. Тоді Бандера і я виготовили такий еляборат з'ясування позицій, він і я підписали і передали Мельникові, і на тім наші розмови скінчилися. Тоді я переїхав до Генераль ^{ного} Губернаторства. Я вже більше з Мельником переговорів жадних не вів. Тоді ще пробував проф. Ленкавський вести розмову і нам подзвонив чи переказав, що "говорю до шафи", значить, безуспішно, вів мав такі вислови. Тоді створили Револуційний Провід СУН і закомунікували Мельникові, що заіснував новий Провід організації, і почали діяти.

П. В тій самій нараді 10 лютого Ви брали участь?

В. Ні мене тоді (дальше неясне)

П. Цікаво як то виглядало?, а основне, що переважило створити новий провід?

В. ~~То вже було~~ Переважило створити те, що наша концепція розбудувати силу на рідних землях і на еміграції для самостійної, революційної, національно-визвольної дії безорієнтації на ту чи іншу поставу Німеччини, не знайшла ніякого зрозуміння в Мельника - одне; Другий комплекс був, що формування кадрів під кутом краю і включування в боротьбу краю; третім пропонували фронт, вислати військовий відділ до Фінляндії, відкрити фронт проти-російський в Фінляндії, навіть орієнтуючись на Англію і Францію, бо тоді творили ще формації англійські і французькі добровольців, Мельник відкинув. Так, що ми вислали лише одного чоловіка, Качмара, (то не той Качмар, що в Америці), він був лише один ^{наш} нашим місіонарем і ще товариш один з ним поїхав. Отже, то наша також концепція не була прийнята. Тепер четверте; ~~до~~ ми вимагали, щоб Барановський був відсунений від крайових зв'язків, від крайового комплексу взагалі, тому, що ми не мали довіри до нього і взагалі, щоб - то була протиставна - то були дві протилежні концепції, я би сказав, інтервенційна і революційна. І ті дві концепції зударилися ~~значить~~ з групою, так би сказати, може втомлених-таким зорієнтованих на чужу силу і з групою молодих, здетермінованих включатися в боротьбу, розбудувати власну силу, не орієнтуючись на поставу Німеччини. І далі - і українську карту висувати по двох лініях: англосакській і німецькій, а не лише по одній лінії, з вимогою, щоб він залишив Німеччину і виїхав, то далі та вимога стояла і забрався з Німеччини - Мельник того не хотів зробити. Він думав, що як він забере те він стратить всю владу, а в нас не було такої інтенції, щоб - ми були б раді, якби він там був і могли б на нього покликатися. Але ані нам не уможливлував, і сам не поїхав, і Гнатківська і Лебідь не поїхали і фактично

ми залишилися в мішку німецьким і він в мішку німецьким. То, власне, був найосновніший потім мій удар з ним в Римі, бо я кажу, ви йдете, пане полковнику, в мішок, - а я кажу, то ви йдете де інде, а він каже, - так, я сьогодні їду, бо там є наші союзники - ну то вернувся і не було що говорити.

П. Отже, значить, створення Революційного Проводу тоді, так би мовити, друга фаза розмов, що йшли до червня 1940 року, яку ролю відігравали сотник Ярій, Книш і чому остаточно рішено вже тоді в червні кінець тих всіх?

В. Отже так, ще пробував, ще одну розмову пробував вести Роман Шухевич з полковником Мельником на базі тих позицій, про які я говорю, і на базі того, що ми з Бандерою підписали і вручили Мельникові, і це не мало жадного ефекту.

Книш - були моменти, де Мельник хитався, тоді його підбадьорював безкомпромісовості Книш. Книш був темним духом Мельника, Книш цілий час твердив, що то є анархія, що анархію треба здавити, а не з анархією пактувати.

І то була причина, що Мельник, одна із причин, що Мельник не був здібний до жадного. Основні переговори велися - вирішальні переговори вів Бандера і Лопатинський з полковником Мельником, які не довели до ніякого конкретно результату. Окремо були виготовлені наші ствердження і вимоги і передані Мельникові за підписом Бандери і Куцька, і після того ті переговори були перервані. Бандера повернувся до Генерального Губернаторства, тобто до Кракова. Ще деякий час там перебував, з огляду на труднощі переїзду. Після тих переговорів, ведених в Кракові, ще пробували вести розмови Степан Ленкавський з полковником Мельником в Берліні, повторюючи аналогічні вимоги які були поставлені нами раніше, але те не мало ніякого ефекту. В одному моменті Ленкавський сказав, що "говорю до шафи" - тобто без резонансу. Після повороту Ленкавського до Кракова, ще раз була переглянена справа переговорів і, хоч мене тоді не було в Кракові, і поставлено, щоби Роман Шухевич, який бажав ще говорити з полковником, що б ще він пробував.

Також його зусилля були даремні, бо на ніякі вимоги крайовиків, но і частин членів ПУН-у, не було ефекту. Головною перешкодою був Книш. Зеновій, який належав до найбільших противників будь-якого зговорення і на які поступки з боку ПУН-у він на годився, впливаючи дуже негативно на полковника Мельника. Його основна теза завжди була остаточно розправа з анархією, включно із фізичною ліквідацією провідних людей з Революційного Проводу. Таким чином ті моменти, в яких полковник Мельник схилявся до порозуміння, були завжди унеможливлені Книшем.

П. Яку ролю в тих переговорах відіграв Ярослав Барановський?

В. Фактично він діяв радше за кулісами і рідко брав участь в розмовах, так са як не часто брав участь сотник Сеник, як і інші члени ПУН-у. Здебільша вів розмови сам полковник, а якщо приявні були другі, то радше як слухачі чи підтверджуючі становище полковника Мельника. Але все-таки, якщо би Сеник -

"канцлер", яким ми його називали, мав більше здецидоване становище, то він міг би був перехилити полковника Мельника на сторону тих постулятив, які ~~ставила~~ — ставив кадр з краю.

П. А яку роль відіграв Ріко Ярій?

В. Ріко Ярій рідко брав участь в переговорах, він підтримував постійно позиції

Степана Бандери і Революційного Проводу. Фактично бувало таке, що він і посередничав в тих переговорах, але те посередництво завжди лежало на лізгіднення з Революційним Проводом, що з тамтої сторони, що більше був схил до уступок, то мабуть був Гайвас і Ольжич. Я не міг би сказати, що проти порозуміння був полковник Сціборський чи Андрієвський. Вони радше були нейтральні, але не загострювали, так, як мені відомо. Так само не думаю, що полковник Сушко загострював, він радше був, хтів би був мати святий спокій, так би сказати. Натомість, якщо йдеться про так звану інтервенцію німецької сторони, то фактично те, що говорять дуже часто, що, мовляв, німці спричинили до розбиття і т.д., я не думаю, що вирішальним чинником була німецька сторона, якій залежало би на розбитті. Тому, що як тепер виходить із документації, як до диспозиції стоїть і про яку говорив проф. Гунчак, то радше їм йшлося — німцям про те, щоби Мельник ситуацію опанував і щоби через полковника Мельника його оточення мати більший вплив на розвиток подій в ОУН і більшу контр. Так, що їм залежало було на тому, щоби, маючи на горі змогу впливати на проц в організації, було би доцільніше, щоби на чолі організації з вирішальним голосом був полковник Мельник, ^{який} що мав пронимецьку орієнтацію, як те, щоби була Революційна Формация нашого типу, над якою жадної контролю не можна б мати, ані ніяк впливати. Ту думку висунув експерт тепер, тобто проф. Гунчак, знайшовши деякі документи в тій матерії. І більше того, на одній із дискус він підтвердив висновки ті, які я зробив в книжці "30 червня", що фактично то розрив був необхідний і щоби того розриву не було, ~~не було~~ ^{не було} би дальшого революційного розвитку подій, не було би Акту 30 червня, не було би тої грандіозної боротьби, а якщо б була, то була би — а я думаю особисто, що була би, бо революційні сили скорше чи пізніше були би опанували ситуацію, але було би багато більше труднощів для розгорнення її. Отже, розрив в мо оцінці був закономірним і необхідним. Я вважаю, що це не було послаблення революційної боротьби і визвольного фронту, а я думаю навпаки, що той розрив врятував ¹⁸ ситуацію двофронтової дії, той розрив врятував несплямлений прапор українського націоналізму і революційно-визвольної боротьби і він фактично був таким граничним стовпом у розгорненні тої героїчної епохи нашої історії і тому ~~і тому~~ Революційний Провід був необхідний, і необхідно було скінчити ~~необхідним було скінчити~~ із табором опортунізму, який тоді загніздився б в провідних колах організації.

П. Коли вже остаточно ті переговори були перервані, то ПУН тоді чи Суд ПУН-у видав кару смерті на членів Революційного Проводу. Як Ви той сам факт трактуєте — аж на смерть?

В. Я гадаю, що справу того так званого Революційного Трибуналу перерішив Книш і вплинувши на полковника Мельника, такий революційний - так званий Револуційний Трибунал покликати. Більше того, перед тим Книш, скориставши з нагоди, що ми не були приг^отовані на такий чинний спротив, а обмежувалися до ідейно-політичної конфронтації, він зарядив, вже в порозумінню з полковни-

- В. Те, що до того, як та справа т.зв. Револуційного Трибуналу виглядала. Я думав, що під тиском Книша полковник скликав т.зв. Револуційний Трибунал, який в так як мені відомо, два присудили смерті: на Бандеру і на Стецька, з тим, що Бандеру полковник уласкавив, а щодо Стецька, то доручив виконати присуд. Тимчасом той, що мав виконати присуд був в апараті — будучи в апараті Мел: фактично був нашим членом, і він зголосив Равликові про те, що дістав дор: такий замах виконати, одночасно показав паспорт, мабуть, до Бразилії, виїзд і віддав револьвер і сказав: розказав все, як йому, як те доручення вигля, як розплянували той морд з доручення т.зв. Револуційного Трибуналу і де: чення полковника Мельника. Після того я виїхав з Кракова до Варшави. В кожному разі я тут хочу підкреслити, що те т.зв. "братовбивство" мало бути заініційоване самим полковником Мельником — його ПУН-ом, а і то за поштовхом Книша, який зрештою, якого минуле не все світле і різно його ми оцінюють, і якщо хтось починав братовбивство, то ініціатором братовбивства був Книш за апробатою полковника Мельника.
- Тоді дуже не фер те, що цілий час група Мельника робить і робила, звалюючи оскаржуючи організацію під проводом Степана Бандери у братовбивстві. Так, як мені відомо, членом — головою т.зв. Револуційного Трибуналу мав бути Васіян, в тому трибуналі мав бути ще Мицик і Гайвас, оборонцем мав бути Бодуник, а обвинувачем мав бути Книш. То, очевидно, треба би ще перевірити, а так, як тоді була інформація, мабуть, детальніше буде знати Микола Лебідь т: справу, в кожному разі перевірити можна, хто був в тім трибуналі. Кажуть, що ще був під судом Матла, але я не є певний, те, що я знаю — то нас двох знало — Зеновій Матла і мабуть інші члени Револуційного Проводу, але про це мені деталі не є відомо, натомість є відомо про нас двох і є відом теж, що Равлик реферував, подаючи звідомлення того бєзвика, який мав виконав присуд, т.зв. присуд.
- П. Виглядає, що менше-більше до червня Револуційний Провід діяв як провізорич а від червня уконститувався вже як постійний провід. Чи до розподілу функ Ви могли б сказати, яку функцію Ви мали тоді аж вже до Другого Збору?
- В. Я, як був творений Револуційний Провід, про який була мова, на останній наші зустрічі з Бандерою в Римі — я не був тоді в Кракові, тому, що як я згадував я ще мав труднощі з виїздом. Через те, що як вже нав'язувався конфліктова ситуація — то ті всі паспортні труднощі були, треба було перебороти їх, через те, що паспорти достарчав нам — ті ліві паспорти я думаю, урядовим шляхом організаційним. А після того, як мені вдалося дістати виїздовий паспорт, на чуже прізвище очевидно, то так би сказати позичений паспорт, тоді щойно я приїхав із Риму до — через Берлін — до Кракова. А Револуційни Провід вже був створений в той час, але ще переговори були ведені вже від Револуційного Проводу, зглядне спроба таких розмов.

Значить, там ще і інші справи треба було в Римі полагоджувати, до них належ справи переїзду на другий бік фронту – можливого фронту, тобто до Португалії декого з наших людей. Я вже згадував про Лебеда і Гнатківську. Все те треба було перевіряти, спроби робити. Ну а між іншим, ще я мав розм там з заступником міністра закордонних справ графом Відо, який дуже прихиставився до нашої визвольної боротьби і зрозумів – розумів загрозу російського імперіялізму і більшовизму і стояв за самостійність України. Так, що, протилежно до німецького міністерства закордонних справ, де, яке ніколи, на мою думку, не занимало позитивного становища до ідеї Самостійної Української Держави, так я думаю, але – бо я з німецькими чинниками тодішні не вів ніяких зовнішньо-політичних розмов. Як я вже згадував, я не занима зовнішньою політикою, а в Італії, з нагоди перебування там, я через – там б брат Степана Бандери, який студіював, отже він помагав проф. Онацькому в зовнішньо-політичних справах, ну а я, незалежно від Онацького, перевів був одну чи дві розмови, для того, щоб зорієнтуватися, до той антикомінтерн хоч Тоді можна було ствердити, що Італія стояла на становищі антиросійським і за Самостійність України. То було значить – італійці взагалі розуміли вагу і значення України з огляду на Середземне Море і т.д.

П. Ви там видавали якийсь бюлетень в Італії?

В. Там, то видавав зпочатку Онацький, пізніше видавав брат Степана Бандери – Олександр, доктор політичних наук, і час до часу я там дещо писав, окрім того, що я згадував, я писав до журналу "Медіо (неясне) орієнте" під псевдонімом пашпорту іменем, яке було на моїм пашпорті, то було Беленд, якесь таке мадярське прізвище, ну бо я такий, так сказати би, як ми називал "лівий" дістав був. Отжеж – Але моя увага не була зосереджена на зовнішній політичній діяльності, хоч я розмовляв, скажім, з проф. Маніном, визначним знавцем Сходу Європи і професором японської мови, який до тепер ще є нашим приятелем і як такий є також членом Президії Європейської Ради. Тоді ми з ним нав'язали зв'язки і часто зустрічалися із іншими інтелектуальними колами італійськими в рамках такої інформативної роботи і вплива на формування політичної думки еліти італійської. Він не належав до фашистського напрямку, він був італійський патріот, науковець, проукраїнсь наставлений. Проф. Онацький вів досить корисну роботу і значить самостійницьку і в ґрунті речі зовнішню політику він досить добре в Італії – тим більше, що він викладав ще на університеті. І також в плані такому як, не тільки правильному, але так всесторонньо насвітлював українську тематику і не ангажувався в жадні спори внутрішні – внутрішньо-організаційні, хоч очевидно стояв по стороні полковника Мельника, але був, я би сказав, тим нейтральним в справах конфлікту.

П. Отже з відтам Ви переїхали прямо до Варшава?

В. Ні – ні.

П. Прямо до Кракова а потім до Варшави?

В. Отже, я переїхав до Кракова через Берлін. А переїхав до Кракова, де був створений той Революційний Провід, ну і якийсь час я був там активний на відтинку змістового оформлювання організаційної дії, так сказати би, ідеологічно-політичний комплекс революційної і комплекс революційної стратегії входив в засяг мого, моїх таких робіт, плянових робіт організації формування напрямних для краю, вишкочів тих, що йшли до краю, з різностороннього типу. Значить, ~~то була моя~~ концентрація моєї уваги була на зміст роботи організації, вишкочили і все під кутом крайової боротьби, а не під кутом — а не так під кутом зовнішньо-політичної роботи. Тим більше, що я займався, ~~я~~ з мого погляду, тоді дуже важливою справою, то є соціальним змістом націоналізму. Тоді я написав ширшу працю під наголовком "За новий суспільний лад", ~~отже~~ там була виложена проблематика соціально-революційних перетворів в Україні після повалення більшовизму і концепції повалення більшовизму, з окремим заакцентуванням соціальної проблематики. І то була основна праця кількох сторінок, яка була поширювана потім в Україні і на яку писав рецензію ~~котрийсь~~^{око} із професорів Празького Українського Університету і про яку детально знає Др. Рибчук, який, доставив текст тої роботи, передав її двом професорам Українського Празького Університету. Отже, це був той комплекс, яким я займався, а після того, як той так званий присуд був винесений, ~~тоді~~ я виїхав із Кракова до Варшави і в Варшаві жив нелегально. В той час в Варшаві жив також Бандера. ~~То-то~~ ³ ~~що~~ з Кракова я мусів зникнути, так сказати би, бо побоювався, що мельниківів евентуально якимись німецькими чинниками можуть той присуд виконати. Очевидно, організація була знайомлена детальніше, ~~бо ми~~^{мали} наших людей в сервісному апарату мельниківів і ~~ми~~ були в курсі справ їх плянів, але несподіванки з боку Книша могли бути кожноразом, який бу, як я згадав, темним духом взагалі організації тоді, як і пізніше.

П. Яку функцію мав Іван Равлик?

В. Іван Равлик ~~тоді~~ ^{був} заступником референта Служби Безпеки, але референтом Служби Безпеки був славний Михайло Арсенич, який, по моєму, був геніальним шефом Служби Безпеки, який дорівнював своїм противникам по ворожій стороні.

П. А Микола Лебідь?

В. Микола Лебідь був тоді заступником Бандери і мав відношення до Служби Безпеки, але він також мав ширший засяг дії, тому, що ~~ще~~^{був} пов'язаний із підготовкою Дружин Українських Націоналістів в сенсі не вишкільним, бо тою справою займався Роман Шухевич, але в сенсі організаційної більше мобілізації, стягання, вишукування людей і тому подібне. Але ~~не~~ мав він очевидно відношення також до Служби Безпеки, але змістовою сторінкою Служби Безпеки тоді займався більше Арсенич, при співучасті Миколи Лебеда, під оглядом також був великий талант.

П. А Ріко Ярій?

В. Ріко Ярій ~~мав~~, він ~~був~~ залишений зв'язковим до німецьких чинників, ~~тобто~~ фактично до Оберкомандо дер Вермахт і мав, так сказати би, зовнішньо-німкий відтинок. ~~Він мав~~. Рівночасно мав той самий відтинок Володимир Стахій який вів бюро зовнішньо-політичне в Берліні, видавав бюлетені. Там працює інші члени організації, а Ріко Ярій був таким, я сказав би, постійним відпоручником, чи амбасадором з боку нашого дотих німецьких чинників, які стояли ~~за~~, на базі самостійності України, які не були нацистськими, а фактично німецькими патріотами.

П. А Роман Шухевич?

В. Роман Шухевич ~~занимався~~, був Крайовим Провідником Закерзоня ^н в той час. То була дуже відповідальна функція, тому, що то була мобілізація кадрів: тому терені для України. Він одночасно мав зв'язок також із підпіллям в Україні. ~~То-так, що~~ його робота мала три аспекти: ~~перший аспект то був~~ завдання Крайового Провідника Закерзоня, як ми називали, тобто Північно-Західних Українських Земель, там гро кадрів було; ~~друге його завдання бу~~ зв'язок з організацією в Україні, ~~а третє то~~ ^{був} комплекс підготовки військової, яка...

П. Головний був Дмитро Грицай військових справ?

В. Так, тоді був такий військовий штаб, в якому головну роль відігравав Грицай в постійнім пов'язанню із Романом Шухевичом, але він значить фахово військово то був Грицай. Крім того, в тім штабі було багато більше, був пізніший полковник Шелест, був Карачевський, була низка інших старшин підстаршин, Климишин.

П. Яку ~~мав~~ функцію Олекса Гасин?

В. Олекса Гасин теж був в тім військовій штабі, ^і він був, він належав до високої класи фахівців. То була така, ~~то~~ був, сказати б, центральний військовий штаб, який розпрацьовував по військовій лінії плани на випадок війни.

П. Чи був Ярослав Горбовий?

В. Ярослав Горбовий був зв'язковим, який пішов був в Кримінал, там впав. Отже, він не мав якоїсь особливої функції поза тим, що був зв'язковим.

П. Іван Габрусевич?

В. Іван Габрусевич розробляв тематику зовнішньо-політичну в тім центральній бюрі, яке було в Берліні, ~~і значить~~ розпрацьовував матеріяли, так сказати по зовнішньо-політичній лінії, а час до часу також, як член Револуційного Проводу, ~~він~~ ^в приймав участь в дискусіях на тему нашої стратегії, наших планів по лінії боротьби в Україні.

П. Чи він писав ^в якісь праці?

В. Він мало писав, одна з його праць була опублікована. Він більше давав

завваження до праць других і з'ясовував свої думки усно. Деякі еляборати він ~~— він~~ писав, але не знати де вони поділися, мабуть, в якихось німецьких архівах є, — після арешту забрали.

П. Микола Климишин?

В. Микола був тоді членом Проводу ~~—~~ Революційного Проводу, і він працював теж у підготові ~~не~~ під кутом боротьби в Україні, бо був план тих похідних груп, він був один з провідників похідних груп, ~~і він~~ займався також вишко- військовиків, він перейшов військовий вишкіл і дістав першу льокату. Отже він ~~—~~ Вони всі були, він і йому подібні, були активні в тім секторі підготовки кадрів для України, селекції їх, розподілу по ~~тих~~ різних похідних групах і по вишколах, бо ~~то~~ фактично всі ті, які йшли в Україну, перейшли дуже основний вишкіл.

П. Степан Ленкавський?

В. Степан Ленкавський, він ~~занимався, він~~ належав до тих, що займалися підгот- Другого Великого Збору. Там був також Старух, крім мене. Ленкавський, як ска- би, був референтом, таким загальним референтом інформації і пропаганди, в я-кій-то референтурі був ще Старух, був...

П. Володимир Стахів?

В. Стахів ~~то~~ був шеф бюро в Берліні.

П. Василь Турковський?

В. Василь Турковський був ~~у~~ комплексі Служби Безпеки. Він ^{був} членом Революційно- Проводу з особливими завданнями в Службі Безпеки і своєї референтури.

П. Чи ще інші були члени проводу?

В. Ще в той час був Дмитро МIRON. Він опрацьовував тоді ширшу річ, яка зрештє є тепер на еміграції, про націоналізм-такий. Він належав до тих, які мали скорше в Україну, і власне він і пішов скорше. Він теж був членом Проводу в комплексі ~~такі~~ ідеологічно-програмові і політичні. Про Радика вже б мова. Тепер, ~~ще~~ був Василь Кук ~~—~~ Василь Кук, який був намічений на організа- ційного референта Проводу і йшли ми в Україну — він був призначений організаційним референтом Проводу.

П. Тюшка також належав?

В. Тюшка був Тереновим Провідником Німеччини, а то завдання було, бо то був Крайовий Провідник Північно-Західних Земель, то є так зване Закерзоння і був Тереновий Провідник Німеччини, де було дуже багато кадрів. В зв'язку, після 1939 року багато з України переїхало — значить веємігрувало і були робітниками в Німеччині. То там Тюшка ~~власне~~ був ~~тим~~ організатором тих кадрів, як Тереновий Провідник на Німеччину, одночасно був він також членом Революційного Проводу.

П. Зиновій Матла?

- В. Зиновій Матла тоді був теж, але не відігравав, був Ребет теж тоді, а вони вони були в комплексі нашому і були в Проводі, або близько Проводу, але якихсь спеціальних таких завдань вони не виконували, згідно виконували по лінії вишкільно-виховній і конспіративній серед кадрів, які йшли, мали йти в Україну, а і серед мобілізації еміграції, яка була там в Закерзоню дуже багато її було.
- П. Цікаве було би, як порівняти стиль праці Революційного Проводу до праці ПУН-у?
- В. Значить, якщо йдеться про ПУН - діяв дуже, я сказав би, дуже рідко сходився на свої засідання. ПУН був порозкиданий, бо в Бельгії був, в Франції, чл ПУН-у були в Німеччині, і він дуже рідко з'їжджався. Він звичайно - вирішували справи та президія ПУН-у, то в данім випадку тож Мельник, - Мельник (як так званий вождь українських націоналістів, а головою президії, бо голова президії був окремо, то був Сенік, а членами був Барановський і Капустяно. То було те тріо, то вони були оперативниками, отже, а засідання відбувалися дуже рідко в протилежності до Революційного Проводу. Революційний Провід діяв дуже інтенсивно, і його засідання відбувалися дуже часто в зв'язку з тою кипучою роботою підготовки, яка відбувалася в той час на Закерзоню. Але то все було скероване обличчям на Україну, я сказав би, то був головний напрямок, отже приходили, ми висилали кур'єрів, приходили - відходили

- П. Чи Револуційний Провід мав секретаря?
- В. Власне, сповняв функцію секретаря - виконував - організаційний референт звичайно, а секретаря - формально секретаря не було, та функція належала до організаційного референта.
- П. Чи були писані якісь протоколи?
- В. Були писані лише рішення - були писані лише рішення, а протоколів ніколи не писалось, і взагалі той стиль роботи був багато інший, тому, що там різні конспіративні справи були обговорювані, тому не було доцільно, після досвіду який ми мали з нападом на Зелену Книшай товаришів, щоби не впали в чужі руки, які ми розроблювали.
- П. Якщо порівняти стиль праці як провідників Бандеру і Мельника?
- В. Фактично, який стиль був Мельника праці мені тяжко сказати, тому, що я з ним дуже мало співпрацював, але з того, з того короткого, коротких зустрічей, то треба би ствердити, що Мельник був дуже аподектичний. Мельник не входив в дискусії, не консультувався. Його, я пригадую з одної з розмов між, де він сказав: "вождь вирішив" - ну і так розмову закінчив. Мабуть, я мав три зустрічі з ним - властиво одну довшу, дві чи три другі коротші, і та дискусія виглядала в той спосіб, що він слухав, тут і там обіцяв, а у висліді сказав - рекапітулюючи, що "вождь вирішить" - на тім дискусія кінчалася. В Бандеру стиль був інший. Бандера був великим аналітиком і він з різних точок зору розглядав означені проблеми, які стояли перед організацією, і заходив в дискусії на дані теми і часто під впливом аргументації Бандера ревідував свою думку, не будучи аподектичним, але в справах, в яких вже було рішення узгоджене, чи він мав переконання, що інакше не годен зробити, то він був твердий і послідовний, хоч був спроможний в останній хвилині навіть змінити рішення, якщо побачив, що другий має іншу думку і як та думка є раціональна чи слушна.
- П. Можна сказати, що в Бандеру домінував момент дружності, а там більше формалізм?
- В. Можна сказати і то було би слушно, так слушна оцінка.
- П. Група Мельника закидає Вам, що в вересні сорокового року Ви передали італійцям якісь матеріяли проти ПУН-у - чи то можете вяснити?
- В. Отже то є - то було так. Після того, як постав Револуційний Провід і вже був оформлений той Провід, тобто головство перебрав Бандера, і ще що є важливе, той Провід був колегіальний і який визначив вже означені напрямні дії, тоді ми зв'язалися. Я думаю, що то було в Данцігу, мабуть, і ми виготовили інформацію про положення в організації і про стан ситуації боротьби в Україні і про ту яка концепція є організації в Україні. І той меморіал - то не так меморіал - можна назвати, таке з'ясування ситуації я передав. То був наш прихильник, але який був по стороні Мельника, то був Антін Романюк, який казав, що він має до зв'язки з італійським консулом і він тому консулеві мав передати наше

з'ясування ситуації про те, про створення Революційного Проводу і про очолю організації Степаном Бандерою. Але, як він того меморіалу італійцям не передав мельниківцям, і то було власне таке - такий не фер поступовання бо він міг сказати, що він не передасть, а він взяв до передачі і не передав. Я вважаю, що то не було нічого дивного, то була 'самозрозуміла річ. Створилася нова - чи то може не нова - поновилася організація, прийшов новий провід і те, що було оприлюднене, як про це могли знати німці, то могли знати італійці тим більше, що італійці ставилися прихильно до нашої визвольної боротьби. Отже, то не має ніякого відношення до закиду, мовляв, ми внутрішньо-українські справи переносили на чуже форум. То абсолютно неправда, то була нормальна процедура закомунікування, що революційно-визвольною силою України є та організація, очолює її Степан Бандера, цілі її є такі й такі, база співпраці з західними державами може бути лише на основі визнання суверенітету і соборності України і партнерство і перспектива без України і інших поневолених народів не можлива є перемога, і більше того, після проголошення я

П. Чи може бути текст меморіалу десь?

В. Може бути - десь я думаю, десь на Заході мусить бути, дуже легко його перевести і з того зробили велику аферу, що, мовляв, внутрішні справи дається чужим чинникам. Я вважаю, що то не тільки, що не є жадна афера, то є нормальне поступування, то саме, зрештою, значить було після 30 червня. Я в Берліні, як той короткий час як там був, на так званій волі, то я (амбасадорові іспанському) передав нотифікацію, що Уряд створений, Державність проголошена і порозсилали до різних амбасад нашу нотифікацію.

П. Як виникла ініціатива маніфесту сорокового року, хто був її автором, ні і взагалі Ваша оцінка того великого документа?

В. То так - то було в грудні сорокового року, то була спільна праця політичної комісії, яка тоді існувала в нас у зв'язку з надходячою війною. То вже було після того, як ми ^{по}бачили, що не має ніяких шансів зговорення з полковником Мельником, ^{ТА}щоби з'ясувати наші позиції в зударі двох тоталітарних імперіялізмів: і з'ясувати протилежні позиції і ідеї до німецького і російського тоталітарного імперіялізму. ^{ІХ}І то було, ^{ІЗ}я сказав би, перший революційний спротив після ^ВКарпатської України, де був збройний, теж наших ідейно-пропагандистських і політичних позицій. Воно виросло з koniecznosti, я сказав би, задокументувати не-тотожність раз, з одного боку, нетотожність наших націоналістичних позицій з націонал-соціалізмом, чи фашизмом, хоч фашизм не грав для нас жадної ролі, бо фашизм ми не трактували як загрозу для України, а з другого боку, антиподичні позиції до більшевизму, як синтези російського імперіялізму і комунізму, тобто тоталітарного російського імперіялізму. То було природне, природний вияв фактичних націоналістичних позицій, оформлених синтетично і абстрактної концепції. ^{АБН}

П. Підготовка Другого Великого Збору, хто очолював ту комісію чи як і хто брав участь в підготовці Другого Великого Збору?

В. Отже Другий Великий Збір фактично виростав на тлі ~~тих~~ того конфлікту. По-перше, на тлі вже можливого – майже певного для нас, удару між двома імперіалізмами, то було одне, – друге, на тлі внутрішнього конфлікту організаційного, а третє, що найголовніше на для, як зброєння членства ідейне, політичне у перспективі боротьби. До комісії фактично входив – входили майже всі члени Проводу, крім того члени, які могли щось дати до поглиблені думки.

П. Яку роль виконував Дмитро МIRON?

В. Так – Дмитро МIRON мав – він мав за завдання, значить якщо йдеться про оформлення, то найперше, то було трохи інше оформлення, як Другого Великого Збору, то було оформлення в дуже простих формуловках несконплікованих, бо Другий Великий Збір дуже несконпліковано формулює наші тези. Так, що матеріалу було – був матеріал Мирона, був матеріал мій, був матеріал Мітр: був матеріал Старуха. Я мушу сказати, що багато формуловок Старуха там проходило, тому, що він мав найпростіші формуловки. Він мав все формуловки такі гасел і в багатьох випадках, чи може не в багатьох, потім можна б сказати, не в мало випадках формуловки його ми приймали, тому, що то йшло під кутом, я сказав би мобілізації широких мас, так, як зрештою маніфест під таким кутом йшов. І тому там не має (неясне слово).... розробки проблем, як можна завважити, там є лише, так сказати, напрямні тези, мобілізуючі гасла а не така розробка, як вже ми маємо в пізніших Великих Зборах наших, кажіть на чужині. І там також відігравав роль Турчманович, який досить велика голова була, але потім зійшов на ліво більше. От то була така, там була велика баталія двох концепцій, концепції, яку заступав Іван Мітринга, який / головний йшов за комплекс сільсько-господарський колгоспів і той комплекс був дуже оспорюваний, тому, що Сергій Орелюк стояв на становищі, що не проповідував розвалу колгоспів зразу, але трактувати їх як, мовляв, для збереження – для збереження економіки, щоб не прийшло хаосу, то щоб їх трактувати як перетворення форму. На протилежних позиціях / я стояв, / я стояв на позиціях тих, щоб відразу валити колгоспи, тим чином розбурхати народні маси для індивідуальної ініціативи і творчості. Отже, то був / там був / бій двох, / тоді вже дві течії, / отже, / врешті той Мітринга поступився, але та формула, яка там була прийнята, мене не задовольняла, я не був захисником тої формули.

П. Де він відбувався?

В. В Кракові.

П. А хто був головою?

В. Головою – я навіть не пригадую, хто був головою того конгресу.

П. Кравців той, що в Канаді?

В. Може, був Кравців – так можливо, що був Кравців – так – так бо можливо що був Кравців.

П. Там була сильна делегація з Краю, а головний був Майвський?

- В. Головний був Маївський,була ще Зелена,то була дружина Тюшки - пізніша дружина,було ще трьох чи чотирьох інших,але головну роль то грав Маївський. Я мушу сказати,що він стояв більше по стороні тій,яку заступала течія,я сказав,традиційна націоналістична.
- П. Скільки могло бути учасників?
- В. Я думаю,що около сорок.
- П. А як довго тривав?
- В. Три дні. Там були значить вже так генерально визначені напрямні,окремо для похідних груп,тобто для перебудови - реконструкції життя там і окремо були опрацьовані то (неясне слово).. є такі напрямні на випадок війни. То вже після Збору були опрацьовувані,то дуже великий еляборат,його головні автори то було нас трьох - чотирьох згідно.То був,крім Бандери, я - я опрацьовував проблеми стратегії і державної реконструкції,Бандера організаційно і революційної стратегії комплекс - різні варіанти і можливості щодо повстанчої боротьби,Шухевич військовий аспект і Ленкавський пропагандивний.
- П. Ще щодо тої групи Мітринги - як в сороковому році ще вони не були видні, коли вона зачалася?
- В. Ну,якщо йдеться про групу Мітринги,то вона вже формувалася ,то вона вже була група Мітринги.То є гене́за її сягає ще Львова,ще ра наших студентських часів.Він тоді був референтом Крайової Екзекутиви для справ Наддніпрянщини Сергій Орелюк (то його псевдо було),він бував на побаченнях із полковником Коновальцем.Один раз був в Женеві,і він,його завдання було організувати ідейно-політичну пенетрацію через Збруч на Наддніпрянщину,і він був,він студіював ту матерію.Писав на ту тему в "Студентськiм Шляху",в "Студентськiм Віснику",і тоді вже було,так наростала,я сказав би,наростала не якась опозиція,бо в нас думка інша не була трактована як опозиційна,поволі наростала - наростав інший погляд на дійсність в Україні. Отже,я раз згадував,що Рудко писав,що при зударі Орелюка з Орловський на Західних Землях серед молоді генерачії,концепція Орловського перемогла. То тоді йшлося про те,як оцінювати події в Україні,чи система,накинена Москвою, комуністична залишає свої тривалі не лише сліди,але свої інститути як тривалі інститути,які в духовості українській можуть,духовість українська можуть (неясне слово)..і соціальний ідеал України і не тільки соціальний але в комплекс правно-моральний,релігійний,в комплекс взагалі традиціоналізму українського,який є просякнутий постійно національною і християнською ідеєю духовість українська. Отже то - то був зудар тих двох поглядів. Він не був ясний - він був такий,оптично виглядало,що той Орел більше акцентує соціальний момент.
- П. Хто більшу роль в тій групі відігравав?

- В. В тій групі відігравав ще Борис Левицький і Турчманович і Ізьо Ревак - Василь Ревак і Паладійчук. Отже то була та група, яка була лояльна до організації, і то виходило з відтам, ще зі Львова, перенеслася до Кракова і в Кракові вона далі - та концепція, була актуальна на Великій Зборі та
- П. Як вони мотивували, що, мовляв, не треба колгоспів валити?
- В. Вони мотивували тим, що, як знищиться зразу колгоспи, то прийде голод, не бачим управляти землею, не буде - почнеться боротьба за поділ на морги на гектари і створиться хаос, і не буде - прийде голод, а в зв'язку з голодом прийде демобілізація боротьби. Отже, вони стояли за збереження колгоспів, а потім прийняли формулу "тимчасово збереження колгоспів". Протилежна думка була, щоб - я вже згадував, щоб - що в революції бувають переможні тоді коли - коли доосновно валять старий лад і розгортають ініціативу індивідуальну і національну в змісті реалізації власних, питомених нації традиційних інститутів і форму життя і що тоді та ініціатива розбурхує такі сили, які ворог не зможе опанувати, а ніж, коли використовується ворожі формации, накинени нам ради того, щоб продукувати хліб, тоді коли цілий світ ідей є протиставний цілому світові ідей українському є протиставна та система життя. І то власна на тому тлі, одні розуміли, я сказав би, імперіалістичній нації, як вічного явища, а другі трактували, і більше того, і соціальні інститути уважали складовими елементами духовності нації, ну і вважали, що соціальні інститути не є витвором духовності нації, лише категорією економічною, - і то була суттєва - то був суттєвий удар. Бандера став з боку тої, що я згадував концепції, яку я заступав, з тим, що він аргументував прагматично ту постановку, але я думаю, що мимо всього формула була прийнята за лагідно.
- П. Але чи то різниці вони так далеко зайшли на Зборі, що було голосування і як приймалися рішення?
- В. Ні - отже рішення приймалися голосуванням, але в тій справі не було - формула, яка була прийнята була задовольняюча для обох сторін.
- П. Я ще маю запит - група Мітринги той курс брала з практичних мотивів чи там був певний вплив марксистської думки?
- В. Я думаю, що в той час це була з практичних мотивів контенція, але не можна сказати, що ~~що~~ в деякого з них не було того переконання, що можна під впливом певної системи, накиненої силою навіть довести до частинного перетворення настанови життєвої означеної групи суспільства, тобто, що колгоспна система може виправдатися в сенсі тим, як економічна категорія, яка ~~яка~~ згуртує більшу кількість, кажім, гектарів землі уlepsує господарювання і збільшує продуктивність, з точки зору, так би сказати, прагматизму технічного, а тут не була узглядна найсуттєвіша річ, що ~~є~~ вирішальним, духовність людини є вирішальним, індивідуалізм, індивідуальна ініціатива, свобода децизії поодинокої людини і українська притоменна індивідуалістична, хоч в рамках

загально-національного добра, духовість і соціальні інститути українські протиставлені російським. Я гадаю, що фактично там не було глибокого розуміння історичного українського процесу вартостей і якостей, притаман української ментальності, української духовості, в українському соціально ідеалові і що то в них було перемішання понять принципів з поняттями похідними, забувши, мабуть, що технологія не стоїть ~~на~~ проти розвитку індивідуальності, що технологію можна заставити і цивілізаційний процес можна заставити на услуги культурному процесові, можна заставити на услуги людської індивідуальності без огляду на те при збереженні індивідуально приватної власності, так, як, наприклад, на Заході чи в Америці, чи в Німеччині то люди не думають про те, що

КАСЕТКА Ч.7., СТОРІНКА 12.

- П. Тепер щодо організаційних справ маю питання, чи зайшли якісь більші зміни після Збору в Проводі з персонального погляду?
- В. Після Збору фактично більших змін не зайшло, можна б сказати, що більше м було упорядкованість секторів, референтур, а якихось персональних змін основніших не було.
- П. А то було впроваджено формально, перший заступник, другий?
- В. Тепер щодо того - найперше щодо сказати би структури. Ми відійшли від того, щоб вживати термін "вождь", організація той термін відкинула, не було вже "вождя" в українських націоналістів формули. Далі організація змінила привіт "Вождеві слава", а натомість прийняла "Героям слава". Отже, це, так сказати би, був процес від монархізму до колегіальності, унаслідок чого так дуже релігійно в тих формулах, про які я згадав. Тепер там не було - не було встановлено заступників на Зборі, шойно після Збору, вже на Проводі було встановлено, що першим заступником буде Карбович, а другим Лебідь. Це не було на Зборі встановлено, а після Збору, в зв'язку вже з реконструкцією Проводу під кутом краю, коли вже пішов Роман Шухевич до Дружин - організувати Дружини Українських Націоналістів, коли вже було перерішено формувати ті похідні групи і назначувати поодиноких провідників похідних груп, аж тоді і коли прийшла проблематика багато ширша будови чи відбудови Державності, то і стратегію революції. То в процесі такого формулювання практичної постановки тоді, значить, виявилася проєкція, яку видвигали поодинокі чл. Проводу, ну які Бандера з'ясовував зі свого боку. Тоді було встановлено шефом інституції (ці два слова неясні) шефа штабу - політичного штабу Проводу, який був одночасно першим заступником Провідника організації і якому підлягали всі члени Проводу, окрім голови Проводу. То була така конструкція під кутом тим, що був Провідник організації, було два заступники перший і другий. Перший був шефом штабу з наглядом над всіма референтами Проводу і підчиненістю діловому - ділове підчинення тих членів Проводу було шефові штабу Проводу - отже то була така іновачія.
- П. В Зборі брав участь сотник Ярій?
- В. Так - сотник Ярій Брав.
- П. Яку він виконував функцію чи зобов'язання мав після Збору?
- В. Після Збору він залишився для формування тих Дружин Українських Націоналістів і для контакту з німецьким Oberkommando der Wehrmacht, тобто з тими проукраїнсько наставленими німецькими військовими чинниками, які вважали, що без Самостійної України не має можливості перемоги російської імперії.
- П. Як до того дійшло, до створення тих Дружин і яка їх була і наскільки вони були незалежні?
- В. Значить, та ідея виринула в зв'язку і з тим, що треба було мати вишколені

кадри - фахово вишколені кадри. З одного боку, кадри вишколені фахово для творення революційної армії, а з другого боку, на евентуальність, якщо б німецьке головнокомандування перемогло своєю поставою над нездекларованою тоді поставою тоді Гітлера, щодо проблем сходу Європи тоді. Очевидно вони мали свої таємні пляни нацисти, але інші пляни мала опозиція в головнім німецьким штабі, бо вони не вірили в те, що можна перемогти російську імперію без поневолених народів, то було закономірне. І тоді вони ставили альтернативу без відома Гітлера. Ті Дружини були без відома Гітлера, а з нашого боку була тенденція, я вже згадував, двояка: військовий вишкіл для творення революційної армії і після того де перебізці були з червоної советської армії, третю, а з другого боку, був той аспект, що те може бути зав'язок української національної армії в випадку союзництва з Німеччиною на базі партнерства.

Ось це була така альтернатива - дві альтернативи ми брали до уваги. Тим займався Ярій і знов вже організаційній лінії включно організаційній, то займався Роман Шухевич. Переговори в тій справі вів Ярій і вів Лебідь.

П. Здається, якусь роль виконував Габрусевич?

В. ~~Ну так, Габрусевич був в Берліні, він в Берліні був~~ при тій справі також. Тепер остаточно дійшло до досить такого спняття - зудару при укладанні присяги. Отже, ми уложили присягу - текст присяги на вірність Українській Державі, і з тим текстом присяги, перед остаточно зформованням вже відділів, поїхав Лебідь на розмову з німецькими чинниками військовими і там прийшло до списів. Він запропонував той текст, вони були проти; - то ми порозумілися, ну і очевидно він Лебідь правильно ставив так, як було.. ~~Вони згадали~~ Сказавши нам, що вони не годяться, то ми тоді сказали, що ми зриваємо. Отже тоді Оберкомандо вицофалося з тої позиції, вони ~~внєн~~ боялися Гітлера, і вони погодилися остаточно на те, що присягу складали ~~не~~ ^{на} вірність Німеччині, а тимбільше - не на вірність Гітлеру, а складали на вірність Українській Державі. Так, що ті два відділи були єдині, що складали присягу в рамках, будучи в рамках німецької армії, складали присягу на вірність Українській Державі.

П. Сотник Ярій був підвищений, здається, до ступення полковника, чи це був якийсь акт офіційний, чи є якісь документи?

В. Так, був до ступеня полковника, так то був акт офіційний Головою Проводу Бандерою і пізніше він був підтверджений Головою Державного Правління окремим актом на його власне бажання. Він дістав ту номінацію, потверджену Головою Українського Державного Правління, як полковник Української Національної Армії.

П. Тепер, підсумовуючи Другий Великий Збір, які, на Вашу думку, є нові доповнення як брати в порівнянні з першим Конгресом і яка різниця між його рішеннями а рішеннями того, римського?

В. А я думаю, що, якщо йдеться про нові елементи, то нові елементи там є того типу, що ясніше здефініювано права людини, докладніше уточнено поняття нації, приступніше, як в першій Великій Збірці, ~~ну~~ підкреслено соціальний момент сильніше, і що найважливіше є, що стратегію революційної боротьби поширено і поглиблено в зв'язку з дуже актуальними вимогами життя. Щодо Римського Збору, то фактично Римський Збір мав дуже різні аспекти. Я його підготовляв, але остаточні формули — формулювання були зроблені вже тою комісією, яку в останній хвилині покликав Мельник, якою головою був Сніборський, а і Оршан, що значить не все те, що було в моїх проєктах, було узгоджене, я сказав би. Я думаю, що деякі тези, які там були, є правильні а не думаю, що вони багато нового внесли, чи багато іншого до того, що я був написав, але що найбільший мінус, то був в устрою. Устрій організаційний ~~то~~ був чисто вождівський, то є такий, що цілком нам не підходив. Я не був в комісії устроєвій і то було — то був повний вождизм, включно з тим, що Мельник, як проголошував склад проводу, то він лише прочитав: я призначив членами проводу тих і тих і ніяка інша інституція не займає становища до того, значить устрій той був дуже монархічний, в протиставленню до того устрою, який ми прийняли на Другому Великому Зборі. Але той устрій вже не був, підготовчою комісією в якій я був ^{то} опрацьований то була устрєва комісія, яка укладала окремо той устрій. Отже ^{то} би сказати: Другий Великий Збір є етапом від вождизму до інституції більше колегіальності із приматом провідника, — то є слушно, нормально в революційній організації.

П. Яку зовнішньо-політичну діяльність провів Провід в користь України до червня 1941 року?

В. Концентрація була головною на підготовку боротьби в Україні. Зовнішньо-політичні аспекти були лише інформативного характеру, тобто в Берліні, Римі — брат Бандери інформував про те, що, за що йде ОУН під проводом Бандери за що бореться і якими шляхами. То саме робив центр в Берліні, то і до японської амбасаді, антикомінтерну пакту, плюс і американські і британські. То була більше інформативна діяльність, а не діяльність, я сказав би, така щоб монтувати який спільний фронт, бо констеляція до того не підходила. Було єдине, що дуже нас абсорбувало, ~~то~~ було те, що ми завсяк цінну хотіли сформувати відділ на фронт фінляндський, і тому зовнішньо-політична наша акція йшла вже не на здобування приятелів, бо ~~то~~ не було часу здобувати приятелів зовнішньо-політичних, лише під кутом здобування фронтів, тобто, щоб ми могли кинути відділ наш на фінляндський фронт до боротьби з Москвою. То була для нас найважливіша справа, як розмовляли з тим чи іншим амбасадором, який був і так безсильний в Берліні. Але нам Мельник перешко в тому, Мельник був абсолютно проти того відділу хоч французькі і англійські добровольці формувалися в той час. Ми вважали, що якби ми там кинули

на фронт, скажім, сто люда, що ми могли зробити і під нашими прапорами українська ^{вийшли} частина, то скомплікувало би ситуацію москалям, німцям і взагалі були б як підмет. Нам то не вдалося, поїхали лише двох людей, Качмар то не той, що є в (Канаді?) - Америці і ще інший, який - вони нав'язали зв'язки з фінляндцями, але це було замало. ~~Те було -~~ Той пункт був один з важливих при переговорах з Мельником, який відкинув ту пропозицію, мовляв, що те скомплікує німцям. То ми власне хотіли, щоби скомплікувати німцям і було найважливіше, щоби бути на фронті проти москалів і звернути увагу англійців і французів - альянтів тодішніх, що Україна є в боротьбі. Під тим кутом наша акція йшла, а не так під кутом, щоби переконувати їх в розумінню їхньої концепції, тим більше, що ми не мали навіть тої спроможности, бо всі місця були обсаджені, я сказав би, прихильниками полковника Мельника. В Парижі там був Спіборський і Мартинець, а ми були нові люди крайовики, які не мали ще тоді контактів. Ми опанувували німецьку еміграцію, ми опанувували в Італії, але в Франції ми не мали бази, так само в Англії ми не мали бази.

П. В 1941 році появилось видання "Наш фронт" - хто то підготував?

В. "Наш фронт" то було видання збірне представників еміграцій різних народів українців, грузинів, білорусів, азербайджанців, туркистанців іт.д. - то була комісія для справ поневолених народів. В тій комісії був Бандера, був Бо^{ли} Левицький, був Мітринга, був Ленкавський, отже, вони той "Наш фронт", сказали би, не так підготували, ~~як~~ бо то кожний давав з поневолених народів свій матеріал, як організували, а чи та концепція була схвалена Другим Великим Збором - там є постанова в тій матерії, щоби активізувати фронт поневолених, як нашу концепцію.

П. То та ініціатива головню проявлялася на терені Генерального Губернатора?

В. Так вона головню там була.

П. Тепер під назвою Служби Безпеки, то, здається, шойно від Другого Великого Збору під тою назвою діє - про початки - дію Арсенія, бо ту власне не ~~як~~ бо то багато кажуть, Лебідь чи Равлик чи взагалі?

В. ~~То - то було так, був в тім, то той ресорт поділявся на ...~~ Якщо йдеться про Службу Безпеки, то так формально її тоді очолював Лебідь тому, що та то було, він навіть був заступником Провідника ОУН, то він то був, то був такий певний поділ функцій, але і там було два ресорти. ~~То~~ Був ресорт, вів Арсеніч, Арсеніч вів все під кутом краю, і був ресорт - реферат, який вів Равлик, Равлик вів під кутом еміграції, отжеж так, що значить координувати фактично Лебідь ті справи. Отжеж, тоді ще не було, не була викристалізована позиція так до кінця Арсеніча, хоч він був дуже такий глибокий в тій своїй постановці. Знов Лебідь був до багато інших справ, тому, що він і до Друж Українських Націоналістів мав відношення, і до інших ~~таких~~ біжучих спра

отжеж так, що фактично ділово вели Арсенич і Равлик.

П. ім'я Служби Безпеки ^(неясне слово) чи Миколи Арсенича?

В. Якщо йдеться про вклад Арсенича в розбудову Служби Безпеки, то треба відмітити, що фактично він був дуже винахідливим і ввів нові методи боротьби з ворогом, зокрема з НКВД. Він мав дуже оригінальний підхід і винахідливість, що засвідчував хочби в дальшому майбутньому, коли він розкрив большевицького провокатора капітана Аносова, якому НКВД дозволи ліквідувати вищих достойників комуністичної партії, включно з районним НКВД-ом, з тим лише, щоби він таким чином добився довір'я і включився у вищий командний склад УПА і Проводу ОУН. Після кількох вдалих акцій ліквідації станиці НКВД він дійсно почав звертати на себе увагу, як бойспритний, винахідливий організатор, але одночасно звернув увагу на себе Арсенича. Арсенич в той час почав його обсервувати, врешті його ув'язни наші чинники Служби Безпеки, і Арсенич йому доказав, що він є НКВД-ом, з пляном включитися в комплекс вищих чинників УПА - ОУН. Його власне винахідливість і так само підзоровість і вміння розгадувати нові методи НКВД була надзвичайною і можна сказати непересічною. І в тому пляні в вишколював інших діячів Служби Безпеки і підніс її на дуже високий поз так, що фактично Служба Безпеки не раз перевищала своєю винахідливістю Н. Такий другий його визначний успіх ^{сам} це було розкриття НКВД-та Кузнецова і доказав йому те, що він був визначним розвідником НКВД і мабуть той са Кузнецов був після того відзначений найвищим орденом Советського Союзу для НКВД-тів, проголошене це кілька років тому. Власне, він належав до трійці Сергієв, Кузнецов і Полуведько, які дістали ні високі ордени НКВД за службу деверсійну і розвідочну, а зокрема за ліквідаційну дію щодо ОУН і УПА.

П. Чому властиво мельниківці всю лють - злість за діяльність СБ виладову на Рубана? — Лебедя

В. Рубан тоді був виконуючий обов'язки значить Крайового Провідника після арештування Степан Бандери і Карбовича, і в той час він, як виконуючий обов'язки, був фактично відповідальний за цілість боротьби і дії організації, і вони з того погляду концентрували свою увагу на Лебедя більше, на Арсенича, бо фактично Арсенич не був такий видний і друге він не був зокрема, не присвячував своєї уваги зокрема на український відтинок, а ворожий відтинок, а на українськім відтинку були інші референти, які йому підлягали, і він бачив дію СБ на українськім відтинку під кутом розкриття ворога і розоблачування його метод в цілому пляні боротьби з НКВД і М. То так, що ті, які діяли на українськім відтинку, були беручи йому підлег не, я сказав би, діяли дуже дискретно і не були завважувані мельниківською розвідкою, а тому, що Лебідь був відомий, то вони концентрували увагу на Лебедя, як того відповідального за цілість дії ОУН.

П. Може доцільно ще хто після нього в провіді СБ?

В. Я думаю дуже визначним був Іван Равлик, так само був видатним Федорів т
що згинув, Макар...

П. Макар брат?

В. Ну так, він також належав до визначних, але до тих найвизначніших то
можна ^б зарахувати ~~то~~ те тріо.

П. Таке псевдо Різуна прізвиська не знаєте? Хто то міг би бути? Мітла?

В. Так, Мітла належав до добрих розвідників і контрарозвідників і членів
Служби Безпеки, але значить на поземі визначного середнього типу СБ-івс
діяча.

П. Тепер може про Комісію Державної Підготовки – Ваш вклад і Дра Горбового.

і я думаю, то були б дуже добрі вишкільні матеріали ³ ретроспективної точки зору, ну і проєкція на майбутнє, бо умови, по-моєму, не дуже змінилися, хоч ~~я сказав би~~, націоналістичний рух зріс - зріс ⁶ в напрямку самоосвідомлення національних якостей і вартостей, ^{тоді} коли в той період того ще не було - т великий процес шойно пізніше заіснував. Тоді були лише стимули, напрямні але те, що тепер я, то на базі основної ідеї до джерел, на базі того, той рух зростав і дійшов до такого зеніту, де фактично духовість українська і спеціальний ідеал український, ідея правовості, ідея - мозаїка націонал культури, взагалі весь той комплекс духово-світоглядний тепер є багато більше зближений включно з джерелами української нації, включно із перед історичною добою, включно з тим, що тоді ще було не розкрито, лише була ту до давно-минулого, тепер воно є предметом наукових дослідів.

Я думаю, на базі таки тих основних речей, я хочу пригадати там деякі стат на ту тему і праці, які в той час з'явилися: "До джерел" - одна із таких основних і то було ⁷ (незрозуміле слово) - публікована і потім поширювана в Україні. І думаю, що то було таке зерно гірчиці, яке розрослося у велик національно-духову будівлю в національній структурі, які протиставляються російським структурам. ⁸ По Антську Державу тоді мало було мови, але була мова до джерел української нації, до джерел державности, і тоді вже була заперечена норманська теорія, теорія триєдиної Русі, і тоді ~~вже було~~, я сказав би, був вже поворот до власнопідметности, до тисячелітніх традицій української нації і держави. Підвалини для того творила Комісія Державн Плянунання і зокрема - зокрема ті орієнтири, які вийшли із тої великої підготовчої акції для розбудови державности, змісту її і державно-політи ного, соціально-політичного і т.д.

- П. Якщо Ви знали особисто Крайового Провідника Тимція Лопатинського, чи про нього Ви могли б щось сказати?
- В. Значить, ⁹ Я його мало знав з кількох всього зустрічей. Вважаю, що то була небуденна індивідуальність і що то була велика втрата його смерті, тому, що він дуже здецидований, рішучий і знаменитий організатор і так сказати здецидований революціонер-націоналіст.
- П. Чи в тих роках 1940-1941 діяв окремий Крайовий Провід на Волині, Поліссю, чи то все був один на Західньо-Українських Землях?
- В. В той час був Крайовий Провідник Євген Лєґєнда, він фактично охоплював цілість. Він міг творити поодинокі Проводи і Північно-Західних Земель і Київський. Але в той час він був фактично, його крайовий мав компетенції охоплювати цілу українську етнографічну територію, окрім Північно-Західни Земель - Закерзоня.
- П. Значить, що він також міг давати доручення на схід від Збруча?
- В. Так - так, він мав ~~всю~~ - всю українську територію, і я мушу сказати, що він

дуже багато вложив вкладу в те і включно з тим - з опануванням Київщини

П. Може тут було б доцільно про Мирона ближче щоби одночасно?

В. Так — ну! Дмитро МIRON вже, після того, як ми — він був на Закерзоню, після того він пішов на українські землі і щойно, як він пішов на українські землі тоді почалася диференціація, я сказав би, поділ на краї, бо він мав компетенції вести Київську — Київський Край і щойно тоді та диференціація територіяльна ставала реальною, радше з пов'язанням із похідними групами. Він мав розмах і інтелектуальний багаж для того тому, що він вмів ввійти в контакт із новою дійсністю і дати аргументи націоналізму — уточнити д. зрозуміння його чинниками українськими патріотичними на Наддніпрянщині. А Легенда мав те велике, що він ^{мав} страшний розмах. То був непересічний лідер революційний. до якого, — / От на запит: скільки в вас є членів, то він відповів: "сорок тисяч." Ну і як — / Як ми переїхали, значить, продистався до Львова 30 червня, то на вулицях міста були проклямації з апелем творити Українську Армію і підписано було: Головнокомандуючий Збройних Сил України Старший Лейтенант Євген Легенда. Отже, в нього був розмах революціонера, не тільки в організаційному аспекті, а розмах такий всенациональний, він міг захопити народ. Коли я його спитав: "Ну добре, хто є тих сорок тисяч, ну то скільки ти членів є, а на Наддніпрянщині хто є в них?", він каже: "Вони є всюди, вони в апаратах, вони є на провідних постах, вони пенетрують всі ділянки життя." Отже він — / Його порив був такий грандіозний захопити ідеєю всіх і організаційно залізні кадри взяти. При одній розмові, то що я недавно довідався як німці викликали на розмову Лебедя і Легенду, но і то ще тоді, як нас арештували вже з Бандерою. Тоді почалися, вони пробували ще говорити ну і з місцевими чинниками; ну і в часі тої розмови прийшов, найперше велася розмова з двома якимись старшинами вищими, а потім прийшов. — Ні питав оди із тих старшин, мабуть то були вже — один з них був мабуть офіцером вищим Гештапа, бо вони якраз тоді вже хотіли, підготовляли мабуть арешти — ну то вони спиталися: ну скільки ви, до якої армії — скільки ви людьми диспонуєте? Ну, а Легенда відповів: "Сорок чотири тисячі чотиреста сорок чотири" (44.444) Ну вони так видивилися, вони думали, що він жартує — він каже — тоді Лебідь переложив їм, що каже, що він говорить, що він оперує понад 44 тисячі — коло 45 тисяч бійцями, а він каже як — як? ну та коло 45 тисяч. Він тоді вийшов прийшов якийсь генерал і каже: "Ну скільки ви маєте бійців?" — Він каже: "Я маю 45 тисяч повстанців під зброєю." Вони стали і не знали, що відповісти і каже: "Ну то ви є вільні, можете йти, ми ще з вами будемо говорити." Ну, і він тим врятував себе і Лебедя від арешту. Вони боялися, що тих 45 тисяч якими він диспонує, будуть — / вмаршують / Львів з лісів з оточення Львова і Золочівщини і т.д. — то був — / В нього був такий величезний розмах.

В. Мирона — / Мирон був інтелектуаліст, був босвий теж, він колись був референ-

- 11 -

юнацтва після мене і багато писав - розумно писав, відважний і я думаю, що він був би надав Київщині, якби був зберегся довше, глибинний зміст. Я думаю, що був би він оформив там інтелектуальну еліту націоналістичну. То був з більших в його генерації, революціонерів націоналістів випробуваних вже й в польських тюрмах, де він сидів.

П. Тепер про Український Національний Комітет ¹² в Кракові. Яку він, бо ^{то} багато є в книзі, але чи щось доцільно додати, яку то він виконав функцію в творенні Держави?

В. ~~То так -~~ Український Національний Комітет важний чим? Він важний тим, що ми змобілізували навколо фактично націоналістичної ідеї, національно-державної ідеї, крім мельниківців, всі українські політичні течії, чим задокументовано український нарід, без огляду на партійно-політичні різниці ⁸, ставить ідею нації, ідею національної держави над партією, над партійними інтересами - то одне. З другого боку, вибито з рук німців аргумент, який був фіктивним, що правда, що українці не є спроможні навіть в рішальних хвилинах зустрітися і формувати щось одне ¹ на базі ідеї національної держави. Третє - воно давало силу тим всім, сказати би, різним малої ваги і значення питомої ваги політичним групам орієнтуватися на найбільшу силу, якою була ОУН, і тим чином, маючи орієнтир ОУН, знати, що той орієнтир ^{не} заведе, а коли вони є разом з тим орієнтиром, то тоді і вони мають на кого спертися, якщо треба протиставити буде чужим пресіям і тому подібне. Якщо йдеться про його роль щодо 30 червня то ~~нинішній~~ він виконав одну дуже позитивну роль, ~~що~~ зразу після проголошення Український Національний Комітет декларував свою позицію в користь 30 червня, визнаючи його і тим ^{чином} ~~чином~~ ще додатково умандатував Державне Правління виступати не тільки від українського народу, та би сказати, як сибази, як тої - як того джерела сили, але як, що і організовані чинники української самої думки, тобто тої самої ідеї. То була, ~~так би сказати,~~ ⁸ це підтвердження всенародности ~~того~~ Акту 30 червня, коли навіть і проф. Кубійович, ⁹ ~~то~~ що вже Український Національний Комітет визнав, то і він від свого УЦК визнаючи УЦК визнав той Акт і Державне Правління. І останній аргумент - важне є те, що протиставний до теперішніх фразерів і фальшивників, ¹¹ ~~що~~ мовляв, ОУН не то головна Шкрублюка і компанія, що ОУН мовляв монопартійно діяла, нікого не допускала, а фактично Маніфест з грудня 1940 року мав об'єктивацію конкретну в трьох інституціях: в Українським Національним Комітеті, де були різні політичні угруповання, в Уряді, де були теж ~~різні заступлені~~ - / різні течії заступлені і в Раді Сеньйорів, де теж були різні течії заступлені, в більшості не наша організація, а якраз менший був ¹² (незрозуміле слово) ... хоч ми були найсильніші. Отже - то власне ту всю легенду про монопартійність заперечують ~~ті три~~ ¹³ ~~Ті~~ три інституції і Маніфест сукупно взяти. То та комбінація тих трьох інституцій підтвердила, що наші ~~ті~~ ¹⁴ позиції, які ми заступаємо, є позиціями якраз всенародними і не є ніякими монопартійними

- П. Як виглядав переїзд чи перехід групи, в якій Ви були, до Львова і коли це сталося?
- В. Отже — а перехід з Закерзоня на Україну. Зараз після закінчення засідань чи зборів Українського Національного Комітету, створеного в Кракові, то 22 червня, ми — значить я залишив, властиво перед кінцем, я залишив ту нараду передавши ще відповідне становище Проводу у зв'язку із деякими заявами які досить не все гармонізували зі ситуацією, ну але про те я писав вже в книжці про 30 червня. Ми переїхали на кордон між так званим Генерал-Губернаторством і територією вже значить т.зв. ССРСР, і під кордоном ми чекали деякий час на те, щоби перейти на другий бік, тому, що на кордоні були дуже строгі німецькі пости, mimo того, що фронт був вже поза кордоном.
- П. В якій то околиці було?
- В. То єдесь, я вже не пригадую — думаю, що то в околиці коло Радехова чи за Радеховом, де ми мали значить наші станиці організаційні. Вони переїхали прямо під соломою в ~~взаж~~ під соломою через кордон — ну і після того вже пішло.
- П. Яка велика була та група?
- В. Та група не їхала в однім транспорті, вона була в кількох — кількома наворотами, тому, що то не можна було в однім возі під соломою багатьом, могло бути двох — трьох скриватися. В тій групі було найбільше яких не ціла десятка людей, яка мала доходити — маширувати на Львів. Очевидно через Львів йшла більша кількість, але ті, які мали спеціальне завдання, ~~то~~ йшли окремо. Після наради Проводу, я то пишу про ту нараду і про той план, який був схвалений, то можна хіба коротко ще повторити. Наш план був такий, щоби в Києві проголосити відновлення, з тим, що влада мала творитися на Західньо-Українських Землях, тому, ~~що ми там значить~~ найінтенсивніше — тому, що ~~ми там~~ ^{рух, як} ми там були найсильніші і в Київському Уряді мав бути репрезентований наш (найсильніше, маючи базу дуже сильну на Західньо-Українських Землях і частинно на Центрально-Українських Землях). ~~Отже те —~~ ми були реально думаючі люди і свідомі того, що як будем мати запілля тверде — такий бастион, то будем могли мати вплив на формування Уряду в Києві і такий дороговказ буде ~~для того~~, для унапрямування, для реалізування даної програми і т.д.
- П. Як це сталося, що німцям вдалося не допустити до переходу на схід Степана Бандери?
- В. Властиво не було в плані, щоби Бандера переходив на схід. В плані було, щоби Бандера, Лебедь, який мав переходити, допильнував остаточного переходу похідних груп, а Бандера мав затриматися ще в Генеральнім Губернаторстві деякий час для еventуальної можливості постачання, раз людей, два для близькості, якщо би був випадок такий, що німці були би, то німецьке

головнокомандування було би схильне на розмови. То було враховане на те, що би, бо як перейшов би був на українські землі західні і центральні - тоді вже ніхто не був би остався на території Генерал Губернаторства. д. тих - для різних причин пов'язаних з також з Українським Національним Комітетом краківським і для координування з ним акції, бо то було подумано також, що би нав'язувати до Українського Національного Комітету і його унапрявлявати. Отже ті всі завдання, як би сказати, запільного характеру завдання доповнювання похідних груп і припилювання і унапрявляванн Українського Національного Комітету, де була ніби суцільна обсяга, поза крім мельниківцями, крім мельниківців - громада, українська суспільність зорганізована, організована суспільність репрезентована, отже то й те Бандера мав робити і враховував, то він особисто враховував те, що, якщо би був сильний спротив большевицької армії, то була б можливість евентуальна, що німцям поставити відповідні вимоги щодо формування Української Армії, щодо Державности і т.д. То така евентуальність, то Бандера таку евентуальність враховував. Ну і на засіданню, як ми розглядали - то ще в Кракові розглядали, а на засіданню вирішено було, такі були рішення, що - що ми творимо базу, маючи бастіон на Західних Землях і частинно на Центральних Землях, закріплюємо там, творимо владу і одночасно свідомі того інші групи матерують на Київ і там вже, як речники закріпленої влади спільно з Київлянами будуть формувати Державне Правління Центральне і проголошувати Відновлення Державности.

КАСЕТКА Ч.8., СТОРІНКА 14.

- П. Так, як Ви прибули до Львова і рішили проголосити Відновлення Української Держави, то котрі люди біля Вас реально причинилися до відбуття Націонал Зборів?
- В. ~~Отже~~ ми прибули зараз після полудня десь около між першою і другою год і перші кроки ~~то~~ були скеровані до Митрополита Шептицького. В тій екіпі яка їхала, ~~то~~ ^{ми} був Старух, Ребет, Вітошинський, Василь Кук, Ільницький і ще кількох. Після того як ми, Ребет я згадував приїхали на площу Св.Юра, Стар і Ребет дістали доручення, щоби піти і опанувати Радіостанцію. Очевидно ~~то~~ зголосилися вже на місці речники місцевого Проводу ОУН підпільники, ~~ну~~ і вони разом пішли в напрямку Радіостанції. По дорозі очевидно долучили інші наші люди, які тоді, вже вийшовши з підпілля, трималися досить близько Св.Юра, тим більше, що рано там примаширував відділ Шухевича. Розійшлося в по місті, що є Відділ Український. Старух з Ребетом і з ~~тим~~ гуртом людей, місцевих підпільників, прийшли до Радіостанції – німців не було ще. Так, що вони опанували її без особливого труду. Там був наш чоловік ~~в середині~~ ^а Юліан Савицький і інші. І там треба було дещо ~~направити~~, то там електро-технік направив, і вони відразу почали говорити через Радіостанцію. Німців не було ще тоді, ~~як німці~~ – значить передавали нормально з доручення Про Конкретно щодо назви, то ~~я~~ їм сугерував, щоби назвали іменем Євгена Коновала вони відразу назвали іменем Євгена Коновальця, Савицький був спікером і почали передавати наші матеріали. А в міжчасі я пішов до Юра, до палати Митрополита і представив йому наш плян Проголошення Відновлення Держави – я про те пишу в "30 ЧЕРВНЯ", так, що не буду довше зупинятися – ~~і Він~~ – Митрополит ~~поблагословив~~ і дуже знаменне було, що Він сказав, що нашу честь треба зберегти і гідність національну. Бо я йому сказав про те, що ми не маємо ніяких даних про позитивне наставлення німців до того Акту. ~~Ну~~ Митрополит сказав, що воля народу важніша ~~є~~ ^{як} воля чужинця. В кожному раз Він цілком поділяв ті позиції, які ми заступали, а конкретно я в тій розмо Він не питався, треба розвіяти ще одну легенду, Митрополит взагалі не пита про полковника Мельника і взагалі ~~на~~ ^{чи} тему не було розмови. Ані один раз Митрополит за весь час мого перебування не ставив справи полковника Мельника. Був факт, що є ОУН, був факт, що ми є сила, і бачив ту силу і інте ресувало його, як буде формуватися Державність, як Правління, яка постава німців буде, на що ми готові і т.д. Отже пізніше щойно через якийсь час, як мельниківці приїхали, то тоді вже вони його почали інформувати, але в розмові зі мною ніколи не стояла та справа. Тимчасом Старух, після опанування Радіостанції, склика~~в~~ – то було в пляні, те ми узгіднили, Збори міські, щоби вибрати Міську Раду, посадника міста, то було ~~в~~ ^о 4-тій годині вже, чи між 4-тою і 5-тою, я прийшов при кінці їх – при кінці тих Зборів

і відібрав присягу від посадника міста і від тих, що були до Ради вибрані і вони пішли - значить прийняли так, як самозрозумілу річ, що вони є українська влада. Заповіджене було на вечір по сьомій годині (в повідомленню писемному було на 8-му годину) - бо в дев'ятій годині було вже по заборона то фронтова - фронт перебігав ще кільканадцять кілометрів від Львова, ~~ну і заповіджене було, заповіджені~~ були Національні Збори. І там десь по сьомій годині сходилися люди і Старух вже заповідав через, він знов повернувся до радіа, ~~Радіостанції~~, Ребет прийшов, ~~позвітував~~, все в порядку і тоді ми переказали йому, ~~щоби~~ ліпше, ~~щоби~~ вони передали через радіо, що таке і таке буде відбуватися і вони говорили, може багато й імпровізували, там Старух говорив ~~ну і інші~~. Там був ще Тарнавський та Зенко, який тримав уповноваження Радіостанцію, він навіть згадує про те, керувати нею, але там щось не вийшло зі Старухом, так, що він допомагав

П. Скільки могло бути осіб присутних?

В. То тяжко сьогодні сказати, а я думаю, що в тій великій залі "Просвіти", то напевно було яких 150 до 200.

П. Чи пригадуєте яких більше визначніших учасників?

В. ~~Ну так -~~ Там був Полянський, посадник міста, потім був такий той Чинченко, який тепер пише проти нас, я думаю, що ..., значить був Єпископ Сліпий тодішній, ~~ну~~ були священники, думаю, що то був о. Дзерович, який пізніше був в Раді Сенаторів, проф. Боднар Іван, була моя сестра Оксана, був, думаю, що був кстрийсь професор, мабуть Сімович, він тоді був Ректором Університету іменем Франка, були ~~ті~~ місцеві діячі, як Лисий, Паньківський, Панчишин, потім було ~~досить~~ багато молодих. З-поміж молоді були робітників відносно багато. Такий був Мороз залізничний, директор залізничний - значить десь в управі залізниць; я гадаю, що був Позичанюк тоді, Гай - Головка. Вони ті всі після того були включені в апарат Державний, ~~ну і тоді ...~~

П. Хто вів?

В. ~~Тоді Національні Збори - Я. Заступником був -~~ Президія була, Голова ~~національних Зборів~~ я, заступник ~~був~~ Єпископ Сліпий, в Президії те ~~був~~ Полянський, посадник міста, були Василь Кук, Іван Вітушинський, Іван Равлик.

П. Отець Гриньох був?

В. Ні, о. Гриньох прийшов пізніше. Отець Гриньох прийшов, ~~значить на початку його не було, він прийшов~~ трошки спізнено, тоді він очевидно був в Президії але він коротко був, бо він пов'язаний був із курінем ДУН-у. Ну, відкриття нормальне, я говорив про вагу хвилини ...

П. З тих військовиків хтось був з ДУН-у?

В. З ДУН-у не було - один з ДУН-у уніформований прийшов о. Гриньох, а інших, може й були, але то не було часу дивитися. Роман Шухевич не міг прийти, бо його брата замордували і він шукав якраз за тілом свого брата, а прийшов

будем мати в ній союзника в спільній боротьбі проти спільного ворога за Українську Державність . І то, власне, було те, таке привітання, про яке дуже багато говориться, а яке мало відношення до армії німецької, але то не було пов'язане з Актом Проголошення, бо Акт Проголошення був в неприязності Коха, бо Кох спізнився. Кох приїхав пізніше від нас багато, він приїхав, думаю, коло 6 - 7 години вечора, може 6-та, і був в Митрополита, і Митрополит йому сказав, що є Акт, що тепер відбувається Державна Урочис Проголошення Відновлення Державности. Він тоді скочив до авта і приїхав на Акт Проголошення, бо він був заскочений тим. Митрополит йому сказав, є Стецько тут, то він тоді, а він питає за мною ще на Закерзоні перед моїм виїздом 22-го червня, він хтів, мовляв, щось хтів говорити. Я не хотів, не вірив ~~тому~~ тоді їм ~~і~~ не пішов на побачення.

П. Вони від якої то формації були?

В. Вони були від Оберкомандо дер Вермахт, то було військо. ^{ОНИ} Він був ^{мундур} в мундурі, один майора, а другий був в мундурі капітана, але оба вони були речниками Оберкомандо дер Вермахт, бо то були політичні офіцери, а він був типованим на Штадссекретаря в Розенберга міністерстві. Він навіть так говорився, як речник уряду більше навіть, як речник Вермахту.

П. Чи вони залишилися до кінця?

В. До кінця. Ось після того, як закінчилося, я там ще мав заключне слово, тоді відспівали національний гімн, ну тоді я сказав, що Національні Збори закінчили і приступаємо до Державного будівництва. В часі того ще, як Кох говорив, то Єпископ помічник Йосиф сказав мені, так шепнув, каже: "Ну то німці проти нас а я кажу: так, ну але мусимо піти нашим", а Єпископ сказав: "ну так виходу їм не маємо і Митрополит так само думає". Ну і Кох тоді приступив до мене, вже по закінченню і сказав: "Зі шпілен міт фазер". Ну і я сказав: "Ну а ви та". Він нічого далі не сказав мені, лише, що він хоче зі мною говорити. Я кажу: "Добре, завтра можете прийти до бора в 10-тій годині, я можу з вами говорити". Він не прийшов на другий день. Ну люди розійшлися. Радіо ще того самого вечора, побігли чи може здається Ребет прийшов, був при кінці в кожному районі або Ребет або Старух, ще взяли текст Проголошення і пішли читати його там. Вони читали що години майже, значить так довго, доки Радіостанція функціонувала, бо в певній годині. Бо тоді прийшов вже, вже після того, як ми всі ті передачі передали, то тоді прийшла щойно німецька група радіо, щоб свої радіопередачі давати на схід. Ну і прийшли, здається, тоді Старух був або, мабуть Старух був і сказав їм, що то українська радіопередача держави ім. Євгена Коновальця, ну вони респектували те і сказали ну то що, чи нам вільно буде передати - передавати до армії щось там, що пів години чи кілька там. Старух каже що так, ми дозволяємо їм передавати, ну і дали їм відповідних пів години чи скільки там і вони передавали собі по-німецьку

- 10 -

що вони там вважали за відповідне, а наші передавали, то вони були в ком-
себто в нас, ну і то так закінчився той вечір.

П. Чи була встановлена офіційна адреса для ?

В. Так - то була первісно було в залі тій Дністрі, а потім було в Палаті П

П. Чи Ви встигли виготовити бланкети для ...?, ще інші документи?

В. Так - очевидно то було. Ну то відразу, документи, бланкети були готові
зроблені зараз і печатки також були зроблені, і взагалі то було практич
все на другий рані ми вже мали всі документи зроблені, день і ніч робил

П. За тих дванадцять днів від 30 червня до 11-го липня, так - так 10-го
арештували Вас, а я б вибрав найважливіші Державні Акти, ну діяльність, яку
Ви провели тоді?

В. Ну так ~~Найважливіша~~ річ то було ~~значить~~ сам факт Проголошення, то був
вирішальна річ; ~~и~~ друга то є те, що Митрополит ще того самого дня видав
пастирський лист, про який я його просив, і рано, ще 1-го липня був ~~в~~ Нью
і просив, щоб він виготовив. Вечером полудни я його згадував, але ~~не~~
ще не був; то було друге дуже важливе. Легенда зв'язався з тодішнім
Єпископом чи Архiepіскопом УПЦ Луцьким, так і він видав. Легенда дуже ск
це зробив, Єпископ Полікарп видав теж, і третє, що Єпископ Хомишин теж в
то все дуже скоро йшло. То є другі рішальні Акти для Державности.

Третє було, що ми ~~то ми~~ поставили відразу на всеохоплюючій базі всі тво
державно-творчі, національно-творчі, культурно-творчі, господарсько-творчі
чинники і сили і фактори, які мали, які чимбу~~ть~~ могли б прислужитися
Державности. Всіх їх ми апріорно включали в будову Державности, не пита
ючися про партійно-політичну приналежність чи переконання - то вже
апріорно - то був третій такий вирішальний акт. Четвертий було те, що
ми відразу тих Сеньйорів нашого національно-державного життя, типу Кост.
Левицького і речників інституцій того типу, як університети, ну й багато
включали в будівництво. Одно із перших моїх завдань було із Костем Леви
говорити. І я відразу йому - його дав як члена делегації на переговори
з німцями. Отже, ~~то була значить~~ то був такий стан, де не було для нікого
місця відмовлятися від учас~~ти~~ства. Більше того, я пішов на один такий,
на перший погляд, скромний крок, що я проф. Панчишина включив з розраху~~н~~
тим демобілізувати. Він був, так як я може помиляюся, але я думаю, що то
було, він ~~був~~ ~~він був~~ депутатом до Верховної Ради, бо вони призначували
хто має бути, ну і він був вибраний, принайменше мене так інформували.

Я прийняв те за правдиве, я думаю, що так було, мені йшлося про щось інше.
Я знаю його як патріота українського, тому, що він мене лікував, ~~як я був~~
як мене затруїли були на суді у Львові - фактично він врятував мені жи
тоді. Він ~~був такий~~ - Він був поглядів таких, не був соціалістом, але був
поглядів, я сказав би, таких співчуваючих з робітництвом радше, щось "алей"
соціал-демократи, але він був безпартійний, але мав ~~той~~ - таке співчуття

був великим філянтропом, він задармо лікував. Ну і тоді я сказав собі, що, щоби демобілізувати ворога на фронті, щоби побачили ті там депутати.

- В. Той крок мав за мету прихилити українців, які були в ^всоветській армії і в адміністрації на високих чи менше ~~більше~~ високих постах, для будови Української Державности, аби вони не думали ~~що~~, що, ~~скаж~~ім ті генерали, які в советській армії, що ми будем до них наставлені чи то вороже чи ~~каж~~ім будем винищувати. Ми хотіли тим показати, не так показати, притягнути і переключити їх ^у в Державне Українське Будівництво. Я думаю, що то було те, що москалів настрашило, вони почули, що член ^{ом} Уряду є ~~значить~~ проф. Панчишин, але, якщо він депутатом, ну то тоді ті депутати сказали би, то таки націоналісти не є ~~не є~~ односторонньо думаючі і включають нас ^у в відбудову Державности. То була така генеральна тенденція включення всіх під одну умовою, що хребет цілості є ОУН. Всі ключеві позиції були забезпечені за і що ~~як~~ генеральна лінія політики буде забезпечена за ОУН, і ми те провели. То був черговий крок запевнюючий тривалість влади і тривалість того, що значить континуїтет і неможливість для ворога зробити ~~бу~~ диверсію, включно з німцями. Отже я вже згадав, що хребет мала ~~бу~~ ~~дело~~ творити ОУН і гарантувати ~~генеральну~~ — правильність генеральної лінії. Отже ~~і~~ тому ті ключеві позиції були в наших руках, хоч ми були, релятивні беручи, в меншості. Але ~~то~~ ^ї суть була не в тому — ^ї ~~суть~~ була в тому, що є ключеве в наших руках. І так було переведене до кінця. Ще один момент ~~на~~ на що треба було звернути увагу ~~то~~, то було назначення курієрами, в чому був геніальний Легенда, який через два чи три дні був вже на місці. І треба було адміністрацію, номінацію передавати, то він то все моментально потрібне робити. Отже так, що ті документи про призначення розходилися курієрами. Такий Семянчук в Станиславові мав вже до двох днів чи трьох, Василь Схримович в Тернополі був обласним, то так сказати би, воеводою. То ті всі номінації були розіслані моментально по всіх областях. Отже, то було таке захоплення адміністрації, ставлення доконаних фактів, включно з організацією міліції, не відразу те першого дня, але організував Равлик і Врецький, так то все було.
- П. Чи були заходи опрацьовувати конституцію?
- В. В той час такі заходи не були роблені, тому, що ми мали вже плани ті підготовані Др. Горбовим і він мав приїхати до Львова в той час, на жаль, не ^у в приїхати. Отже так, що той проєкт, який був, то був ^у в Комісії Державного Планування, але те, що ми по лінії дійової конституційно робили, то є створення Ради Сеньйорів, як перед-парляменту України з Митрополитом Шептицьким як почесним, а як діючим професором доктором Костем Левицьким. То був такий перед-парлямент з проєкцією базований не на — 6 липня то був скликання.
- П. Чи то був значить який такий Акт оформлення?
- В. ~~То був Акт — то~~ ^ї ~~були~~ скликані, знов скликані представники національних

різних, то були представники, я би сказав, різних інституцій і професій і також представників ~~політичних~~ партійних ~~політично-партійних~~ течій, бо партій не було, всі партії зліквідувалися - само~~з~~ліквідувалися. Отже, ми будували те радше на формаціях професійно-~~партійних~~ професійних і ~~каждим~~ такого ~~таких~~ національних структурах як Церква, ~~як~~ школи, як конфедеральні інституції, як професійні-професіоналісти, а партійні ті всі їх були як репрезентанти, а не як...

- П. А ті протоколи із тих засідань, але чи є такі документи про створення?
- В. Є - є. Перше засідання і є звернення Ради Сеньйорів з 6-го липня, де вона і коли була створена. Речником на тім був Старух і Ребет на тих загальних ~~за тих, так би сказати~~ на тих Зборах представників української громадськості, де покликано, на внесення Уряду, ~~де покликано ту~~ Раду Сеньйорів і де фактично її вибрано, бо там відбувалися вибори.
- П. Уряд то був здається 5-го липня?
- В. Уряд був оформлений остаточно 5-го, але по діях вже 2-го, тому, що він був творений етапно кожного дня. От, наприклад, першим хто був назначений, то був заступник Голови Уряду Др. Панчин, бо Ребет був другим ~~заступником~~ ^{ом} заступником, Др. Лисий - внутрішні справи, тепер Кость Паньківський - заступник ^{ом} його, Лебідь приїхав в середу, мабуть, - то він був безпека, ~~тепер~~ військові справи то Петрів, якого не було - то був Шухевич і Гасин, господарка Павликовський не приїхав ще і зрештою потім не прийняв, то був Яців і Ільницький, освіта проф. Радзекивич, Сімович казав, що як ректор то йому не зручно. Ну тепер, тепер була справа залізниць - комунікації, то був Н. Мороз - не пригадую прізвища. То було, от, наприклад, номінація міністра комунікації, то ~~була дуже, та~~ все відбувалося дуже страшним темпом. Комунікація - ми ніколи не мали в комунікації - не знали прямо, то я викликав Легенду і кажу: хто може бути? - він каже: є тут ~~такий~~ директор залізниць чи заступник директора залізниць такий Мороз, каже: може би ві. Я кажу: ^{"Добре, але чи ви маєте рекомендацію?"} ну каже: чув про нього, я кажу: приведіть п'ятьох робітників з того заводу, з того, з залізниці, яких наши симпатиків і так вирішимо. Ну і він поїхав і за годину приїхало п'ять робітників, ну і я спитав їх, хто має бути міністром комунікації. Ну ^{"Вони кажуть, ну та"} думали - думали і кажуть: ^{"знаєте то є один такий порядний патріот український, який за большевиків тримав нашу лінію українську всюди і все."} ну і кажуть: ^{"Я кажу: Добре, ну то зараз будете мати дикрет до підписання."} В номінації я написав, підписав, що він є призначений міністром комунікації. Ну Легенда з тим поїхав і йому завіз. Отже, то був такий, мов унікальний в історії акт номінації. І ~~дуже~~ ті робітники були дуже захоплені, що вони, мовляв, ~~що вони~~ відчувають, що то українська влада, бо український робітник має голос. Позичанюк відмовився бути і знов то окремий

був кажим з Позичанюком. Він також був, було розраховане на те, що він бувший консомолец, не тільки консомолец, але редактор консомольської газети, то нагло іменований, він не хотів бути міністром, лише заступник. То тоді ми взяли Гай-Головка, якого він запропонував, а ми його проголосили як перший віцеміністер - то було інформації. І то власне бувший редактор консомольського журналу, який тоді вже був по нашій стороні. То знов то був розрахунок на те, щоб знов тримати нашу лінію, але демобілізувати ворога, переключаючи тих, що стають на наші позиції, на Державне Будівництво ~~включається~~. То все діялося дуже скоро. Наприклад, деякі акти, які я підписував, я їх не писав, бо не було часу. От, наприклад, там відразу зробився штаб перекладачів, наприклад мій професор Турчин, значить батого товариш, зголосився, що він германіст був в школі, я, каже, хочу працювати в відділі дипломатичнім, бо я знаю мову. Він був високої якості, ну і кажу: добре, і він взяв, взяв відділ зовнішньо-політичний і дипломатичний в Уряді, так - так той хто прийшов. Наприклад я, як ми телеграми писали, то я їх не редагував ані не диктував, не було часу, то я давав згоду на телеграму, вкинув оком, підписав, чи на меморіал, то я подиктував ідеї, а оформлювання, то вже не було часу оформлювати, то зрештою таких ~~деяких~~ чи сотки актів треба було підписувати.

- П. Як більше Ви мали вже повний склад, то воно вже було при таких більше нормальних 5-го липня?
- В. Формальне було 5-го, то найперше було з'ясування ситуації, перспективи нашої дії, показання, що німці не є з нами.
- П. Чи то було в опері? Я знаю якась велика імпреза була в опері.
- В. Ні то не було в опері, то було в Палаті Праці при вулиці, то ми вже перенеслися з Дністра до тої Палати Праці. І там було значить засідання. Значить точки були: ситуація, друге перспектива Державного Будівництва і напрямні, звідомлення з країни і паралельно продовжування. То ще також була інша справа, що всюди були перепроводжувані маніфестації і плебісцити, що всі підтримують Уряд, то дійшло аж до Василькова під Київ, то все було полагоджуване за інструкціями, всюди інструкції йшли.
- П. Чи можна сказати, що якісь міністри зачали входити в міністерства?
- В. Думаю, що про всіх можна сказати, що то вони всі творили міністерства вже. Я і той власне починали загальну працю нормально, то нормально почали функціонувати включно з областями. Наприклад Др. той обласного правління Львова, який бу одночасно міністром - Марітчак, ну то він творив зразу і ще як приходили до нього німці, то він їх приймав як-як-так званий, як воєвода.
- П. Чи можуть бути десь якісь документи міністерств окремих міністрів?
- В. Я думаю, що можуть, лише, що треба буде в німецьких архівах шукати - напев

будуть. Ну ~~є~~ По зовнішній лінії то є, того Володимира Стахова, та навіть є кілька тих, що ми знаємо. Та по лінії внутрішній напевно буде, інформація напевно теж, лише, що те все потім німці накрили і забрали.

П. Перед 10-тим липня чи вже були якісь акти реакції німецької, чи аж шойн тоді?

В. Ні, що вони – то були переговори – так звані переговори. Отже, Старух аранжував розмови з військовими чинниками. Там був командант міста і ~~командант того, командуючий фронтом~~, то з ними були розмови. Старух він з ними розмови, говорив Марітчак з ними, а потім мала відбутися одна така генеральна дебата з делегацією Уряду, яку Старух підготував, здається, то був генерал Орлянц, десь там занотовано є. Він приїхав, ~~ну~~ ми зголосили він зголосив ~~до~~, що уряд хоче вести переговори, бо ~~тоє~~ фронт. Отже взаємні між нашими діями і їхніми, бо у Львові тоді були боєві частини Легенди, які примаширували з околиць Золочівщини до Львова.

П. Скільки їх могло бути, то є які сили?

В. ~~Ні~~ ~~ні~~ ~~напевно~~ було в силі не менше як Дружин ДУН, напевно могла бути тисяча, лише, що ~~вони~~, значить вони не мали такого умундрування.

П. В місті?

В. Вони були в місті, ~~так з тим, що...~~

П. Хто про це має вістки?

В. Про те не писалося і не пишеться тому, що то були підпільники, які жили в підпіллі, які примаширували до Львова, ~~ну~~ до центру. То були частини, які з підпілля виїшли і прибули до Львова, але ~~вони~~, вони займалися тоді організуванням життя, кур'єрами розїзджали, привозили інформації з терен мусіли авта зорганізувати – то були; він, ~~на~~ приклад, як прийшов то він зголосив, що він привів свій курінь.

П. Чи тоді вже було відомо у Львові, що, як большевики відступали то на них, були певні відділи, що нападали там, розбрюхували, значить, що твориться сил

В. Так, ми те знали тому, що, як ми маширували, то ми розмовляли з деякими військовиками, які ~~які нічо~~ не орієнтувалися в політиці Гітлера і не ~~т~~ Гітлера, які взагалі не орієнтувалися в політиці, але вони знали зі своїх передач радієвих від командування, що ~~в Україні~~, ~~що~~ повстанці у Львові стріляють на большевицькі танки і що, і то навіть "Фелькішер Беобахтер" писав, так, що вони знали, а ми також від них знали.

П. Коли остаточно Ви дістали дані, що Гітлер є проти, чи на одинадцятого?

В. Ні – ні я, ~~т~~ ~~ещо~~ Гітлер є проти, то ми знали скорше, тому, що, як мали бути переговори, мали бути розмови з тим генералом, то як ми прийшли на розмову заплановану і заповіджену, то прийшов Кость Левицький, ~~тепер~~ Лисий, Старух, може Ільницький, не пригадую собі.

П. А коли то могло бути?

В. То було, я думаю, що то було десь п'ятого або шостого рано, то ми побачили.

що є відношення негативне, бо він сказав, що я не є компетентний в тих справах вести розмову. Тут приїде Штадссекретар Франк, то не той з ГГ, то з Праги, він буде мати компетенції від уряду з вами переговорювати. Ми до нічого, ми не вели розмови. Отже, ~~то~~ ми зрозуміли переше, що Штадссекретар Франк був із протекторату, в кожному разі то не було з Авсенміністерію то для мене було ясно, що, ~~що~~ то є постава негативна вже, зрештою й по дор можна було збагнути вже, ~~щодо~~ постави німців. Більше того, також можна бул зорієнтуватися з інших причин, з постави гештапо, яке переїхало, думаю, трет липня до того, до Львова, ну і там вже гештапо до всього почало мішатися. І то були два, творилися дві - дві структури наша і їх, і ми тоді, ми чули що йде до зудару, то не було так, що... Потім були наради Проводу, ще дал відбувалися наради Проводу. Я тої дати не дуже пригадую, десть може десято може девятого, в кожному разі на передодні, як був замах на мене. То нарада відбулася, де я поставив, що ми будемо арештовані, і я казав, що я перебирав відповідальність сам за Уряд і тому, тому, що, що буде значить терор, концтабори і т.д. і що то мусить бути, вистарчає один чоловік. Бо вперед бо я пропонував був головство Уряду - шукав за проф. Галушинським, не знайшов його і тоді я вирішив сам взяти. Бо - бо задум наш був інший, якщо, задум наш був Київ, як пригадується, але все змінилося на місці. і ми - тому ми ніколи не видали блянкету Крайове Управління. Вже першого липня були блянкети Українське Державне Правління, ніколи не було Крайове Правління, і були печатки, не було ніколи Крайове Правління, лише печатка перша була Українська Держава і Українське Державне Правління. Значить, про настанов німців ми вже були переконані 30 червня, і тому, тому не було, то була контрадикція трохи до того, що ми постановили на засіданню Проводу, бо я мав бути представником від Західньо-Українських Земель до Київського Уря Отже, нормально, я би повинен бу творити Крайове Правління, якщо там мав бу представником, але - але по дорозі і 30 червня я переконався, що то все є наше рішення нереальне, що як навіть створю Крайове Правління, то воно бу Державним, бо в Києві не буде вже. і тому і тому я змінив наше рішення в останній хвилині, сказав, що тоє Державне Правління і блянкети всі і підписи всі, Гунчак може посвідчити, нема жадного Акту Крайового Правління, т все неправда, що говорить Рудницький. Крайового Правління не було, бо воно було би було, якби була позитивна постава німців, якби німці були заявили, що вони визнають Українську Державність і що ми були би побачили, що до того йде, то ми були би створили Тимчасове Правління, з інтенцією передан влади Київському Правлінню. А ту я навіть тимчасового не думав творити, лише остаточно сказати Держава і Правління Державне і крапка, і на тім кінець.

П. Чи Ви мали зустрічі з якимись делегаціями від областей?

- В. Значить був лише з Василем Охримовичом ну і Др-ом Марітчаком і був з Семянчуком ну і потім з тими, хто був назначений у Львові і їхав туди ~~то що дуже~~ ~~то~~ все було очевидно дуже спішним темпом, а найважливіше, що вони мали всі інструкції, бо ми мали всі плани готові, ми кожному давали напрямні будівництва Держави, він з тим їхав, а як приїхав, то ще лише погував, як плебісцит проходить, яка постава німців. Бо були таких, постава німців, наприклад, ~~ту~~ в Тернополі, то німці відбирали дефіляду українських українців і салютували. І ~~обласний~~ Охримович, який був обласним Провідником кожним обласним – керівником області, відповідним вояводою, (я буду теперішніх термінів вживати чи тодішніх) – то вони йому салютували.
- П. Чи Ви би сказали, які області були оформлені?
- В. Значить то так були: ~~була~~ Львівська, Станіславівська, Тернопільська, Житомирська, Волинь – а Стрий і Дрогобич були окремо, ~~так – так окремо~~.
- П. А хто власне був там – приїздив?
- В. Покищо тоді – то вже мав Семянчук – Др Семянчук, який був Станіславівський я думаю, що в той час він охоплював і Дрогобич і Станіславівська області вона охоплювала – бо тамті були повітами.
- П. А на півночі?
- В. Волинська – Волинська то була – то був або Кремянчук – Кремянчук здається був, бо потім вони перенесли до Рівного – ну і Житомирська – адміністрація сягала аж до Василькова під Київ.
- П. Чи були якісь прояви наддержавної тої власне діяльності на Закерзоні то?
- В. Ні – ні в той час на Закерзоні фактично ...
- П. Чи німці втримували кордон таки ще?
- В. Властиво той кордон був цілий час втримуваний, але, якщо йдеться про дію державницьку – може не називати нею – то ~~було~~ ~~бо~~ там все було в наших руках, школи в наших руках були, господарські інституції були.
- П. Але таких власне явних демонстрацій?
- В. Були – наприклад, та навіть УЦК чи УДК зложив заяву підтримки Уряду і визнання Уряду. І не тільки Український Національний Комітет Горбового, але й Кубійовича, то всі визнали – декларація.
- П. Вінниця?
- В. Вінниця – так.
- П. Тепер, а як чи якісь були значить демонстрації з Буковини, Закарпаття?
- В. З Буковини і Закарпаття були заяви солідарності ~~і були~~, бо через Буковину переходив відділ "Роланд", ~~отже там~~ так, що вони були зорієнтовані і там були сотник Ярій тоді – полковник, який їм теж передавав інформації.

- П. Отже в східньому напрямі то найдалше то було проголошення в Васильков
- В. Так.
- П. А як на південь України, як найдалше сягало?
- В. На південь України, я думаю, що на південь сягало далше, я думаю, що в оклицях Одеси - Криму, можна брати до уваги, що там також було, там досить наша група була, лише ми не маємо з того документації, але та документація є в архівах німецьких. Всюди, де проголошували, то всюди висилали документацію до уряду німецького про визнання Уряду і звільнення (незрозуміле)
- П. Здається, що когось вислано зв'язком до Швейцарії? - документація?
- В. Так. То так - Були призначені амбасадори-посли до різних країн. До, наприклад, до Словаччини був призначений такий Барабаш - Барабаш був призначений, до Японії амбасадором полковник Ярій, отже тепер до ще кількох країн до Італії був призначений Др. Олександр Бандера, той - тепер до Болгарії був також був призначений, до Швейцарії був призначений і власне через Швейцарію дісталася вістка за кордон. То був Будапешт - Швейцарія - першою американська преса подала про Проголошення - те, що подала вільно і те, що подало мельниківське - мельниківський журнал ОДВУ - то йшло через Швейцарію. І тепер ми документацію вислали також до Швейцарії, я думаю, що можна би в Швейцарських архівах пошукати, - треба звернути увагу, ми пошукали.
- П. Яку роботу проробив Володимир Стахів?
- В. Отже Стахів повідомив німецький уряд, кажучи, що він дістав уповноваження бути першим амбасадором до німецького уряду, і він мав номінування на міністра закордонних справ, отже, він повідомив їх, що, які він функції має. Після того повідомлення вони його притримали, але він повідомлення також передав японцям і взагалі він передав різним амбасадорам, я думаю, що і американській про Акт 30 червня і румунській, бо румунський амбасадор інтервенював, то десь навіть є в "30 ЧЕРВНЯ" - інтервенював в міністра Ріббентропа, що є у Львові, яку вони мають поставу займати, бо у Львові є створений Уряд Український і, а Румунія хоче знати становище німецьке. Отже той документ є в міністерстві закордонних справ, я навіть з него цитую, і в англійських документах є. Отже, Стахів там досить інтенсивну був роботу розгорнув, але вони відразу дали йому до зрозуміння, що вони вважають те за dokonаний факт.
- П. Чи Ви мали ще когось в міністерстві зовнішніх справ?
- В. Був Др. Марітчак заступником міністра закордонних справ. То було так забезпечення на два боки, так сказати би. Стахів був тому, що той пункт Берлінський був тоді найважливіший, нам треба було його переломити.
- П. Чи Ви мали постійний контакт з Бандерою?
- В. З Бандерою я не мав постійного контакту. Бандера - я дістав самотнього

листа від Бандери, ~~то~~ якого привіз Микола Лебідь, мабуть, в середу, три дні після проголошення - третого дня, де Бандера писав, що конечне є, щоби я прийняв титул президента держави. Тому він також зорієнтувався в ситуації, яка є вже, - ну! б радіо вони чули про проголошення. Бандера чув, Др. Шухевич, адвокати і інші, но і вони відчували реакцію на місці в Кракові. Так, що він ще успів написати лист через Лебеда в тій справі і в інших справах, ніби такий підтримуючий і солідаризуючися з доконаними фактами.

П. Коли приїхала та Айнзац група чи як то з Берліна, та, що Вас потім арештувала коли з'явилася у Львові?

В. Та група, я думаю, що вона вже була ~~якогось~~ четвертого, бо може п'ятого, та ~~гештаповська~~ група. В кожному разі, як гештапо приїхало взагалі, гештапо приїхав ~~десь~~ третого дня щойно, я думаю третого липня, що гештаповські частини з'явилися. А так щодо того часу вермахтівські частини, поза Кохом і Фом цу Айкеном, вони орієнтувалися, що Гітлер ~~хоче~~, бо то було видно, вони думали, що Гітлер є мудрий як він був. Вони, наприклад, як ми їхали то на фальшиві документи, таки дійсно явно фальшиві, ну і ми ~~написали собі~~ на авті, ~~як~~ ми знайшли по дорозі большевицьке авто і шофера-українця, ~~то ми~~ написали "пропаганда компанії" - написали такі, ну і вони нас пускали. А "пропаганда компанії", "Геть з большевизмом" і воно нічого ~~то~~ нам, вони вважали, що ми добру роботу робимо. Раз ми, один такий польовий жандарм, полева жандармерія сказала, що наші документи не є добрі, що то ~~перештарілися~~, що б ми їхали взяти собі нові. То вже ми побачили, що ми, бо ж ми бланкети мали, так сказати би, забрані в німців - вкрадені. І на тих бланкетах ми писали собі, прибивали печатки, бо то наші, мали тих, що фальшували печатки. Ми там били ті печатки, підписували, давали прізвища, але вони в міжчасі змінили а ми тих змін не знали, тоді вони нас завернули і ми тоді другою лінією поїхали. Отже так, що ми бачили, що вони не орієнтуються взагалі, там був повний хаос. Вони не знали, чому москалі цофються. То - то, ми вночі сидимо, значить чергують на марш дальший, бо частини армії советської сильні стоять перед, ну і один старшина підійшов до Старуха і каже, що - що вони тої ночі вицофуються, вони не знають, що який план московський, чи їх тягнуть так, як Наполеона тягнули, вони взагалі не знали, що Ворошилов ~~п'янує~~, отже каже ми тої ночі вицофуємося, назад ідемо, ну і ми вважали, щоби ми не лишилися. А ~~ти~~ часом ~~прийшла~~, прийшов наказ ~~п'ятій~~ рано маширувати далі. Всюди порожнеча, армія Ворошилова тягне їх в глибину, ну і в них паніка повсталала, вони не розуміли чому ті ~~чому ті~~ вицофуються. ~~То в~~ тім хаосі то кожний вояк і старшина чи генерал, то він не розумів стратегії большевицької і друге... Но а ми бачили, що є. Українці, "пропаганда компанії" написано, думають собі ну то, вони не мали - не знали, чи то план згори ми - вони не думали, що то є такий варят, так я ті вже були. Вони, наприклад, гнали наперед і загналися в ліс, а з ~~заду~~ большевицький вогонь по нас. Ми з трудом вирвалися, втікли назад тоді, коли армія німецька до того

ліса не віжджала, бо не знала, чи там є ще большевицькі частини чи ні.
(то за довгі такі фрагменти)

П. Тепер, ще до до того 10-го липня, буде дещо може докладніше. Хто там брав участь, де відбувалося, перебіг?

В. Вирішальне засідання було по такому, по такому пляні, що — що далі? То бу засідання Проводу, тиж що були членів Проводу. Ми, ясно було, що ми є — буде арештовані, що є справа закінчена, що треба йти в підпілля, треба будувати підпільну державність, треба формувати, переформовувати з наявної формації знову підпільну формацію — ну і то так засідання. На засіданні я ситуації з'ясував такою, якою вона була, і що нам треба перейти в підпілля, ~~що треба~~ Вся акція мусить йти на, будова Державности, мусить продовжуватися, але ОУН-івці мусять йти на нелегальну — на підпільну стопу. Тоді був — а я лишаюся, в підпілля не йду, я беру відповідальність за Уряд. Члени Уряду, ~~як будуть~~, яких німці будуть намовляти, то я дав бланкети підписані "ін бланкети" щоб їх звільняти, а призначувати других. То дістав Ребет, а но я лишаюся, як відповідальний, тоді було — а керівництво ОУН то я тоді передав Лебед (чи Ребетови — неясне), а Державне Правління Ребетови. А тоді була поділка думки були, дуже гостро виступав Легенда проти того, щоб я віддавався в руки німців, ~~він казав~~, він був дуже проти і ~~він~~ був за те, щоб ставити збройний спротив, він рахував на свою частину. Ми тоді дуже довго, довго пропорційно розважали і вирішили, що ~~ми не є~~, що наш виступ не буде нікому зрозумілий, друге, що вони його зараз здавлять без розголосу і він буде в час нерациональний, тому, що оточення українське ще не чуло німецького тиску, вони не арештували українців, вони, навпаки, ~~вони~~ фаворизували формально, говорили з українцями, вони ~~значить~~ до Митрополита заїздили, отже, настрої ~~був~~ ~~настрій не був~~ протинімецький. Ту трупі лежать помордованих большевиками — сім тисяч —, отже і то переставити то не годен було відразу. І тому, в принципі будучи за становищем Легенди, я не міг дати згоди на те, щоб ми збройно виступили в той час проти Німеччини, бачучи, що ~~щоби~~ виступу народ не зрозуміє. ~~і то — ну і~~ Більшість прихилилася до того і ~~ста~~ на становищі, що прийняли довідоме те, що я йду сидіти, ну а вони йдуть всі в підпілля і з пересторогою, щоб Легенда не дав себе унааявити. Вони його дуже шукали страшно, його дуже не любили німці, від когось мусіли знати, що ~~був~~ був дуже протинімецько наставлений.

П. І той арешт то прийшов на другий день, одинадцятого?

В. То було так, то було засідання, після засідання я поїхав відвідати мою сестру, знаючи, що я вже буду сидіти.

П. То в Тернополі?

В. Ні — ні у Львові, вони були тоді у Львові. І як я їхав, підїхав під хату, то був атентат. Я їхав без охорони, лише шофер, і то було щастя, бо звичайно

охорона висідає перша, а я висів перший, а шофер мав висідати другий і він в шоферма, шофер дістав кулю, був ранений. А я вийшов і скочив в браму, ну ідесь вибіг швагер і зараз той зник той замаховець. Той шофер був ранений, і приїхала та німецька, то алярм стався, приїхала німецька ратункова каретка і німецька поліція. І тоді мене забрали до Ратуша і там переслухували, мені Там тоді з'явилися польські летючки, що "мордерци Перацкого жондзом Львова" вони мені показали ті летючки. Я вважаю, що то була провокація, що то не були польські летючки, що то були підсунені, не думаю, що то поляки робили той за я думаю, що то або НКВД, або гештапо, а не поляки, бо то не мало глузду поляки робити, не було рації, а ті летючки могли бути фабриковані більшовиками НКВД або гештапом, щоби українсько-польський конфлікт виогнювати.

П. Але Ви ще мали змогу стрінутися з родиною?

В. Ну так, я ще ввійшов до кімнати, до дому, до будинку, побув там, заки та поліція приїхала, і то на другий день мене арештували, і сказали... Арештували в той спосіб, що післали Чучкевича, який прийшов і сказав мені, що, був в поліційній мундурі, щоб я пішов з ним і ще там здається хтось був, бо там, каже, Вас потребують. Я вже знав, що то є арешт. Я прийшов тоді до будинку на Пелчинській здається то було. Сидів тоді такий Баср-професор, який зі мною вів таку славу дебату ще в Кракові, як довідався, що я є антинімецько наставлений, то інша історія. Ну і тоді він почав, перше речення було: - "Ну- зі габен фершпрохен, зі габен гезагт дас зінд ейн авштанд, во іст дізе революціон"? - Від того почалася розмова, я кажу, що то жадного "авштанду" ані революції не буде, бо ми не хочемо вигортати каптанів із рук для Вас, при тім, як Ви про Державности, то нам нема глузду робити революції - повстання проти - значить який глузд, воюйте самі без нас. Ну і тоді таке, такий балак був, про моє уступлення, відкликання, що то фюрера наказ є, такі дурниці, ну і що, щоби рятувати моє життя перед замахами, то вони мене мусять забрати звідси, і тоді мене забрали до (незрозуміле слово... на келію. Правда, ще олівця від мене не взяли і паперу, то я ще написав на таких бібулках листа до Митрополита Шептицького. На другий день прийшла моя сестра і Василь Солони і я передав їм, так, як-бо як гештаповець не дивився. Бо я там писав Митрополитови, що-що то є справа закінчена, що треба честь зберегти, в такому пля

П. То зразу вони ще Вас не вивезли зі Львова?

В. Ні - ні, вони ще мене тримали яких два дні може, бо ще хотіли переконувати... Їм залежало на тому, щоби я через радіо проголосив, що Уряд є розв'язаний і є марш на Київ, аж справа вирішиться в Києві, бо то була директива вже зго Те, про що я не знав, а те, що Горбовий написав давніше вже, тому кілька літ, ш був наказ Гітлера постріляти нас: Бандеру, Горбового і мене, але проти того запротестували, я думаю, що Оберкомандо і може ще хтось із членів уряду. Що тоді Гітлер мав сказати чи котрийсь інший, в кожному разі хтось з тих, що

вони не хочуть брати крові на свої руки якраз тепер, як йде східна кампанія, а тому там, у Львові, переконували, щобі проголосити відкликання Державної Самооборони. З того не вийшло, тоді заладували нас на Ільницького взяли тоді і заладували нас до авта, до такого півтягарового. Перше ескортував мене як перевозили з Пелчинського до криміналу, то Чучкевич і тоді до мене на сказав СС німець, що то Вас супроводить українець - ескортув Вас українець. То він до мене щось Чучкевич почав говорити, я йому сказав, що я зі зрадниками не поворю, він почервонів і вже не відзивався. Ну і тоді нас завезли до Кракова, без перерви везли, ну і передали нас тоді Вермахтові - офіцерам. Тоді ті офіцери були дуже чемні, там я ще одну ніч переночував, і рано-рано ми виїхали до Берліна.

П. То Ваша родина мати, сестра були перед тим під більшовиками?

В. Так.

П. А ще був брат?

В. Так - також був.

П. Про дальшу долю родини чи можна би щось сказати?

В. Значить брат, і сестра і мати лишилися, але жили під іншими прізвищами. Не жили в Тернополі, лише на селі, а потім Оксана, вийшовши з польської тюрми як впала Польща, вийшла заміж за Романишина, отже, то прізвище було інше, і він працював у Львові в якійсь установі.

П. В тому періоді німецької окупації?

В. Ні - ні більшовицької, так більшовицької окупації.

П. А ще перед тим?

В. Перед тим вся родина, мати, сестра і брат жили в Тернополі у власній хаті. Із спеціальних причин осінню 1938 року залишили свою власну хату і перенесли жити на село коло Тернополя, звідки сестра доїжджала поїздом до праці до "Калини" в Тернополі. В березні 1939 року сестру поляки арештували, і вона сиділа в тернопільській ізоляційній тюрмі аж до приходу більшовиків. Судова розправа була визначена на 18 вересня 1939 року, де і грозило багатьох років тюрми за приналежність до ОУН і т.д. Більшовики прийшли до Тернополя 17 вересня 1939 року, і вже 18 вересня 1939 року сестра і всі інші в'язні при допомозі друзів-в'язнів і друзів із зовні, звільнилися і розбіглися по домах, а сестра повернулася на село до родини. За деякий час вийшла заміж за Д. Романишина, але вже скоро мусіли залишати Тернопільщину, бо вже за сестрою і швагром шукало НКВД. Після довгої мандрівки і не успішного заходу перейти кордон, остаточно залишилися у Львові і по тяжких трудах приписали у Львові, де швагер працював в Районовому Фінансовому Відділі, в бюджетово-секторі і так витримали аж до приходу німців в 1941 році. Ще за польської окупації швагер працював в українській кооперації на різних керівних посадах як в Подільській Пасічничій Спільноті в Тернополі, Подільському Союзі Кооперативів в Тернополі, а опісля, за німецької окупації, в Центросоюзі в Львові.

в Подільському Союзі Кооператив в Тернополі і Окружному Союзі Коопер в Станиславові, бо часто мусіли міняти місце замешкання, бо гештапо вже був на їх слідах. В часі як большевицької, так німецької окупації постійно був в контакті з Проводом ОУН в краю, і швагер, в часі своєї праці в різних місцях допомагав в постачанні для УПА. Як я приїхав в 1941 році, то вони жили у Львові, перебувши большевицьку окупацію, і як я поїхав їх відвідати на вул. Войтиха, то там був той замах.

П. Коли виїхали на Захід? - як ?

В. Ну то вже, як німці відступали, за сугестією Проводу організації, то тоді сестра, брат і мати і швагері, ^{їх син} Олег виїхали всі на еміграцію. Тут жили вже в Мюнхені, а з Мюнхену поїхали до Аргентини, а з Аргентини до Канади.

П. Тепер би варто про той період в Берліні, може ще мали яку змогу там провести зовнішню роботу?

В. ^{Колі} Значить так в Берліні - то як мене привезли до Берліна, то вони, найперше ~~бу~~ то вже я пишу в "30 ЧЕРВНЯ", то ~~вони~~ перше переслухання було. То нас везли, мене і Ільницького, везли офіцери Вермахту, везли нас до Оберкомандо. Ну і там був такий обер Штольце і там світа Його, ^и ну були в цивільні гештаповці, в цивільних одіннях. Ну і то було слідство в справі, як виглядало те Проголошення. Ну і їм то сказав як виглядало, ну і що, чи я свідомий того є, що тим чином вже розкриті карти, німецька армія буде мати страшний опір з боку москалів тому, що ми проголосили Державність, отже ми були за розвал імперії, но і чи ми собі усвідомляємо, що буде затята оборона москалів. Я сказав, що перед тим була затята оборона москалів і так, а тепер буде ще більша, бо буде затята оборона також не москалів. І я кажу, що ви тоді були би тратили лише московську підтримку, а тепер ви втратили і українську, і будете воювати і проти українців, і проти москалів, і проти інших поневолених народів. То вони мотивували те тим, що б я відкликав Проголошення і розв'язав Уряд. А я відмовився і сказав, що поперше, що я не маю мандату від них, але від української нації, і я можу мандат свій передати лише Національним Зборам, Українським Національним Зборам, а уступати я не можу, залишаючи пустку, то національна гідність і честь не дозволяє.

П. То його скорше перевезли - Бандеру?

В. Так - Бандера - Бандеру скорше перевезли до Берліна, як нас - - - привез до Оберкомандо дер Вермахт. То після того переслухання, так званого і яке тривало досить довго, і закінчення було таке, що я відмовився від відклики. Мотивували вони тим відкликання, що Гітлер, зайнявши Київ, займе щойно стан до Української Державності, і що, щоби я мотивував так тому, що йде марш ві німецьких на Київ, Уряд у Львові розв'язується і Державність відкликається доки не буде звільнений Київ - от так. Я сказав, що я того не зроблю, якщо вони є за Державність, то є за Державність на кожному клаптику української землі - не - українці не можуть чекати, як якісь обсерватори, в часі под на рідних землях. То Переконавання їх було те, що я вже згадував, що, мовля тепер москалі будуть зтяжно боротися, а я казав, що тепер навпаки, не тільки москалі, але й українці будуть проти Вас воювати, отже, маєте тепер подвійні ворогів і інші поневолені народи. Ну Переслухання скінчилося запитом, яке відношення було проф. Коха 30 червня до моєї заяви про Відновлення Держав. Я сказав "жодне", він заявив в імені Німеччини, що Національні Збори є роззані і що Гітлер рішає про долю того чи іншого народу, в данім випадку, що буде, який буде порядок, який статус буде України. То він тоді, той Вермахт той оберст Штольце сказав, ну, то я - наше завдання є виконане, а тепер я В передаю в руки гештапо, так, як Пилат вмив руки. І тоді гештаповці - ми ви і там вже стояли мундуровані, з Ільницьким ми вийшли. Нас завели тоді на остро на Ліхтенфельде Ост на переслухання до такого Ваймана, шефа того гештапа відділу Ліхтенфельде Ост. То був штандартефюрер або оберштурмфюр мабуть штандартефюрер, ну і він знав собою стару пісню, то все значить ті всі історії пов'язані з відкликанням, про потребу і необхідність і спіль фронтом, а доля України пізніше вирішиться. "От, каже Бандера сидить тут, і з ним також говоримо." Ну а ми тоді поставили вимогу, щоби Бандеру звільни і що я переговорів жадних не буду вести і розмов, доки Бандера не буде звільнений. Тоді вони нас взяли під поліцейний нагляд і дали нас значить на приватну хату, де бюро наше було. Ну і ми там, вже під поліцейним нагляд, держали, за два дні звільнили Бандеру, і тоді вони почали з нами говорити. То довга історія тих розмов, бо то певні переговори велися і в польській генеральній консуляті і при них то були, то було 12 вересня, то був Кох, Менде, з нашого боку: я, Бандера, Ярій і Стахів. І вони нам принесли тоді ультімат Райхсрегірунгу, розв'язати Уряд, уступити, відкликати Державність і ультімат до трьох днів, інакше ми будемо, будуть нас кацети, масові арешти і т.д. і то дискусія ведеся дві години десь, Менде цілий час мовчав, розмовів лише Кох і перестрає нас переконаннями. Ну до трьох днів ми сказали, що не відкликаємо, і тоді нас відвезли в ту хату під поліцейний

нагляд. Я написав тоді письмо до них, щоби на час дістали, що я не годжусь на відкликання і що ми ультимату не приймаємо. І тоді 15-го викликали Бандеру на переслухання з Стаховим їх арештували, а нас, вони на 10-ту годину пішли на переслухання, а в 9-тій годині прийшли по нас, той Вінербах, там де ми мешкали під наглядом поліції і нас тоді арештували і взяли до тюрми поліційної Александерпляц на поодинокі. Тоді очевидно в міжчасі були різні перепетії, в міжчасі були кур'єри з України, в міжчасі були від Лебеда вістки, в міжчасі я вирвався з-під нагляду поліції на фальшивий паспорт і поїхав до Кракова на розмову з Лебедем і радив йому, що як далі робити, щоби Уряд продовжував діяти і щоби підпілля скріплювати. Ну то вже з-відтам я вернувся, вони не завважили, бо вони думали, що ми в хаті сидимо, не виходимо. Бандера тоді з хати не виходив, по подвір'ю не ходив - можна було по подвір'ю ходити. Вони думали, що я є, а я вернувся з розмови з Лебедом то були останні інструкції. А тоді 15-го - то в міжчасі були різні розмови проби такі, шантажі дуже часто, а то все тим самим кінчилося. Ну тоді прийшов той Александерпляц, поодинокі ті, а потім 25-го чи 26-го січня завезли до Саксенгавзен на поодинокі.

П. То на початку 42-го року?

В. Так 25-го, я сидів від 15-го - від 15-го вересня в поліційній тюрмі Александерпляц до 25-го чи 26-го січня 42-го року, а потім на поодинокі в Саксенгавзен. Ну з-відтам я ще до Гітлера писав письмо з Александерпляц, такий меморіал, не знаю, де він є, з пересторогою, що німці програють війну до трьох років, якщо будуть продовжувати таку політику, як роблять. Ну тоді вони сказали, що я є вар'янт, щоби я вицофав то письмо, то гештапо прийшло, а я сказав, що я не вицофаю, нехай собі те письмо забирають і найтримають до архіву, як хочуть. Ну тоді ще більше мене ізолювали за те, як я можу фюрерові таке писати, що йому не дадуть, а я кажу: як хочете, то можете не давати, то є ваша справа, а я вам, а ви робіть як хочете! - то такі перепетії були, - але то вже є в "30 ЧЕРВНЯ" описано детальніше.

П. Як Вас до Саксенгавзен перевезли, то більша група була?

В. Мене везли з Ільницьким транспортом, і там ще був, потім везли ще Тьшку, Габрусевича. Очевидно транспорт був більший, але з українців, з наших, то було тих чотирьох. А Бандера був...

П. В тому періоді берлінському, то який контакт можна було втримувати з Проводом з краю?

В. Можна було - значить була можливість втримувати тому, що можна було, як мав фальшиві документи, то можна було до Берліна з ГГ приїхати із Генерал-Губернаторства. Там Равлик приїжджав один раз, приїжджав був Антик Антонов, там його арештували, раз на хаті з ними мешкали.

П. В тому часі то ще менше-більше Ви орієнтувалися, що там в Україні?

- В. Ми орієнтувалися значить на стільки на скільки - на скільки нам та інформація прийшла від СБ, бо Равлик приїхав був один раз з інформацією то потім останно був Антонович, який привіз інформації, але то не було нічого такого, щоби, то було лише, якби сказати, інформування про німецьку політику, як вони поводяться, беруть в свої руки, який спротив є, але ще арештів не було. Великі арешти почалися в вересні, ну тоді нас забрали, бо тоді забрали нас, то ми вже, бо він сказав той Кох, що будуть масові арешти і ліквідації і кацети, він сказав так прямо, що то маєте, що або до вибору, то не було якесь дипломатизування, прямо вибирайте між тим і тим і тому в нас була дуже довга дебата на ту тему.
- П. Ще заки далі йти, ще може назад поверну, як у Львові той період, чи там вже були вже якісь прояви мельниківської діяльності?
- В. Ага. Щодо мельниківців. Так були мельниківці приїхали спізнено. Мельниківці діяли проти Уряду, мельниківці почали вже Митрополита переключати на свій бік, почали таку підривну акцію вести, дезорієнтуючу. І А коли довідалися, що Уряд не буде, виарештований, то тоді вони вицофалися від можливості співпраці, так, як перед тим пропонували співпрацю, тобто вхід до Уряду. Тобто, то була на тій розмові Бак-Бойчук і був той, той же, Бак-Бойчук і Рогач на переговорах від Гайваса, який був тоді заступником Мельника та який пропонував. Прийшли вони, я їм запропонував два місця в Уряді, вони сказали, що порадяться Гайваса і вже більше не прийшли, бо я їм сказав відкрито, що Уряд буде, що ми не маємо перспективи діяти явно, і ми будемо в підпіллі переходити, то вони вже не зголосилися більше на розмову, а але акцію вели, я сказав би, деструктивну в той час.
- П. А організація знала значить про їхню діяльність, як далеко сягала інформація. Так, їх вони мали, вони мали в гештапо своїх людей, до тих людей належав Чучкевич, і інші, Соколовський і інші. Вони старалися захоплювати певні такі ключеві легальні місця, так, як там Кубійович, так вони тут старалися. Значить, то йшло по тій лінії, як нас арештують, аби вони на верха лишилися, от вони по такій лінії йшли, а активніших було дуже мало. То навіть Паньківський пише, що, в тій своїй книжці, що він пише, якщо як Стецько з бравурою діяв, то каже, мельниківської дії не було видно. Але їх дія була власне така дезінформуюча Митрополита про розкол, значить вони фермент вносили тоді, коли ми не говорили, а щойно були приневолені вияснювати. Так вони, я не міг би, що вони вели якусь таку конструктивну роботу, то треба було включатися в апарат державний, який був опанований н
- П. Тепер, як вже перевезли Вас до Саксенгавзен, то тоді в тому періоді то вже контакту не було з Україною? Тими подіями, які там були Ви не знали?
- В. Тоді вже було виключено. І лише принагідно, як Матла прийшов до Саксенгавзен тоді ми довідалися, що значить потвердилося наше переконання, що боротьба

тривав і що проти німців воюють, але такої конкретної вістки то...

- П. І то вже аж в половині сорок третього?
- В. Так тоді щойно ми прийшла така перша вістка.
- П. Того періоду, чи там є в концтаборі певні речі, що хотіли би відмітити?
- В. Там я - властиво, я про те написав в книжі "30 ЧЕРВНЯ", там були ті контакти з в'язнями високого калібру, з генералом (неякне слово)... шефом АКА, потім з майором Фолкнером, капітаном Бестом, я про те писав.
- П. Про ті, про зміну, про, що Шухевич - приловлення - не довідалися?
- В. Ні - аж після вийшовши, я довідався.
- П. І то, що було Бюро Проводу створене?
- В. Та- так, Зенон Матла, який був там, міг нам сказати, а він не сказав тому, що не міг сказати, він не міг написати, що я був членом Бюра Проводу, бо були його розстріляли, як були би зловили грипс. Він лише написав був один грипс що він є тут, так загадочно, в добрій інтенції написав нам, але ми не знали про ті зміни.
- П. І тоді Третій Збір?
- В. Так само не знали. Ми щойно довідалися про УГВР після того, як нас звільнили тоді ми довідалися про те, що...~~...~~
- П. А навіть про УПА і створення УПА?
- В. І про УПА - там доходили вістки від в'язнів від посполитих, що є такі зброєзудари в Україні, то такі глухі вістки, як то кажуть, бо то в таборі могли знати більше, ми не могли тому, що то була ізоляція.
- П. Кандибу то в Авшвіці тримали?
- В. Ні-ні! Кандиба був також в Саксенгаузен.
- П. Чи Ви там з ним мали змогу?
- В. Я його бачив один раз, як його вели з переслухання. На другий день він повісився, бо там переслухання вів Вірзінг, я думаю, що його там масакрували і він тоді попсовнив самогубство.
- П. Чи були якісь заходи наближення, чи то він провадив?
- В. Нічо - нічо.
- П. Тепер вже аж осінь, коли то було, як німці Вас звільнили?
- В. То було 29 - 30 вересня 1944 року. Ну тоді ми, тоді ми довідалися про, вийшовши, ми ще не вийшли на волю. Нас перевезли до такої, до такого ізольованого будинку під Берліном, де гештапо мешкало на долі, на горі ми, і вони нас, вони з нами далі вели переговори, щоби проголосити ніби спільний фронт з німцями проти москалів, щоби, вони би визнали Державне Правління, яке би проголосило творити армію, підтримати, йти в тім спільнім фронті з тим Власовом. Отже, то все тоді, всі зусилля, ті переговори були про творення Шандрукової тої історії. Тоді цілий час ті переговори вели з нами в тім відокремленім будинку гештапа, а потім перевезли нас до Берліна і там вели знов на ізоляцію, і там вели переговори далі з нами, щоби з Мельником

говорити, Шандруком аби якийсь, аби йти на співпрацю з німцями, вже на базі творення армії і також сугерували розмову з Власовом, спільно з Власовом, то вже була політика, то вже Гітлер вів політику, ~~то вже....~~

П. То в тому періоді Ви одружилися з пані Славою?

В. Ні - ні, то пізніше.

П. Тепер о так хронологічно, не залежно від того, але власне може би, яка на сьогоднішній день, яка Ваша оцінка Третього Надзвичайного Великого Збору

В. Третього Надзвичайного Великого Збору - то є так, як я з сьогоднішньої точки зору бачу, то мені видається, що ті революційні процеси, які тепер унааявнилися, виправдують нашу позицію і що, ~~що~~ Третій Великий Збір був тактичним ходом мобілізації елементів замало національно свідомих, але не враховував того, що скорше можна змобілізувати нарід, навіть мало свідомі відкликом до його елементарних національних якостей і до його приспаної віри, приспаних вартостей, як давати йому сурогат чужого, давати йому змогу вибирати між неусвідомленим рідним своїм і пропагандивно розповсюдженим неправдивим чужим вченням. Я тим хочу сказати, що, на мою гадку, доцільніш було на Третому Великому Зборі відкликатися до... , може інакше, Третій Великий Збір думав схвалюючи рамці, такі рамці є свобода. Свобода то означає мати змогу вибирати між різними якостями доброго і злого, мати змогу вибирати між добром і злом, то то властиво є свобода. Але свобода сама по собі не є, свобода сама по собі ще не є, ніякої якості не створює то є змога рішати, але ту змогу рішати, то було велике досягнення, те, що ми в Маніфесті сказали ще в грудні 1940 року, що нарід мусить мати змогу рішати, то була свобода совісти, свобода профспілок, свобода згромаджень, свобода творчості, то є рамці, але ту свободу треба виповнити змістом, а той зміст, то вже є якість; тої якості, на мою думку, Третій Великий Збір в достаточному розмірі не дав. І тому він замало міг мобілізувати нарід до боротьби, хоч змобілізував, але він змобілізував народ до боротьби не так гаслами, як тим, що за тими гаслами ~~лялася~~ кров. ~~Що~~ ^{Правда} унааявнювала в жертві людей, які йшли на смерть, отже, люди вірили їм, вірячи їм, вірили, що той зміст, який вони дадуть свободі, ~~що той зміст~~ ^{буде} відповідати духовості і ідеалам української нації. І я нині дивлюся ретроспективно, то процес пішов по нашій лінії, ~~по лінії~~, по лінії ІУ, У і УІ Великого Збору бо ми пробували визначити зміст, який треба в свободу вкладати.

П. Можна сказати, що той зміст був віндікований в постановах ІІІ-го Збору, чи то був відповідний відклик від того змісту ІІ-го Збору?

В. Я не думаю, що той відріст був імплікований, я ~~таксамо~~ не думаю, що то був відступ від ІІ-го Великого Збору, я думаю, що, ~~що то був інший~~, що то була інша формула, інша, з одним мінусом, що вона допускала вибір марксизму, як тої якості, яка може виповнити свободу.

П. Чи то своєрідне поновлення групи Мітринги - відновлення?

В. Я не думаю, що то було відновлення, я думаю, що ~~я думаю, що~~ вони на Третій Великій Зборі, бачучи, що народ під тоталіризмом занадто був прибитий і не мав змоги вільно висловити свої думки, вільно діяти, вільно вибирати, ~~що вони~~ тоді сказали собі, на той час, може слушно, ~~сказали собі~~, що ми скажім і даймо їм лише, скажім їм, ми стоїмо за свободою а що в тій свободі ви виберете собі то, то буде добре. Отже, і то було з того, що вони трохи похилилися в сторону того, що за добре вважали, кажім, перше доведіть нехай колгоспну систему, що вони вже в виборі їм імплікували, в деяких справах імплікували те, щоби, те, що може якостево може відповідати українській нації.

- П. Чи створення УПА могло спричинити своєрідне таке ідеологічне роз'язнення?
- В. Я не думаю, я думаю, що УПА була таким колегуєм чинником в деяких пост 111-го Великого Збору, який потім Конференція скорегувала, під проводом, під директивою генерала Шухевича. Власне тому, що ми дивилися на аспект боїв, жертв і самопосягати, то в атмосфері такої боротьби на життя і смерті боротьби яка, яка реальних шансів не мала, але мала моральні шанси великі тим більше боротьби двофронтової, то тоді є таке в людей, витворюється віс метафізична, я сказав би, і так віс-на-віс з ворогом, віс-на- віс з смертю тоді ті анти, ті такі чужі налетілости в теоретичних питаннях зникають. Бо якщо дійсно є правдою, що в творах Горного була, є теза, що, що ще не доказане існування Бога, чи наука ще не доказала тої правди, то, що з мого погляду не є думкою Горного, може, може вплетеною кимсь в його твори, то життя і бойова дієвість УПА негувала ту тезу, ту гіпотезу, ту, так сказати ту сумнівну, той сумнів існування Бога і зв'язування самої віри в Бога з тим, чи наука доказала чи не доказала. І через те, я думаю, що, що УПА спричинилася до закріплення націоналістичної свідомості героїкою своєю і зокрема національним комплексом і включно релігійним, бо як були капелі в УПА, то ті капелі - священники, молитва, фактично ту, я сказав би, може несвідому індеферентність до проблем релігії в 111-му Великому Зборі фактично УПА анулювала.
- П. А наскільки Вам відомо, хто був головним конструктором постанов 111-того Великого Збору?
- В. Мені здається, що досвід той, який мали ті, які були, які були на Наддніпряніні, що той досвід їх мало що їх, ними було невластиво чи лише частинно правильно інтерпретований. Я не думаю, щоб там була якась чужа, як би сказати, інфільтрація чи індоктринація декого із членів Великого Збору, бо Шухевич був би то завважив, але прямо імпіризм переважав в формулювання бо як люди були неознайомлені, кажим деякі Наддніпрянські кола, з нашою проблематикою, із нашим світоглядом, ідеологією і т.д. Ну, якщо вони були неосвідомлені в тому, то то ще не означає, що ті ідеї були несприйнятні для них, навпаки, освідомлення тих правд до глибин, до джерел було би їх, були розколювали в них ті таємні елементи їх духовості. Бо то не був припадок що люди церкви відбудовували, люди в Дніпрі хрестити себе казали, щось розбудилося в народі. І мені здається, що може замало нав'язувано було до того притаманного, підсвідомого, і може в тому дежить корінь. Чим я не хоч сказати, що що там інтенція була зла, я думаю, що інтенція була добра, але вони проблеми тактики помішали з проблемами засад і тактичні елементи дуже забагато перевищали, переважали над засадничими. І так, як можна в летючці написати одне, навіть з тактичних мотивів, але за тактику підне до п'єдесталу засади, то тоді пропаганду легалізується і через, я думаю,

що фактично замале пізнання правди, я сказав би, було відзеркалене В 111 Великим Зборі, що, що дуже скоро корегувалося життям після того і в ефект я взагалі гадаю, що, що наша теорія виростала з життя, а не є дедукована з якогось, дедукована з якоїсь доктрини і достосування тої доктрини до життя. Що, властиво, націоналізм був, ріс індуктивно і синтезував в собі після аналіз і після зібрання певних явищ, зводив в одне, в одну синтезу індуктивною методою свою ідеологічну позицію, світоглядovu і програмову

П. Можна сказати, що 111-тий Великий Збір в якій мірі відзеркалював стан створений попереднім проводом під керівництвом Миколи Лебеда, деє липень 1941 а травень 1943. Власне, яка Ваша оцінка вже тепер, історична рація Миколи Лебеда на пості Провідника тоді?

В. Я думаю, що в чині він мав, він мав правильну постановку, тобто, то йде антинімецька і антиросійська постава. Я гадаю, що в тому відношенні він він був на правильному шляху. Одне є, що в нього теоретичне охоплення проєкції національної революції не було на такому поземі, на якому повинуло бути - то є друге; третє, що мені здається, що на Західно- в Галичині повинна була бути скорше активізована повстанська дія, як була, і що такий, трохи завелика була осторожність щодо метод в УПА стосованих, необхідности їх в Галичині і тому буревійна, я сказав би, Волинь, стихія українська була на Волині скорше розбудилася, як вона фактично хвилювалася в Галичині, але ще організаційно не була може охоплювана скорше, як могла бути охоплена, так ректроспективно мені виглядає. І останнє на підтвердження того, тої стихійности націоналізму, правильности його індуктивної методи його, формування його тез є те, що, що Волинь, фактично, була під російською окупацією, а мимо всього Волинь і Полісся до збройної боротьби станули скорше, як Галичина. Значить, той елемент, я сказав би, елемент націоналістичної героїки, індуктивно вводжуваної в життя, в Волині скорше розбурхався

П. Як той період, коли він очолював фактично значить ОУН, як Ви взагалі розв'язали наших визвольних змагань, тобто 1941 - 1943 характеризували б?

В. Я думаю так, що збереження мережі ОУН за всяку ціну, друге поставлення її в готовости двофронтвої війни, третє акцент, я сказав би, технічної справи, технічної організації, а може за мало доцінення розробки ідеологічних програмових і політично-стратегічних проблем.

П. Яка, на Вашу думку, головна причина, що зайшла та зміна, значиться, як він уступив, а з другого боку прийшов на провідника Шухевич?

В. Я думаю, що, окрім персональних питань, то може його різкість в поведінці з людьми, може його такому аподектичному ставленню проблем і його таким спокійним монархічним підходом до розв'язки питань, що по окрім того, окрім того, були, були ще глибші причини. Я думаю, той йшлося про те, щоби революційна стихія більше розлилася, щоби більше розгорнулася, щоби більше

щоби вона більше вибуховою стала, як була, і щоби рамців технічно-організаційних, була поширена на ідейно-мобілізуєчі широкі маси, вишкоченими ідейно-політично і військово кадрами. І, що так виглядало, що треба було щось, що якась така була тама, яку, яку та стихія мусіла перервати, я сказав. Може то була властива причина поза його тими, такими питоменими елементами в праці.

П. Здається, що він був дуже тяжкий на співпрацю?

В. Так.

П. Чи то значить прикмети характеру?

В. Так.

П. А друге можна сказати, що події, до певної міри, розвиток революційних процесів переганяли стиль думання тих, які (незрозуміле слово) а голов його в Проводі і то в моменті саме таке раз краще відчув?

В. Так, то є, то є дуже правдоподібне, бо розгорнення, широке розгорнення революційних процесів то тоді почалося. Але є одне, що передумовою до того були все-таки кадри, а Лебідь мав той позитив, що він умів кадри тримати. І при всіх інших його мінусах і плюсах, бо то його великим плюсом є, чи б дивно мені тепер, він дуже відважна людина, дуже рискант, очайдух, а з другого боку він має, він часом видається, що він так якби був невдоволений з де і з свого минулого, так якби чогось жалів.

П. Чи то правда, але таке я чув, чи десь вичитав, що одноголосно всі значить були за тим, що він має уступити? - і тоді одноголосно Шухевича?

В. Ні, я деталей не знаю, але я не виключаю, що так було. То є певні епохи в життю нації і коли людина, сповнивши своє, мусить знати коли відійти.

П. Тепер, так мені виглядало досі, що 111-тий Великий Збір (неясне слово) до попереднього свою думку подали, то можна попросити, як в діях Романа Шухевича виглядає його індивідуальність?

В. Я думаю, що, що якщо йдеться про розмах, який не так зумовив 111-тий Великий Збір, я не думаю, я думаю, що той розмах існував вже перед 111-тим Великим Збором, значить потенційно. Що Роман Шухевич відкрив йому, так сказати би то була тама, а він відкрив, щоба вода плила, і то є одне. Друге щодо формуловок 111-го Великого Збору то, я гадаю, що - значить я згадав, що він не був ані продовженням Другого ані Першого Збору, він був окремим явищем яке є в житті організації, який на тому етапі, я сказав би, боротьби різних течій і незорієнтованості провідного активу, на мою думку, він шукав виходу з того, як ту стихію, яка розбурхана, унааявлена, бо то була така геніальна імпровізація нації УПА і той зрив двофронтової війни і т.д., яку на той може і не годен було збагнути тому провідному кадрови, який там був, а мотой кадр бачив лише ті тактично-оперативні моменти, які треба було врахувати йому, щоби оперативність скріпити, а може не думав чи ті, те, що вони, не

все, бо багато там є доброго. Наприклад той вступ є цілком добрий, але щоби те, що вони формулюють, що все те, що вони формулюють, а наприклад вкл із колгоспною історією, що то є, що то буда мобілізуюче, а властиво вони думали не про мобілізуюче, лише як забезпечити просто харчі. Армія, війна, харчі і той аргумент (момент) практичний перерішив те, що вони так сформули, а потім поправили, Шухевич потім поправив. То я би сказав, що є під кут військових операцій роблене. І тому Шухевич був глибоко віруюча людина і мав інстинкт здоровий, бо, скажім, комплекс в нього індивідуальної ініці індивідуальної власності і т.д. був дуже глибоко розвинутий, він скоро орієнтувався. Але один ще момент є, він думав, він між іншим, був дуже за об'єднаннями Шухевич тою вдачою. Він, наприклад, як студент, він в тих кол в яких він обертався, він був таким концентруючим, якби сказати, об'єднуючи осередком, не так як, як Бандера. Він був в середовищі скажім Рака і тих др Дмуховських і тих других, які не були по нашої, Рак був по нашої стороні, а скажім той Дмуховський і другі не були по нашої стороні, але він там був авторитетом. І тому в него той об'єднуючий чинник також відіграв роль. і він, я би сказа, що він був, якби треба було когось, хто мав би об'єднувати при виборі Бандера, він, я - то Шухевич був би перший.

- П. Як Ваша думка на таку тезу, що Другий Збір відзеркалював радше погляди тридцятників Західньо-Українських Земель, а Третій Збір то неначе поширен: росту на Волинь плюс Придніпрянщини?
- В. Властиво на Другім Великім Зборі один пункт був такий самий, як на Третім то є про колгоспи. Там було сказано в Другім Великім Зборі переходно колгоспи правда, а в Третім трохи інакше правда. Отже, якщо вплив мали мати Наддніпрянці, то Наддніпрянці мали би мати вплив ...
- П. Ну там вже взагалі, там вже нема...?
- В. Де - де?
- П. В Третім ... розривання колгоспів здається не має.
- В. В Третім Великім Зборі ні, але там є про, то варто би подивитися. Там є, та є про, подібна формула, яку потім скорегували, щодо колгоспної системи, на Конференції! Ага те, що Ви згадали про Наддніпрянців, могли мати і Волиняки значить може в деяких формуловках. Наприклад, про демократичний лад, бо ми вживали народоправний. Отже, демократичний лад, термін "демократичний" введений, що зрештою не. Другим Збором не було заперечуване, що там була формула "народоправний", або "народовладний", а тут демократичний. З тим, що я думаю, що то також пов'язане з тим, що більшовики, чому ми не вживали демократичний, а "народоправний", бо більшовики той сам термін вживали, "найдемократичніша конституція, найдемократичніший лад і т.д. і що, можливо, що введення того терміну демократичний, при відповіднім поясненню, могло давати ясніший образ нашої програми. Тепер чи елементи Волині могли мати більший

голос, то є дуже правдоподібне, тому, що Волинь тоді була найбільше дієва в УПА і вони могли певні тези оформлювати, зрештою Ростислав Волошин був головою Збору а він Волиняк, то, але я знаючи його і знаючи (найкраще слово) я не бачив ніколи таких розходжень в поглядах. Прямо Третій Великий Збір, я би брав як така хвиля, що прорвала технічні рямці і спроба мобілізації всіх сил не дивлячися на, не дуже дивлячися на, в кожному пункті, на суть.

- П. Ще відносно УПА, то Ви вже порушили ту справу, скорше на Волині УПА, яка Ваша думка, чому на Західньо-Українських Землях УПА рік пізніше почала діяти, як на Волині і Поліссі?
- В. Так я гадаю, що, що то було тактичними знову зумовлене, що німці вели іншу політику на Волині, а іншу в Галичині, і в Галичині вони були, менше стому менший терор, но і мені видається, що Галичина творила таке запілля для інших земель і тому були там лише самооборонні відділи, а не була оформлена самооборона УПА, я не бачу інших причин до того.
- П. Кого, якщо це відоме, кого головною заслугою була Конференція Поневолених Народів?
- В. Я думаю, що то була спільна думка, я думаю, що то була ^{заслуга} Волошина, Шухевича, і також треба брати до уваги також ті елементи Наддніпрянські, які були, які думали категоріями ширшими, тобто визволення поневолених народів, як широкого фронту проти російського, якого суть тоді Шухевич схопив, бо раніше він не інтересувався тою проблематикою прямо. Але в широкому розгортанню фронту боротьби, я гадаю, що він збагнув суть тої концепції і був її промотором і рушієм, базуючися на Акті сорокового року – гасла "Свобода народам свобода людині", Другим Збором висуненої, Маніфестом і т.д. і то є також ще підтвердження того Третього Великого Збору – рушій значить.

- П. Чи не вважаєте, що Роман Шухевич зробив помилку в тому, що погодився на створення УГВР, чи та річ була на той час правильна концепція, чи як помил
- В. Я думаю, що в той час, як вони мали дві можливості, або продовжувати УДП, ш могли зробити, але не знаю власне чому, може тому, що була зовелика перерва а друге, що, друга причина була те, що почали вести переговори дипломатичного типу із зовнішнім світом, мадярами, румунами і т.д., поляками і, що вон хотіли рівнорядне ^{ого} партнерство ^А до тих зовнішніх чинників і те рівнорядне партнерство могло бути або від УДП, або від УГВР. Вони тоді рішилися на У бо УГВР фактично нічого нового до конструкції УДП не внесло. УГВР, я дума що навіть, там база звужена є, там є індивідуальна репрезентація включно з членами ОУН, які індивідуально там були, а не від ОУН, що є трохи нонсенс. Але, що така інституція тоді була потрібна, тимбільше, що вони рахували на можливий конфлікт аліантів з російською імперією і хотіли мати теж того партнера для партнерства таку інституцію як УГВР, як революційно-державну бо, були тої думки, що від організації чи від УПА то замало, на їх думку, домовлятися, як з другого боку стоїть, кажім, уряд малярський чи уряд румунський чи АКА, а за нею польський уряд. Що можливо, що та причина була тако: бо з погляду боротьби, то не була необхідність, як дивитися. Боротьба велас. до сорокчетвертого року без існування УГВР, отже, я думаю, що, що-та, що то були зовнішні причини, а внутрішні на стільки на скільки. Певні елементи хотіли включатися в комплекс боротьби, але не могли включатися ані в ОУН, ані в УПА, отже включилися в УГВР, а що не мали за собою організацій, то включалися індивідуально, як Пеленський, як Мудрий, як Потішко, як кажім ще там хтось з тих, Осьмак; - так що під тим кутом я би брав те.
- П. Тепер, як Ви вийшли з конц-табору, коли ті члени, що вийшли з конц-таборів, і Степан Бандера, Ви нав'язали, як до краю?
- В. Отже тоді приїхав о. Гриньох і поінформував нас про, про дійсність в краю про УГВР, про ситуацію.
- П. То там коло Берліна?
- В. Так. Потім + потім Лебідь був також, поінформував. Отже, ми тоді щойно були зорієнтовані про діяпазон боротьби і про роль УГВР і той Третій Збір, і перехід, зміни персональні і т.д. - щойно тоді.
- П. Що Ви можете сказати про ті, чи то казати, розмови чи що, заходи німців втягнути ОУН - УПА до співпраці під кінець 1944 року, та ціла афера?
- В. Отже то є так, то були заходи їх, до яких ми поставилися негативно, а розмовелися тільки тому, що нам залежало на тому, аби не вистріляли наших в'язні і інших українських політичних в'язнів і полонених, тому ми з ними вели переговори, а заздалегідь знаючи, що ми на ту співпрацю не підемо, що ми тоі після мільйонів трупів і після, і в перспективі перемоги аліантів, не мало

для нас ангажуватися в ту боротьбу спільно з німцями. І тому ми відмовилися, а розмови продовжували Шандрук, Лівіцький, Скоропадський по-декуди і вони остаточно Мельник.

П. Але чи то відбулася якась поїздка, що німці інтересувалися?

В. Так, німці інтересувалися дуже боротьбою УПА і запропонували, о.Гриньох в з ними розмови, запропонували поїздки їхнього репрезентанта, чи репрезентанта таких, щоби подивилися на оперативність УПА і потенціал - силу її і в тому плані, щоби еventуально технічно допомогти в тій боротьбі і очевидно на те погодилися чинники крайові, тому, що, бо тому, що потрібна була зброя, потрібні були медикаменти. Вони війну програли вже були, в нашому розумінню, отже, як були би дали технічну допомогу, то для нас була би корисна вона. І вони тамтуди поїхали, значить, скинули їх парашутистами, вони на теренах УПА опинилися і відібрали їх бійці УПА і показали їм те, що можна було показати. Вони бачили бої, бачили зисципліновану армію і потім їх парашутистами забрали назад (недоречність, як парашутистами?) і той капітан Кірк мабуть називався і він мав зі своєю асистенткою дістав за те лицарський хрест заслуги. Позвітували, що то є велика сила і що німці прогайнували велику нагоду і тоді власне змінилося таке відношення до революційного можливостей потенціалу і записали, що правда, але таку, і той репорт пізніше дістали американці і на підставі того американці також розважали чи не допомогти УПА, на підставі того репорту того Кірка капітана.

П. Тепер, в лютому сорок п'ятого року відбулася Конференція в краю і там перекладали Бюро Проводу?

В. Так.

П. А виглядає, що був який спротив проти того рішення?

В. Ні - отже то так було, то пізніше розвинулося. В лютому була Конференція в зв'язку з виходом нашим з тюрми і там вибрано нове Бюро Проводу. Було три кандидати - листи: на першій листі був Бандера, Карбович, Тур, а на другій листі був Бандера, Карбович і ще хтось третій, мабуть Коваль, а на третій листі був Бандера, Маївський і Ленкавський. Найбільше голосів дістала перша листа, і перша листа перейшла так, що то було безспірне. Ту листу привезла Ірина Козак, яка тут є, Савицька з дому, вона її привезла від Тура. Та листа була на голосуванні Закордонних Частин чи Закордонного Центру тоді ОУН і вона була схвалена, так, що то є те Бюро Проводу є повністю легальне.

П. Але воно зразу ще не було, аж тоді по лютневій Конференції загально прийнято?

В. Ні - на якій лютневій?

П. В сорок п'ятому році.

В. В сорок п'ятому році вона, то була Конференція в краю. Конференція в краю мала, скликана була задля перевибору Бюра Проводу, і вона, і на тій Конференції було ті три листи, і перша листа дістала найбільше голосів, отже, вона вийшла.

Як перша листа вийшла, тоді лист Шухевича до нас був такий, що, щоби перепи
щоби перевести ще голосування додаткове на Конференції закордоном тому, що
 тут вже були ті з краю, що прийшли і ми, і на тій Конференції затверджено,
 прогосовано першу листу. Отже так, що то і в краю вона була перегосована
 і закордоном і воно було легально. Щойно після того, як вже почався конфлікт
 то тоді прийшло квестіонування, то вже була гра після смерти Чупринки,
~~квестіонування того прийшло після смерти Чупринки~~. Як Чупринка згинув в 19
 році, то тоді прийшло в зв'язку з конфліктом закордоном і письмами, які там
 туди йшли, прийшло становище від Кука - Василя Ковалю, що, мовляв, Бюро Проводу
 зі смертю Маївського і Волошина здається - так (і Грицяя - ні - ні, бо Гри
 не був в Бюрі Проводу) - бо то було Бюро Проводу - був Шухевич в Бюрі Проводу
 був Маївський і Волошин. Отже після смерти Маївського і Волошина, вони писали
 що Бюро Проводу вже не існує. Отжеж лишився лише Голова Бюра Проводу, а Голова
 Бюра Проводу був Головою Проводу. Отже, якщо Бюро Проводу не існує, то тоді
 як там з краю таке прийшло, то було розглядане на Проводі, і я казав таке,
 якщо заквестіоноване є Бюро Проводу, то в черговім листі буде заквестіоновано
 Голова Проводу, бо Голова Проводу є Головою Бюра Проводу, як нема Бюра Проводу
 якщо він каже, що Бюро Проводу не існує, то не існує і Голова Бюра Проводу.
 І дійсно черговою поштою через рік прийшло рішення нове, що нема Бюра Проводу
 взагалі і нема Голови Проводу, а натомість край вирішує, тобто Коваль вирішив
 покликати трійку для поладнання конфлікту, то є Ребет, Матла і Бандера.
 Отже вже тоді вони взагалі завалили Бюро Проводу, заваливши Бюро Проводу,
 завалили Голову Проводу. На жаль, того тоді на наших нарадах Проводу не
 узгоджено. Бо я радив відкинути те, сказати, що як нема Бюра Проводу, то не
 Голови Проводу. Не можна писати до Голови Проводу Організації Українських
 Націоналістів, а під сподом писати: "Бюро Проводу перестало існувати". Бо він
 був вибраний тоді, коли було Бюро Проводу вибране, якщо Бюра Проводу, якщо
 членами Бюра Проводу не був я і не був Шухевич, то тоді не міг бути членом
 Головою Бюра Проводу Бандера, бо Бюро Проводу з Маївським і Волошином мало
 Головою Шухевича.

- П. Ще чи Ви могли б сказати про початки формування організації тут на чужині
 якто сорок п'ятий рік чи?
- В. Тоді прийшло на закордон, приїхали дві делегації. Приїхала делегатія того -
 приїхала делегатія УГВР, членів УГВР, отже то є Президент, два Віце-Президент
 Вовчук і о.Гриньох, Генеральний Секретар Закордонних Справ Лебедь і з член
 Президії УГВР чи членами УГВР, тобто Віце-Президентом ще Мудрим і трома
 Віце-Президентами Чуйком, членом УГВР, тепер ще Потішком, Пеленським; отже то
 була екіпа УГВР з Генеральним Секретарем Закордонних Справ. Друга була
делегатія ОУН, шефом якої була Ребетиха, і до делегації ОУН належали Охримо
 тоді, коли Ребетиха належала до УГВР, тоді, коли Прокоп належав до УГВР. Отже

Ребетиха була, хоч вона була членом УГВР також, але, хоч вона була від, тут вона була репрезентантом ОУН. Отже то було представництво ОУН закордоном на чолі з Ребетихою. Тоді заіснувало: хто є ми і хто є Бандера? Ми члени Бюра Проводу, Бандера і я і тепер є вона делегатка, вона з делегації закор. від ОУН, як то погодити? На тому тлі знову дійшло до певних ускладнень, ну так, є двох членів Бюра Проводу, є делегація від ОУН, яка приїхала, яке взає відношення? Тоді ми створили Закордонний Центр ОУН і тоді включили їх, тих, що приїхали з краю до Закордонного Центру ОУН і Бандера був Головою того Закордонного Центру, отже то так – то така була. Тепер, тоді ще правда, як конфлікт почався, то ми ще не знали про Бюро Проводу не (незрозуміле слово) тому, що Бюро Проводу, вона в 1947 році прийшла ірка, але той конфлікт тривав далі. Як прийшло те, що ми, ще два члени Бюра Проводу, тоді вже можна було реорганізувати Закордонний Центр ОУН і включити в той Закордонний Центр, що були на еміграції плюс тих, що приїхали з краю. Тоді створився такий Закордонний Центр і було з одного боку те представництво УГВР з Генеральним Секретарем і Закордонний Центр ОУН. То було так менше-більше теоретично поладнане.

- П. Тепер, яка причина була, що Маївський і Грицай сюди йшли?
- В. Маївський і Грицай були вислані на те, щоби, щоби значить перше, щоби взагалі на чужину, тому, що вони вже були хоровиті і т.д., а друге, щоби, так, як вони казали, що вони несли передати мандат Бандері. Я думаю, що вони несли постанови Конференції про нове Бюро Проводу, бо потім прийшла кур'єрка з тими самими справами. Бо вони йшли – повновласти Бандері – тобто новому Бюрові Проводу, бо тоді нас двох було закордоном, два члени Бюра Проводу були вибрані закордоном, а один в краю.
- П. Така була думка, що як (незрозуміле слово) є в Бюрі Проводу, то може на зовнішньому відтинку багато допомогти; чи була взагалі така якась думка поєднати УГВР і УДП?
- В. Було на Закордоннім Центрі, ми ту справу розглядали і виявлена думка, щоби УДП поширити, але то було так, то не було таке просте тому, що ті, що приїхали не йшли на те. Вони вважали, що вже створена нова інституція закріплена, УДП не діяло, був лише символічно, отже і та думка не пройшла. Тоді виринула справа власне на олнім із Закордоннім Центрі, засідання Закордонного Центру стояла та річ і Бандера тоді, по мойому можна то було інакше то рішити, запропонував формулу, якої, яка десь є записана, про особливу роль Голови Державного Правління в націоналістичному русі і в українській дійсності. Ту особливу роль було відмічено окремою постановою і на мою гадку, то було так сказати би, символічне ствердження а не ділове оперативне і так сказати би дієве, а тому, що раз почався той конфлікт, то та справа знов зійшла на дальший плян. Потім вийшла справа УНР-ади, тоді почала бути думка, щоби

поєднати, якийсь один центр створити і ми пішли до УНР-ади, а УГВР з одного боку, УНР-ада з другого боку, потім ми вийшли з УНР-ади. То тоді була така я сказав би, багато - забагато розгри було там, бо фактично, як була УГВР ми не повинні були йти до УНР-ади, бо то негодилось би, але на диво, Голова чи Президент УГВР о.Гриньох форсував, щоб ми йшли до УНР-ади. Я був проти того, бо як є УГВР і ми є в УГВР, то не маємо чого йти до УНР-ади. Пішли і потім вийшли і тоді так ті конфлікти в нас так загострилися, що вислід той, що Державне Правління не було поширене і ЗП УГВР було звужене, бо пот у висліді тих конфліктів дійшло до того роздвоєння, но і перехід їх на ін позиції наші. Ми зберегли наші позиції і так той розвиток тих подій то вже відомий, Бандера писав про те і інші.

- П. Як був налаштований зв'язок з краєм в певний моменті він був інфільтрований пенетрований і вони передавали з тої сторони фальшиві інформації. Ті фальшиві матеріяли на скільки вони могли вплинути на ті події значить, що нас пило розбиття?
- В. Я думаю, що значить, що Коваль скорше пішов сидіти, як тут подавали і що та телеграма де про те, що Бюро Проводу, що Бандера, що Бандера, Матла і Ребет, чи Ребет, Матла і Бандера є новим, є трійкою, яка має конфлікт поладити і то є, то вже була телеграма надана або КГБ або Ковалем значить, який був в руках КГБ вже, або закордоном спрепарована, яка - яка тут причинилася до завогнення.
- П. Значить вже Шухевича не було, чи то було?
- В. Нічого подібного, вже Шухевича,
- П. Після його смерті?
- В. То прийшло п'ятдесят третього року.
- П. А я думав, що то було скорше?
- В. Ні - ні за Шухевича стояло, так як стоїть.
- П. То коли властиво він був розкритий?
- В. Хто?
- П. Демид.
- В. Демид був розкритий, той Демид тої телеграми Демид не приніс, та телеграма прийшла через ЗП УГВР. Бо як Охримович пішов на Україну, то він там зв'язував зв'язатися з Ковалем і справу з їхнього боку представити. З нашого боку був взагалі пішов на Україну був той Матвієйко, а телеграма прийшла тоді і так, як ми тепер відтворюємо, коли Кук сидів. То вже був п'ятдесят третій рік, то вже отже КГБ телеграму давало.
- П. Які функції і справи Ви полагоджували в ОУН в роках 1945 - 46?
- В. Я тоді був, а тоді почав займатися зовнішньою політикою, а то є окремий капітель. Так, як в час Державного Правління, я був керманичем ресорту соціальних реформ, крім Голови Уряду, то була центральна справа моїх

заінтересувань, так тепер закордоном я побачив, що реальна сила то є власна сила, а власна сила то є фронт поневолених націй. Тоді я сконцентрував увагу на фронт поневолених націй і то була одна з тих більших, важливіших, може й великих ідей, які є вирішальні для нашої визвольної боротьби, і тому я сконцентрувався на розбудову того фронту, протилежно до попередніх моїх, не так заінтересувань, як до важливості, до питомої ваги, даної проблеми. Бо зовнішня політика є мінлива, міняються люди, міняються констеляції, а ре-
сила є фронт тих, які за ту саму ідею і той сам інтерес нарід бореться.

- П. Тоді, то значить 1946 року, перший конгрес, як оцінити, так з історичної перспективи, ну ту імпрезу, учасників, вартість тих людей які, що вдалося Ва-
їх зорганізувати чи заангажувати?
- В. Бачите ті, фактично більшість з них витривала до кінця і фактично...
- П. Значить ті зв'язки з тими людьми, які ввійшли там до Вас вже від сорок п'яти чи ще були давніші? - словаки, болгари і .т.д.?
- В. Щодо словаків ми мали контакти вже пов'язані, наприклад Дурчанський, то в-
мав зв'язки з нашим рухом, ще як за Словаччини, а тепер ті нові то фактично
не один з них, як Накашідзе, Альчібая, вони вже були за часів німецьких там
пов'язані з українцями, так, що вони ще не знали, не зімною персонально, бо і
сиділи, але в тому комплексі вони вже діяли і були зорієнтовані на спільний
фронт. І то саме значить, от наприклад болгари, болгари нові були, але ті, що
сьогодні є ще були тоді, Вальчев; Балтійці мінливі були, Балтійці були, знач-
був Берцінс - лотись, який був Головою Ради Народів, то є з тюрми, з капету, я
з ним сидів в бункрі, отже то він після того включився, він як

КАСЕТКА Ч.11., СТОРІНКА 20.

- В. З Кавказців то аналогічно, ті кавказці, яких ми звербували сорок шостого року, витримали до кінця, Північнокавказці: грузини, туркенстанці, очевидно прийшли нові, бо, бо старі помирали, але ті формації, які вони зберігали, які вони створювали, то збереглися і вони далі продовжують з тим, що очей фронт багато поширився, здобув нових, нові нації, а з тих, що відпочатку були ну то прийшли послідовники їх, які ту саму концепцію захищають і стараються реалізувати.
- П. На черзі прийшло створення ЗЧ ОУН, як до того дійшло, чи то правильна була ініціатива і кого?
- В. Тоді то було так, то найперше був Закордонний Центр ОУН, який мав в собі - поєднував членів Бюра Проводу з краю, плюс членів Проводу деяких, які в 1947 році були членами Проводу, так, як Тюшка Осип і додаткові були, як Марцюк, які з краю прийшли. Після того прийшла думка, актив зростає, кріпшав, поширювався нові приходили і Закордонний Центр вже мусів бути, мусів бути оновлюваний бо треба було якось конфронтувати думку, відбувати якісь ...
- П. Закордонний Центр, чи то в роді своєрідного Проводу, чи то тільки така назва неформальна?
- В. Ні - то була назва на провідний осередок Бюра Проводу, членів давних членів Проводу, які вийшли з кадетів, плюс тих, які прийшли з України і разом і тих провідних людей, але не всіх. Бо наприклад там був, там не були всі, от наприклад Слава не була в тім Закордоннім Центрі, хоч вона була провідною.
- П. То так скажимо як Провід, що десять, п'ятнадцять, двадцять осіб чи як?
- В. Так - так, то було около двадцять людей, сімнадцять мабуть.
- П. Як виникла думка створити?
- В. То виникла думка здається мабуть то було вже 1948 або 1949 року, коли перша Конференція, 1947 року. Зачалося, ну так, то вийшло зараз дуже скоро 1947 року, тому, що то вийшло раз, що велика кількість членів прийшла, яких треба було організаційно оформити і дати їм голос на конференції; друге - друге прийшло теж ще такі мотиви, що було ЗП було те УГВР чи ЗП УГВР чи члени УГВР плюс Генеральний Секретар. Як оновляти УГВР, чи то мають бути вічні члени, чи має перед кимсь відповідати, чи то має бути УНР, чи то має бути делегований, чи то мають бути делеговані організацією члени і відповідальні перед організацією і тому теж з того погляду треба було мати Закордонні Частини - Провід Закордонних Частин. І третє, як було Бюро Проводу, було нас двох, як те Бюро Проводу мало діяти, через кого, бо як є наше Бюро Проводу, воно могло бути, або очолювати Провід ЗЧ ОУН, або творити частину Проводу тут ОУН. Бо Бюро Проводу саме для себе - Бюро Проводу є еманациєю Проводу, отже воно мусить мати Провід, щоби бути Бюро. Отже і тоді вийшла справа Закордонних Частин, то значить три найбільше причини. То є лише три такі, можна би сказати,

найбільше видні, не конечно найважливіші. І тоді ми скликали ту першу Конференцію на тій першій Конференції те Бюро Проводу значить було одобрено, і те Бюро Проводу було одобрено. Те Бюро Проводу виступало на тій Конференції Закордонних Частин ну і Бюро Проводу очолило ті Закордонні Частини, плюс воно автоматично входило в Провід і покликала Провід Закордонних Частин, а там ще вибрано Раду, Контролю, значить Суд і т.д.

П. Тоді вже ЗЧ мало свій устрій чи як?

В. Тоді вже, найперше було правильник, а потім устрій. Але то так – на початку була Головна Рада, яка мала свої контрольні і судові функції, потім ми відділили контрольні і судові окремо, а Головна Рада мала опініодавчу роль. Отже, але, то так потреба виринула з життя, я би сказав, А тоді вже йшло, як то конфлікт виринув, то стояло питання, яке відношення членів ОУН в УГВР до ОУН і тоді Конференція схвалила, що членів ОУН, як делегатів до УГВР, покликає і відкликає Конференція ЗЧ ОУН.

П. Як брати початки ЗЧ ОУН, крім Степана Бандери, Вас, які були провідні члени

В. Ще був Ленкавський, Ленкавський був довший час Головою Проводу ЗЧ ОУН, тепер був в той час, ну був Головою Проводу ЗЧ ОУН був якийсь час Лебедь також. В Проводі ЗЧ ОУН був о.Гриньох, була Дарка, був Ребет, був Охримович, тепер Тюшка, був Вовчук, був з часом Драбат, був Матвієйко, був Малашук, був Качмар Василь – то була добра екіпа.

П. Тепер хронологічно щоби йти, яка Ваша думка про розвиток в Проводі на Україні від 1945 – до 1950 року, значить які там чоловічі постаті домінували, крім Шухевича?

В. Я думаю, що політично і ідеологічно то був Волошин, Маївський, частинно Горинь, тепер там в Україні ще властиво поза тими то – ну Старух очевидно.

П. Як можна би окреслити, він згинув в сорок п'ятому році якраз, – індивідуальність і вклад в ОУН Маївського?

В. Маївський був добрий організатор, був добрий, він якщо, був добрий пропагандист, я би брав так, організатор, пропагандист і такий політичний тактик Маївський і можна би сказати, такий, як би сказати, досить добрий для переговорів, такий конфліктний.

П. Тепер, покликаний значніший діячів Позичанюк, чи Ви мали його змогу знати?

В. Я його знав в 1941 році, він був заступником голови міністра інформації. Він на мене робив добре враження, він був такий фанатичний націоналіст, як кожний неофіт. Я виключаю, що він є автором тої статті, яку Лебедь презентує як його, то є антипатична до його поглядів. Він був скромний, не хотів бути міністром, наприклад, але я вважаю, що він навернений націоналіст і була постать світла, з тих коротких днів, що я з ним був. Його дуже цинив Легенда який його навернув.

П. Чи ще можете додати трохи про Волошина?

- В. Я Волошина знаю з дуже давних років. Він був, я мешкав з ним в одній кімнаті деякий час, а він мешкав теж деякий час з Мироном. Він був головою студентської репрезентації, він у Львові, як я студіював, то він тоді був правник, право студіював. Він був скромний, розважливий, типовий, так сказати би, добрий бесідник, гарно формулював, писав до Бюлетеню Крайової Екзекутиви, ну був — він був такий дискретний, добрий підпільник в той час.
- П. Чи то правильна була би думка, як порівняти писання Горнового і Полтави, так, якби різниці поважні. Чи то типічне, ^{якби} такі два крила в ОУН взагалі, бо то є в історії таке, ну більше таке промарксистське, чи воно час-до-час відроджується, чи як Ви поясните різниці між тими двома публіцистами, до випадку, чи вони відзеркалюють дані течії?
- В. Я не думаю, що — я не думаю, що в ОУН були крила типу промарксистського і антимарксистського. Я думаю, що було акцентування різних моментів різними людьми. Я беру приклад з себе і з Янова, як в Крайовій Екзекутиві. Я завжди акцентував соціальний момент, і Донцов мав критичні зауваження до моїх писань, Янів акцентував, я сказав би, не раз елементи пантеїзму, як візьмете його поезію. Отже, ~~то є~~ пантеїстичні моменти в нього пробивалися, в мене був акцент соціального, в нього, наприклад було Донцова він розумів: "Ревури відти мушу, в ревінню знайти душу" — знаю його поезію таку. Отже то є боротьба для боротьби. В мене було змагання за вартості. От де я вибирав, то також пов'язане є частинно зі соціальним рельєфом в якому хто виростав. Янів виростав в іншому, я виростав в іншому, бо то ^є, ~~я би сказав~~, один мав більші труднощі в житті, другий менші — одне — друге, в одного є, як би сказати, почуття і такий філантропійний момент глибший, в другого менше глибокий. Я би то пояснював не марксистськими тенденціями, але вражливістю людської душі, і тому і то я би на тому різницю між Полтавою і Горновим. Бо Горновий дуже віруюча людина, він дуже великий ^{християнин} був але дійшов до абсурду, що казав, що наука ще не доказала, чи Бог існує. А я думаю, що йому те речення вставили, що той розділ не є ним писаний, але як ~~з відтам~~, з України, йшло, то йшло шляхом, який міг бути неперевірений і вони могли повтворювати деякі речі. Отже то так один є, я би сказав, ^{ну} один є суверенний в поглядах, а другий є більше піддається під погляди. Отже то так, то не є типічне для руху, я би сказав. Бо рух наш має свій шлях, так як я дивлюся, чи тут трошки відійде хтось, чи не туди, але він має таке руслом яким йде і корегує сам себе одиночними індивідуальностями, тому, що він не потребує інтерпретувати раз взятої доктрини. ~~То так — наприклад~~ Донцов мав доктрину свою, але націоналізм наш не має доктрини, і тому в Донцова все виходило з доктрини. Я не хочу доктрини знецінювати його, лише, що він мав такі преміси, з тих преміс виходило. От берім "Націоналізм" Донцова — є перша частина: негачія драгоманівства, малоросійства і т.д., друга частина

є апотеоз Окциденту, волі, Нітше і т.д., а то є пермісія, але потім вже під впливом дискусій, які багато я з ним мав, він цілком завернув, він вернувся до традицій українських. Не забуваймо, що "Київ місто Премудрости Божої", то фактично я йому ту ідею піддав в багатьох дискусіях і "Націоналізм і релігія" в нього не була та справа рішена, пізніше станув так твердо, бачучи великі схожості і взаємодоповнюючі елементи, але то тоді, як він коріння українські схопив, як почав бачити велике в Україні, так, як бачив велике в Окциденті. І то його твори, всі твори після "Націоналізму" до того йдуть. Як Ви подивитеся на його "Містика чи політика" і чи "Де шукати наших традицій" - ~~то вже є~~ то вже є зворот Донцова до рідного, але в "Націоналізмі" є мало того.

П. Якто сталося, щодо Донцова, виглядає, що він в сорокових роках неначе віддівся від того руху, як він був майже виховав, і як то вдалося назад пізні привести. Якто пояснити?

В. Знаєте так, в сорокових роках він віддалився може, бо він твори, Ви думаєт твори Горнового і інших він, я думаю, що він

П. Я був в Празі, я думаю, що він з мельниківцями здається співпрацював, з Кам'янецьким?

В. Ну так.

П. Він досить там сильно, так неначе віздеркає симпатію?

В. Чи в чім?

П. "Наше Видавництво".

В. Наше Видавництво. Отже то так, я в нього в Празі, в Празі я, - ~~но зараз, коли я з ним почав говорити?~~ Отже так, як я приїхав на еміграцію, в тридцять, я вислав йому в тридцять дев'ятим чи тридцять восьмим, я вислав йому свок річ "Націоналізм і релігія" і "Новий суспільний лад". Він мені відписав що мої ідеї не є його ідеї. Я в "Націоналізм і релігія" писав, що про Київ, як центр Християнства, як Другий Рим і Греція, але він написав мені, що не можна так далеко йти, бо Рим і т.д., і т.д. - аргументація. Через якийсь час Донцов видавав "Батаву" і там можете знайти Святого Андрія на Київських Горах і з відкілья він проповідував, що місто засяє Божа Благодать і т.д. Донцов ту формулу, яку я заступав, а якої він тоді не приймав, тоді прийняв. Донцова Еволюція почалася, я б сказав еволюція, в Донцова почалося властиво зворот до того, що він прави хотів, тобто до тих героїчних елементів української нації, яких він шукав як підвал до свого націоналізму всюди на Заході, де лише було - в Мороса але не шукав в себе, в нас. Він тоді почав, вернувся і почав шукати в нас і він знайшов, і то дуже підмурував тоді націоналізм українськими догмам героїчними елементами і т.д. І тому, я гадаю, що по сорокових роках він відшукав себе і як він знайшов вже те, що в Україні та героїка є, то він тоді, я маю листи від нього, він пише "ви мені найближчі духово зі всіх,

як теоретиків націоналізму." Він тоді твердо сів, значить побачив, що його правда, аргументована чужими аргументами, є сильніша аргументована українськими. І то є величним того, що він потрапив, вирвавшись з чужих джерел, переключитися на рідні.

П. Але чи в нього була значить десь в тридцятих роках якась, якийсь конфлікт ідеологічний з тою ОУН, яку він породив?

В. Трохи був.

А. Чи Організація Українських Націоналістів була тою організацією, яку Донцов собі уявляв?

В. То досить важко сказати, тому, що Донцов найперше сам пробував творити політичну організацію "Заграва", і на прикладі "Заграви" він переконався, що створити його типу організацію політичну було дуже важко. Він частини заплутався був у персоналіях, в доборі людей, врешті в тому, що велика частина, кого він включав у "Заграву", яка мала назву партії, Партії Націоналістів Р, тобто революції, а на формально називалася Національної Роботи, але то було скорочення назва Р, і він побачив, що "Заграва", люди з "Заграви" етапно переходили до УНДО, і тоді він зорієнтувався, що створення явної організації того типу політичної націоналістичної не годен буде оформити. Може пізнав, що його сила більша є в слові, закликах, ідеї, як в практиці, і тому він скінчив з формуванням нових організацій політичних, а сконцентрувався на ідейний бій, і, власне, найближча зі всіх для нього мусіла бути ОУН, хоч на початку тридцятих років, пишучи статтю на тему "Партія чи орден" Донцов кінчав статтю тим "коби він в нас створився". Якраз в "Студентському Шляху" була моя відповідь також під наголовком, під подібним наголовком, завваги про Орден, де я доказував, що такий Орден існує і що цесарями Ордену не є зовнішні атрибути, але ідейний зміст, ідейна наснага активу Ордену. Отже, з того виходило би, що — що фактично Донцов добачував ще якісь браки в ОУН, яких він не висловив конкретно, але, описуючи якості Ордену, про який він мріяв, ~~щоби в нас створився~~, він показав, як він уявляє собі такий Орден. Мені здається, що пізніше він побачив, що організація має ті елементи ідейно-моральні і тому він досить так приблизився до неї, але на Західних Українських Землях більше ідейно мобілізував націоналістичну молодь і її світогляд формував чи намагався формувати, як закликав до включення в організацію, з різних причин теж з тих причин, що він мав право азилу в Польщі, а не був громадянином, отжеж я гадаю, що зі всіх організацій політичних ОУН найбільше йому підходила, очевидно, в різних етапах, різні критичні завваги Донцов мав.

- П. Чи Донцову належить думка, що він апробував двофронтову визвольну політику?
- В. Так — Донцов був за двофронтовою війною, і ту концепцію він афірмував, хоч він так прямо не ангажувався, але в передмові його до книжки "30 ЧЕРВНЯ" він то досить ясно уточнює, отже треба прийняти, що він двофронтову війну апробував, і тим більше, що він дуже високо ставив УПА і Антибольшевицький Блок Народів, взагалі в той час він фактично майже повністю стояв на наших позиціях. Якщо були критичні зауваги в нього в сорокових роках, то торкалися радше поодиноких творів крайових авторів, зокрема Горнового, де в нього два комплекси не відповідали Донцову, тобто комплекс визначення російського народу, як не народу поневоленого — не поневолюючого, а друге комплекс індиферентності в справах релігійних, до теми тези, що наука не доказала: ще, що чи Бог існує чи ні. Отже ці речі Донцов дуже гостро квестіонував, і в зв'язку з тим було таке відчуження, не так від руху, як від поодиноких авторів того руху.
- П. З другого боку була поважна група в ~~в~~нутрі організації, яка критично ставилася до дум Донцова, причини критики того провідними людьми?
- В. Так, то була група досить сильна, я сказав би, якщо йдеться про інтелектуальний багаж, я думаю, що, що та група не, ~~суті~~ Донцова не завжди охоплювала, дивилася радше на аксесорії, другорядні справи в творчості Донцова, на його ексклюзивність, на його догматичність, на його постійне акцентування внутрішнього політичного комплексу і очищування українського світу від опортунізму, від декаденства, і вони в тому добачували антидемократичність Донцова, а фактично це не була антидемократичність, ~~то була~~, це була боротьба з малоросійством з драгоманівщиною, з декаденством, з опортунізмом. Не всім те відповідало, а зокрема тим, які йшли постійно по лінії творення якогось механічного фронту єдності, якої фактично не могло бути, а якщо була, то переходового характеру. А Донцов розумів той процес, що не всі є організаторами революції, цілий табір революційний є табір, який, властиво, не так табір, як конгломерат людей, який йде на співпрацю з окупантом. Тут Донцов мав слушність, і я гадаю, що така механічна єдність не може бути керуючим чинником в революційній боротьбі. Може бути маніфестаційним засобом для задокументування спільної єдності щодо мети боротьби, тобто відновлення Української Самостійної Соборної Державності, але якщо йдеться про шлях боротьби, то тоді розходиться відразу унаслідок чого. Рекапітуючи, я думаю, що нація завжди потребує таких Касандр, яким був Донцов, і завжди є конечно, щоби хтось стояв на сторожі ідеї, навіть як він суворо картає, але завжди вказує на мету і на єдино реальний революційний шлях до тої мети. І тому його заслуга вже з того погляду ~~для~~, не тільки для українського націоналізму, але ~~для~~ українства взагалі є виїмкового значення.

- П. Таке питання - чи можна сказати, що та група людей, який в краю мало не виламалася, це є прояв певних негодницьких тенденцій в зв'язку з тим що рух в Україні почав слабнути на переломі сорокових - п'ятидесятих років, тому ті критики Донцова, Бандери, Вас - власне які пояснення?
- В. Я думаю, що на те зложилось багато причин, напевно одною з причин була та, що - що в одній частині прийшло розчарування тим, що вони сподівалися що західні альянти, як будуть, скерують свої, свою зброю проти російського імперіялізму після перемоги над німецьким і та, те сподівання не оправдало є одне; Друге, також мабуть сподівалися, говорячи УГВР, що - що вони будуть мати прямий доступ до альянтів в зв'язку з можливою конфронтацією альянтів з Москвою і навіть були деякі листівки того типу поширювані на Заході з боку чинників УГВР. Трете - трете напевно те, що вони побачили, що боротьба здана на власні сили виключно но і що перспективно без допомоги Заходу едви чи довго вона може такими самими методами вадена і що треба буде, так як Чупринка заповів, перестав^{ля}тисся на підпільні методи боротьби. Но - четверте, що може і ідейно-політичний комплекс націоналістичний, так як він був нами захищуваний, що той ідейно-політичний комплекс в них був розводнений і вони уявляли, що деякі наближування до розводнення ідейно-програмових позицій ОУН, зокрема світоглядових, можуть мобілізувати не націоналістичні елементи і з них зробити допоміжний революційний фактор в боротьбі. Але то фактично не виправдалося і більш того навіть на Заході еміграція, не вся еміграція визнала УПА, більше того заперечували сам факт існування УПА, доки західні чинники не визнали прилюдно, не підтвердили існування і не визнали УПА, як збройну силу нації доки, шойно, як з'явилися відділи УПА на Заході, то українські опортуністи признали, що такий фактор існував, існує і діє. Но а тим ті, що деякі і еміграційні чинники і ті деякі крайові, ну були напевно песимістично настроєні, побачивши таку поставу великої частини опортуністично еміграції рахуючи, що та еміграція може бути великим фактором в боротьбі, яким вона не була, шойно вона під впливом дії нашої почала вона мобілізуватися самоосвідомлюючися і в законності наших метод мобілізована.
- П. Щодо конфлікту між ЗЧ ОУН і ЗП УГВР, що перерішило, що він не був позитивно поладжений і то був неминучий конфлікт?
- В. Те що, на те зложилось досить багато причин. Одною з причин була, був конфлікт двох центрів, чи центр революційної організуючої сили ОУН мав бути домінуючий в організації боротьби чи ЗП УГВР, як арогувало собі компетенції репрезентажта революційно-визвольної боротьби з відсуненням на дальший план ОУН. То була напевно одна із причин, так сказати би, політично-конкурентійна. Ну друга причина, в зв'язку з тим то вже були консеквенція - політичні позиції, позиції одної і другої формації. Тому,

що з природи речі ЗП УГВР, маючи не-націоналістичні елементи, теж твори формацию, яка не- не будучи монолітною, не могла так прагматично, категорично і безкомпромісово ставити постановки боротьби, як могла ставити ОУН.

А в революційній боротьбі успіх має лише така революційна організація, яка йде чітко, ясно семафорами безкомпромісовими дороговказами. Отже і там також було, мусіло бути таке напруження.

П. Що трохи є парадокс, бо тож ЗП то складалося з самих провідних членів ОУН, які, а рівночасно вони ОУН деградували до сьогодні. Як то пояснити? Чи були в ОУН люди, які властиво не були у суті речі ОУН-івцями, тільки там припадали?

В. Я думаю щодо також спричинилося те, що невеликий гурт в ЗП УГВР типу Потішного, Мудрого, Пеленського, які не стояли на націоналістичних революційних позиціях, і ті, які стояли, мусіли з ними мати який компроміс, тому і зміг бути і той момент теж, але міг бути, але був ще інший момент, що в той час ідеї націоналізму були непопулярні на Заході. ОУН на Заході не мала популярності, що тут під впливом большевицької пропаганди все, що було пов'язане з націоналізмом, було підшиване під ярлик нацизму, і були тенденції навіть зміни назви ОУН, проти чого ми стояли. І я гадаю, що ті члени ОУН, які були в ЗП приховували себе під фірмою Українська Головна Визвольна Рада, а в раді, концепція ради, то завжди є концепція конгломерату, отже під тою фірмою вони думали, що легше буде на Заході пробиватися, як під фірмою прямою ОУН і тому ОУН була відсувана і навіть приховувана. Зрештою, навіть в Маніфесті УГВР ОУН не є згадана; отже, хоч ОУН була творцем, єдиною реальною силою тоді на українських землях, то тої реальної сили не згадано, а згадано, а говорено лише про створення УГВР, не приймаючи до уваги того фактору сили, яку ОУН в УГВР творила. То знову було, по-моєму, розраховане на закордон на те, що аліантам буде приємливіша формула УГВР, ніж формула ОУН. Ну і думаю, що не без успіху, не без впливу мала велика пропаганда большевицької грандіозна, всестороння, яка натавровувала, зганьблявала ОУН і може й те мав вплив, щоби менше про ОУН говорити, а більше про УГВР. Зрештою, як писали про УГВР, то писали, що є внаслідок поширення боротьби в рамках УПА треба було створити УГВР, але не було писано, що — що ініціатором поширення фронту боротьби був політичний фактор в УПА, яким був, яким була ОУН, і що Головнокомандир УПА і Голова Генерального Секретаріату УГВР був Головою Проводу ОУН.

П. А вони — опозиція, значить часто покликувалися на край, чи можна сказати, що до певної міри і там паралельний такий конфлікт міг бути під кінець сорокових років?

В. Я не виключаю, що там були подібні тенденції, тим більше, що полковник Ковачук пробував закладати на Волині ту Українську Народну Партію чи Національну Партію — так що...

- П. Чи то правда, що була якась ініціатива змінити назву ОУН?
- В. Я думаю, що так, що та тенденція Ковалевського створення Української Національної Революційної Партії, то була зв'язана тенденція відв'язатися від назви (а ввести нову-нову формулу, яка би комплексу націоналізму на узгляднювала). ~~Отже~~ Я гадаю, що то мало вплив теж на ту тенденцію, про яку була мова, тим більше, що і Сергій Орелюк (тобто Іван Мітрінга) із своєю групою аналітичну концепцію заступав. Того — на Волині і не тільки на Волині, зрештою Мітрінга був Тернопілець, так як Борис Левицький з Поділля, так як і Турчманович з Поділля, ~~отже~~ то була, я думаю, то була тенденція відв'язатися від окреслення термінологічного ОУН, тобто націоналізму, думаючи, що демократизація є, процес демократизації чи процес взагалі, чи ідея демократії ~~є~~ — є контрадиктивна до націоналізму, коли воно взагалі так не є.
- П. Те власне, як би Ви окреслили перше ідеологічні позиції Романа Шухевича, тоді вже як провідника революційного?
- В. Я думаю, що Шухевич був свідомий того, що без ОУН, без того стрижня, без того хребта УПА була би розлетілася, бо УПА то була революційна армія, то не є регулярна армія, а ніяка революційно-визвольна армія не може бути неполітичною. Не можна категорій регулярних армій стосувати до революційно-визвольних. Регулярна армія має ясну формулу, дисципліну і послух державній власній владі, оборона власної держави і там не входять в рахунок вже першопартійно-політичні елементи, тоді коли в революційній армії, армії, яка бореться за державу, мусить бути чітко визначена не тільки мета, але і шлях боротьби. І саме повстансько-партизанська стратегія є дуже стисло пов'язана з народною гущою, запіллям, то так як риба в воді. Повстанська армія мусить плавати в народній гущі, а щоби плавати в тій народній гущі треба прагнення тої народної гущі знати, відзеркалювати і за них боротися. Це може відчувати і оформлювати лише політична організація, яка є стрижнем в армії, і Чупринка мусів те знати. І тому Чупринка мусів ставити на ОУН як стрижень, директивну силу унапрямую в УПА, і зрештою майже весь командний склад був ~~що-був~~ складений із провідних членів ОУН — то є одне. Далі і питання УГВР аналогічно стояло, хто став вирішальною силою в УГВР. Голова Проводу ОУН Шухевич, який одночасно був Головою Командиру УПА, тобто Голова Проводу ОУН знов Головою Командиру і Головою Генерального Секретаріату знов Головою Проводу ОУН — отже те поєднання в трьох — трьох функцій в одній особі Голови Проводу ОУН, було автоматичним зрозумінням значення ОУН, хоч в нього, як прагматика революції і практика революції, могли і той ідейно-світоглядний комплекс, як система ідей не могли, мусіли відігравати вирішальну роль, як оперативника і стратега, хоч він сам світоглядно був дуже віруючий християнин і націоналіст.
- П. Власне, а як пояснити, що двійкарі представляють розвиток подій в той

- П. спосіб, що Головна Команда УПА і Державність репрезентація УГВР росли, а елемент і важливість ОУН неначе вже кожним разом меншали, тобто позиція УГВР і Головної Команди УПА ставали важливішою, а Провід неначе вони з бігом років - то відзеркалюється в писаннях, знецінювали - то було навіть якраз?
- В. То є правда, я думаю, що то все закінчення війни і величезної кампанії, які вели, яку вела Москва проти ОУН, що то було не без впливу на тих, на ту частину кадрів, яка була, ставала в опозиції - то є одна причина, а друга причина була те, що наближався якийсь націоналізм, який утотожнював з нацизмом - і то друга причина була, а третя причина була така, що - що може в декого може послабилася віра в те, що ОУН як організація таких якісних кадрів, що вона, що недостатньо є її мати, аби добитися мети, і що вони ставачи і ставлячи ставку на широкий фронт народний не усвідомляли, що той широкий фронт народний мусить бути ставлений - організований ОУН, а не сам собою. І я думаю, що вони те звено перескочили і вже той широкий народний фронт усвідомляли як саму формацію організації.
- П. Чи могли мати більший вплив на розвиток таких ідеїчних програмових ілюзіях Степаняк, Шумук, Возняк, які прийшли від КПЗУ?
- В. Я думаю, що частинний вплив вони могли мати на формування з політичних, може не так політичних і як ідеологічних позицій організації, але я не думаю, що вони могли мати вплив на визначення ролі ОУН, тому, що комуністична партія є вирішальним чинником в системі, в системі боротьби за владу взагалі, і тому я гадаю, що вони не могли мати впливу на те, щоб ролю ОУН применшувати, лише вони могли мати вплив на ОУН в сенсі її програмові і ідейні позиції трохи розводжувати, але не на саму ролю ОУН.
- П. Наприклад, як пояснити інтенцію, що двійкарі дали той фальсифікат Йосифа Позичанюка, який виразно є проти ідеї нації, проти монолітності ОУН і т.
- В. Я думаю, що вони, що то є пов'язане із браком віри, в те, що можна - то є дві концепції, одна концепція є, що без москалів можна визволитися, друга концепція є, що для розвалу імперії неокідно мати також фронт російськи проти большевицький, проти комуністичний. І тому і то є альтернатива, або ставка на поневолені народи включно, або ставка на московський нарід і поневолені народи, але на базі приємливий для російського народу, тобт антирежимний. І та формула, яка запрезентована, як Позичанюка формула, є формулою впливаючою з браку віри в фронт поневолених націй без фронту спільного з москалями.
- П. Яку шкоду ідеологічно і організаційно могли нанести ті люди, які впали живими, провідні люди, живими в руки большевиків, Дужий і т.д.?
- В. Так отже значить вони - ціллю Москви є, так - може інакше.
- ОУН і УПА і УГВР були альтернативою української влади, так само як

В. Державне Правління було альтернативою влади. Отже, як взагалі революційна визвольна організація, що бореться за розвал імперії і відновлення незалежних держав, є альтернативою до влади і тепер, альтернатива влади є сила. Отже, а ⁴щоби бути альтернативою влади, то треба мати носіями тої влади характери, які готові ^опостіти за своє і які готові ³⁴ту владу кожн часно ~~за неї~~ ^овохвати і її виконувати. Тепер доки ОУН є три літери, є анонім, евентуально одним репрезентантом її на зовні твердим і послідо то народ орієнтується на ту альтернативу української влади, в протиставленню до російської, чи в протиставленню до Генерал Губернаторства і гавляйтерів московських в Україні. ~~Як вони тих лідерів боротьби ув'язнюють і ті лідери боротьби були тим, були~~

КАСЕТКА Ч.12., СТОРІНКА 22.

- В. Отже ті, які були, будучи лідерами унаслідок вийшовши, чи боронені чи схоплені, починають відрикатися своїх ідей, починають засуджувати свою боротьбу, якою керували, тим чином вони компромітують перед народом альтернативу української влади. І москалям залежить якраз на тому, щоб показати, от то є ті, які ~~в~~ мали б бути альтернативою вашої влади, які мали прийти на місце якихось Щербицьких, Шелестів чи інших московських ставленників чи москалів, отже, яка то мізерна та альтернатива влади, якщо вона, якщо її провідні люди каються, засуджують і т.д. І то є, по-моєму, одна головна причина, а друга є та, що, щоб, демобілізуючи фронт, заохочувати переходити на їх сторону і рятувати життя слабим, щоб судили слабих, засуджуючи своє минуле, свої ідеї, рятувати своє особисте життя і тим чином здемобілізувати фронт і заохочували тим чином других слабих переходити на бік ворога.
- П. Крім самого Кука-Ковалю, які найважливіші такі провідні члени впали в і
- В. Фактично таких багато не було.
- П. Скажім значить Дужий, які він мав?
- В. Я не думаю, що Дужий виконав таку, що Дужий, Дужого справа не стала голос вона була одною із, але голосною стала ~~і~~ стала справа Ковалю, голосною б Матвієйка і довгі часи була, я би сказав, що Ковалю навіть мало голосно і що Ковалю заява, порівняно з іншими була досить стримана.
- П. Перше Ви окреслили його заслуги но і особистість, вклад в ОУН, ще за перед, за період той перед тим, як він впав в руки большевиків, а друга справа, що відомо про причини, як сталося, що він впав?
- В. Хто Коваль?
- П. Коваль. Ви знали його?
- В. Коваль - так! Коваль була вдача, перше він був людина відважна, був таки бравурний, але він мав елементи анархічності. Вже з одного його, чи організованого ним, бойового акту, проти, без згоди Крайової Екзекутиви, було ви той анархічний вискок. Він навіть стояв перед судом організаційним за анархічний вискок, і головою суду був Старух. Я тоді був в підпіллі в Україні і ~~я~~ був одним з тих, що той суд призначав. Він мав присуд з про реабілітації і він мав доклати ризиковані чинів вже в плані організації, но і те, щоб реабілітуватися і повернутися мати права такі, які про відному членові організації належать, так, що він був завішений в правах члена організації. Отже то був перший його такий анархічний виступ. Він жив в підпіллі, ховався перед польським окупантом. То був ~~його~~ такий пер вияв такого його анархічного характеру, але пізніше він відважними вчинками себе реабілітував, ну і з часом він став організаційним референтом тоді, як ми машерували на Львів. Він був організаційним референтом, але і тоді він, в часі того маршу, він мав також такі прояви егоцентризму,

я би сказав, то були дрібні справи, але вони виявляли такі прояви егоцентризму.

П. То людина з вищою освітою чи яку він мав?

В. Я думаю, що він мав може, напевно мав середню освіту і можливо ще яких рік-два студій. Він був з Золочева, а після того жив вже підпільно у Л і ледви^е чи він міг студіювати - напевно не міг.

П. Чи він був без перерви від сорок. першого року організаційним аж ?

В. Ні - він був організаційним не без перерви, він був організаційним назначений перед відходом похідних груп в Україну і був в тій частині похідних груп, де я був. Він там був як, він був організаційним, але то в був організаційним в тій групі, лише був організаційним в Проводі, але, організаційний в Проводі, то він мав різні там функції пов'язані з техн: розташуванням, нічлігами і т.д. То там він мав вже такі відхилення егоцентричні і отжеж після того він, ще за Шухевича, вже пізніше, як ми пішли сидіти, то він мав такі відхилення анархічні. Та його Національно Революційна Партія, яку Шухевич зліквідував, втягнувши його назад до Проводу Отжеж він мав ті відхилення постійно, я би міг сказати, і тепер включно з тим, що він підпадав під впливи тих, я думаю типу Орелюка, значить Міти Турчмановича, Бориса Левицького в зв'язку і також створення тої Партії Національно-Революційної, отжеж Шухевич навернув його з тої дороги. Но так, що він не мав прямої такої націоналістичної лінії, як повинно було б бути, але завсіди, завсіди наvertався на правильний шлях, під тиском очевидно, в данім випадку індивідуальності Чупринки, який його зробив тс заступником Головного Командира, думаю також з розрахунком тим, аби трим едність, аби не дійшло до двоторовости, хоч про те так багато нам не пис з України.

П. Де він концентрував свою діяльність, на яким терені?

В. Він був, я думаю, що він був тоді на північно-західних, а після того вже, як Чупринка впав, він, як заступник, перебрав автоматично командування, потім дуже скоро впав в руки.

П. Як це сталося, бо то є такі різні слухи?

В. То дуже та справа не є ще до кінця вияснена, але є одне вияснене, що він впав скорше, як ті листи прийшли і телеграми з України, щодо того, що Банд не є Головою Проводу, нема Бюра Проводу і що є та трійка, про яку я згадув що має ладнати конфлікти в^врямцях ЗЧ ОУН. Отже тоді він вже сидів, тоді си Матвієйко вже, на підставі наших даних, і то вже не було його рішення, то було рішення вже НКВД, яке передавало нам через зловленого радиста, який передавав те, що йому сказали передавати, а по-друге, та телеграма не прий до нас, та телеграма прийшла до ЗП УГВР о.Гриньоха, о.Гриньох приніс нам телеграму.

- П. Ще поверну до Шухевича, чи якісь деталі є властиво, як то, в чому причини значить, що то так сталося? чи то випадок, чи була вже зрада, чи що?
- В. Головна причина була те, що він ніколи не був в тій самій квартирі зимові два рази, то був перший один раз, що він не змінив Головної Квартири, і очевидно в зв'язку із контактами, які він мусів мати, вони на шлях його дійшли, так як приходиться версія, через одну зв'язкову. І власне то задовго тривало, бо то два роки і то, я думаю, був більше випадок, як якась внутрішня провокація. Бо так, як вони описують, КГБ описує, то виходить, що вони припускали, в якій околиці має бути квартира; друге, що вони пишуть, зловили зв'язкову і та зв'язкова мала прозрадити ще одного зв'язкового другого бо то квартира була відома лише одному. Та зв'язкова, яка мала би прозрадити, так, як вони пишуть - що не треба вірити, вона передала ґрипс до нього через зв'язкового другого, а вони знаючи вже де зв'язкова та мала перейти, так я читав в одному описі большевицьким, вони обставили той лісок і в ліску хотіли того зв'язкового з його охороною зловити. Він ґрипс той, який він мав, хотів зїсти, але в той момент сальва, він пілкнув ціянкалій, але ґрипсу не зів. Вони прочитали, там було написано, щоб він зміняв квартиру так вони подають, але то вже було запізно.
- П. Чи з впадком Ковалю, чи був розгромлений там вже Провід, чи ще якась частина діяла?
- В. Ні - частина Проводу діяла далі. Умовини упадку Ковалю ще не є розкриті остаточно, але є певне, що він скорше впав, як інформації йшли про ту трійку створену. Друге, що він впав на якійсь засідці, яку вони вже на місці сконструювали, тимбільше, що ~~що~~ там перед тим ~~приїхав був~~, з парашута скинений був Охримович, може бути, що тоді вони шлях знайшли, також може бути, що значить, як впав Матвієйко, то так, як ми мали інформації, він ніколи не зустрінувся з Ковалем, бо всі телеграми, які приходили, то приходили, що має мати бачення і ніколи не прийшло, що мав бачення, там мусіла на місці бути якась засідка.
- П. Взагалі цікаво, як дійшло до тої справи висилки Матвієйка і Охримовича?
- В. ЗП УГВР вислало Охримовича для зв'язку, а з нашого боку Бандера вислав Матвієйка для свого зв'язку, для нашого зв'язку, і Матвієйко після якогось часу впав в руки НКВД, можливо, що в його оточенні котрийсь з кур'єрів міг бути агентом НКВД, бо то був відділ.
- П. А так голосна справа з тим, яке фактично значення могла мати з Фільбі?
- В. З Фільбі вона не мала практично відношення ~~тому, що~~, якщо йдеться про Матвієйка. Матвієйко був дуже хитрий, Матвієйко не скочив з літака парашутистом там, де думали, що він скочить, він дав доручення летунові, щоб він кількадесять кілометрів в іншому місці його скинув. Так, що Матвієйка не

зловили на місці, де парашутисти мали зіскакувати, бо там, де вони мали зіскакувати, то він сказав, я не зіскакую і летів далі десь п'ятдесят кілометрів, далі в іншому місці зіскочив.

П. Разом взявши, скільки людей тоді могло потрапити?

В. То тяжко сказати тому, що вони не впали, їх не половили всіх, бо вони, як зіскочили, то вони порозходилися в різні частини країни, лише охорона йшла з Матвієйком особиста. Треба прийняти, що міг бути хтось з особистої охорони Матвієйка, якого мав і зліквідували, але далше як він впав, то нам не є сьогодні відоме. Могло би бути відоме, якщо би тодішній тереновий провідник крайовий чи СБіст нам дав інформації, але на жаль досі, він вже є на волі, але не годен було дістати інформацій, а Мирон вже не живе.

П. Які ще важніші клітини, чи провідні клітини, чи члени функціонували довше після упадку Кука?

В. Та після упадку Кука, то прийшли, прийшли інші підпільні кадри, інші люди і вони далі проводили законспіровано.

П. Але скажимо з Проводу, який залишився після загибелі генерала Шухевича, чи ще якісь, якість провідні існували, чи то вже нові?

В. То вже прийшли нові з його оточення, але цілком нові люди, більше законспіровані, яких прізвищ навіть тепер не подавано і після того не подавано.

П. Тепер, була децентралізація на краї, то я їх проводи, чи є дані про це, що скажимо в п'ятидесятих роках діяли якісь крайові проводи?

В. Децентралізована система існує по сьогодні і децентралізована система є випробувана тому, що вона не потребує контактів поміж — поміж децентралізованими осередками. Вони є унапрямлювані політичними директивами, а не технічно-організаційними. Значить, вони дістають політичні директиви, осере але не дістають технічно-організаційних і не дістають тих директив кур'єр

П. То значить є такі здогати, що функціонувало в провідних Північно Західних Землях Будовяк (слово неясне) що найменше до п'ятидесять шостого року, чи то є десь — чи було potwierdжене якимось?

В. Так було, бо було potwierdження про його існування і дію і фактично нема potwierdження, що він не існував дала.

П. А як брати зв'язок, доки властиво той зв'язок, що мав з давніших років сорокових, доки він був втриманий такий, що був певний?

В. Фактично то так, ті зв'язки з сорокових років заморозили, нав'язуючи зв'яз іншого типу, а не продовжували з сорокових років в сенсі таким, щоби ті зв'язки, — вони були вже під обсервацією, вони були заморожені і нехай так заморожені існують, а політичні директиви пішли вже іншими шляхами модерн модерною системою не тільки контактів, але і концепції революційної боротьби. Тепер непотрібно їх мати, тепер є технологія і наша боротьба вже підносить аж на межі до технологічної якості і оситирії (неясне слово) і я сказав би

поліпшення такого, що на службі революції стає технологія, то є радіо, радіоаматори, стають модерні засоби електроніки.

- П. В п'ятьдесятих роках виглядає, що Степан Бандера багато енергії зуживав на підготовку тих зв'язкових груп і здається всі вони пропадали, чи то можна вважати як одна з більшх невдач його трудів?
- В. Воно значить так, то не можна сказати, щоби всі пропадали, тому, що частина впала - згинула, інша частина залишилися в іншій дії ділянок, але досвід показав, що треба переключатися на інші форми і не на форми прямого контакту, лише на форми використання того, що українська технологія, технократична інтелегенція має в руках засоби для зв'язку ліпші, як - як ми з еміграції і тому радієві контакти, тому і модерні технологічні засоби тепер заступають (неясне слово)..... кур'єрів. Бо як прямі акції даєт через радівий шлях, то ті осередки, які є там, маючи радіоапарати поширюєт далі інструкції чи директиви напрямні, бо революційна боротьба є масовою неукриваною і директиви не є укривані. І на приклад в Дніпродзержинську чи в Дніпропетровську, то писали, що діти з міста п'ятьдесять кілька апар в повітря (не має сенсу те речення) - арештували, бо вони ловили радіопередавання з Заходу і передавали далі. То нам не треба писати грипсів і що мають робити, нам вистачає описати одну акцію в Дніпрдзержинську штрайкову і повторяти її як інструктаж для інших міст і для інших осеред. То саме, що "Солидарність" зробила, "Солидарність" виграла радіо-акцією, а іншою. Опис акцій в Гданську сто разів повторяли і тоді Варшав пішла за Краків, Шлеск. І то так, то є іструктаж політичний.
- П. Чому двійкарі так повели сильно пропаганду з упадком Коваля "там все скінчилося", чи дійсно була розгромлена структура сорокових років, чи які інші мотиви?
- В. Я думаю, що вони прямо тому повели, бо не бачили інших метод, інших шляхів, що вони бачили лише шлях дії слати кур'єрів з відтам і на тім кінець, але не бачили того, що ми мусимо перейти на інші форми боротьби, на інші форми не тільки боротьби, але і контактів, інструктажу та включивши технольогію. Без включення технольогії не, - революція та мусить бути ведена заавансованими методами, то є тими методами, які є, які технольогія Заходу винайшла.
- П. Котрі методи головно в структурі організації, побудові сітки прийняла, що треба змінити з тих давніших?
- В. На приклад кур'єри, грипси.
- П. А сама побудова організації?
- В. То йде повна децентралізація, не єднання осередків в Україні між собою, ніяке пов'язання тих осередків між собою, не розбудовування центрального осередку і не, сказати би, замість - замість технічних зв'язків і технічних пов'язання, пов'язання політично-ідейне, директивно унапрямлючи за помічч

технологічних засобів, а не контакти, зустрічі, не сходини представників осередків - то це є виліміноване.

П. Тепер, як переходити до справ на чужині, перше, що то була за ініціатива і скоро зникла АВОН?

В. То була, то було намагання, то є намагання об'єднати "Прометея", Інтернаціонал Свободи і АБН в єдиний, для створення сильного осередку, сильний осередок тих трьох організацій. Тоді Шандрук був головою Інтернаціоналу Свободи, тоді Прокоп "Прометея", ну і АБН, ну і з того нічого не вийшло.

П. А хто був головним значить ініціатором вступлення ЗЧ ОУН до УНР-ади і взагалі, як то Ваша опінія про ту аферу цілу і виступлення, чи то було оправдане чи як?

В. Головними ініціаторами то були проф. Кононенко і потім Ярошенко, Ільницький і о. Гриньох, ті чотири були, які найбільше натискали на те, щоби входити до УНР-ади.

П. А Степан Бандера тоді оприділився ціло за тим?

В. Отжеж після певних зборів Степан став на становищі, щоби входити до УНР-ади.

КАСЕТКА Ч.12., СТОРІНКА 23.

- П. Яка Ваша оцінка того потягнення, щоби йти до УНР-ади?
- В. Моя оцінка така, яка була тоді. Я був проти того, щоби йти до УНР-ади, і значить з різних причин. Одною із причин було те, що то був такий конгломерат різних груп опортуністичних по лінії до одного окупанта, по лі до другого окупанта і воно не давало ніякої гарантії правильності поста перспективної, тим більше, що там був ключ паритетности, апріорно виключав змогу нам там мати ідейний вплив, бо ми мали пропорційно до кількості всі то ми мали яких шість чи вісім там голосів, тоді, коли всі інші сектори п'ять-чи-шестикратно нас переважали, отже, апріорно та справа була програна. Те виявилось на першій сесії, як поставили справу визнання УПА, то за визн ням УПА голосували лише наші члени, члени нашої фракції. Ну і зараз після того то була перша криза. Як Кононенко сказав, що він буде мати змогу переконати їх всіх, то я казав, що ви їх ніколи не переконаєте, і він прийш і потім сказав, що лише шістьох голосувало чи вісьмох, тільки, скільки ми м за визнанням УПА, а всі інші проти. Вовчук стояв на правильній лінії, ві був головою нашої фракції, Вовчук боронив дуже добре. Вовчук був тих самих поглядів, що я, але більшість вирішали йти і пішли і через якийсь час, в зв'язку із тим, що УПА не була ними визнана, як збройна сила України, ми вийшли. Отже, то був експеримент який невдалий, іншими словами ми набрали досвіду, що в такому конгломераті, якихсь засадничих проблем, вирішальних для нації, не можна ані ставити, ані добитися їх визнання чи вирішення.
- П. Чи Ви могли би вяснити як то з Багряним були відносини, здається він був членом організації?
- В. Він був членом УГВР, і з ним були -переговори - довше тривали, на базі повороту чи входу, бо то не було договорення, щодо членства УГВР і вислід того, він фактично не, він ставив такі різні передумови, з ним переговори не довели до успішного кінця. Він був, я би сказав, він був націонал-комуніст в повнім сенсі, може не таким, бо то було дві течії, ліва Майстренка, права його, і розмови з ним то давали надію на успіх, то знов. Він був досить егоцентрик, сам він був адоратором, в однім моменті він мені сказав: "от розумна людина Сталін, дивітся, яке він золоте слово сказав" - "злі (неясі приходять і відходять, а нація лишається", так він характеризував гітлерівську епоху, "Гітлер прийшов і відійшов, а німецька нація лишається" - і він: так правда, яка то золота думка, - я кажу, що то є голова, що нам не імпонує з того говорення, бо то не є жадна золота думка, поминаючи те, що ворог є ворогом. І то я не бачив тоді його, з мого боку, ту інтенцію, щоби - щоби знайти спільну мову. То більше надії покладав Кононенко, який вів з ним переговори, але врешті-решт вели також переговори ті з УГВР, бо то вони привезли його з України, а вони також не домовилися.

- П. То він під псевдом Степовий?
- В. Я не думаю.
- П. Також були якісь переговори чи розмови про наближення з групою полковника Мельника?
- В. Так, ті переговори тривали досить довго, і йшлося про те, щоб знайти якусь базу співпраці і фактично було дуже важко ті переговори вести тому, що найперше треба було очистити справи "братовбивства". Та справа "братовбивства" була постійно на порядку, тому, що вони жили і жили своїми, своїми кадрами, мов і громадянство тою легендою брехливою про братовбивство, і з того пункту вони не хотіли вицофатися. І коли ми їм доказували Сеником і Сциборським коли тепер вийшло наяв, що ~~то~~ ми до того не мали відношення жадного і що Полудевський ту справу робив, то нічого не помагало, вони все до того вертали. Но потім були ще різні погляди на, значить проблема колаборації з німцями стояла теж, тим більше, що вони колаборували проти нас, як той Чучкевич, Соколовський видавав наших людей і їхні люди в гештапо видавали, отже те також треба було якось прочистити. А потім були також ^{ше} розходження щодо конфесії боротьби. Вони заступали думку, щоби ~~щоби~~ не натискати на інтенсифікацію акції в Україні, щоби то так якось поволі розгорталося.
- П. Хто головні, які люди були ті, що хотіли мирити?
- В. При переговорах був ^{був} Мельник, Бойко, Бойдуник з їхнього боку. ~~Отже~~ Бойдуник був ще найбільше такий згідливий, проф. Бойко був досить різкий, все, я би зав, зразу ~~то він~~ дуже загострював, потім через роки почав злагіднювати, а в перших розмовах Бойдуник був завжди більше компромісовий, ^{ніж} як Бойко. Но Мельник мав поставу все вождівську - того арбітера, але з тих переговорів не було шансу, щоби щось вийшло, бо то забагато було того багажу ~~те~~ і по лінії 30 ЧЕРВНЯ, і по лінії тих доносів, наклепів і коли десь наближувалося до якихсь устійнень, то потім знов вискакувала справа з бок тих, які - ззаду сидів Книш і все нові комплікації висував, а по друге концепційні різниці були дуже великі.
- П. Ну ще до того я верну Матвієйка, доки він тут був, як би Ви його особисті зхарактеризували?
- В. Матвієйко був ~~був~~ добрий організатор, була постать така працююча і ^{вмислювальна} інвентивна і багато інвенцій людина, матерію він свою знав, загрозу він знав, відважний, і можна б сказати, що він тоді був на досить високму ⁷⁰ позе відданості справі і зання матерії свої.
- П. Можна б сказати, що за його часів СБ ліпше працювало як після?
- В. Напевно.
- П. Бо то була та ціла серія розкриття тих агентів?
- В. Напевно - напевно.
- П. То, то здається за нього?
- В. Так - напевно.

- П. Тепер щодо двійкарів, яку роль у всіх тих справах конфліктів відіграв Др.Ребет і яка Ваша думка, чому його забили?
- В. Значить, щодо тих конфліктів, то довга історія. На нарадах тої трійки, по перше, як прийшла телеграма, що та трійка має ладнати справи, телеграма через о.Гриньоха, мовляв, край визначив Ребета, Матлу і Бандеру полагодити конфлікт, тоді почалися між ними переговори. Ну і зажадали вони, щоби рти переглянути всі позиції програмові, політичні і т.д. Та трійка засідала і писали протоколи – узгіднення, вони узгіднення в трійку робили. Прийшов Степан Бандера до мене на латинський Свят-Вечір і каже, що Ребет вже погодився на устійнення, а щоби, а перед одною умовою, щоби ті устійне також я підписав. Я відмовився, я сказав, що я їх не робив тих узгіднень і я не маю чому підписувати, тим більше я не є компетентний в тій справі, а друге я квестіоную взагалі ту телеграму, я був проти визнання тої телеграми за автентичну. Отже, я тої телеграми не визнаю, то я не можу визнавати тих узгіднень. Ну тоді вони підписали ті узгіднення, прийшли на Провід, і ми на Проводі ті узгіднення завалили. Я підготував щось дванадцять чи шістнадцять замітів щодо тих узгіднень, на які та трійка мала давати відповіді, ну і тоді вони не могли дати відповіді, бо там були пункти, які принципово не годен було прийняти. Наприклад, чи членами УГВР може бути ліве УРДП – націвська-комуністична, бо то ліве УРДП була Майстренка, він же то був марсистом. Но і ми то відкидали, бо марксисти проти марксистів, ну там більше було. Врешті прийшла вирішальна точка, чи то є узгіднення до виконання Проводу ЗЧ ОУН, чи то є узгіднення між ними трома? – і хто має остаточно вирішити справу, чи ті узгіднення зобов'язують Провід і чи та трійка стає Проводом організації? То був запит, який я поставив тій трійці хто ми є Провід ЗЧ ОУН, а хто є та трійка? Ну Бандера зорієнтувався дуже скоро і каже, то не є, то є узгіднення між ними трома, бо, якщо то вже є директива для Проводу ЗЧ ОУН, ну то я тоді пропоную, щоб Провід ЗЧ ОУН був розв'язаний, а провід перебирає та трійка – то було так або так. Ну, якщо так є, то ми Провід ЗЧ ОУН передає функції тій трійці і з нинішнім днем перестає існувати. Тоді Бандера запротестував і каже, що ні, що ті тексти мають бути схвалені Проводом ЗЧ ОУН, тоді запротестував Матла, що то є зобов'язуючі тексти Провід ЗЧ ОУН. Отже тоді там мене підтримали, що Провід ЗЧ ОУН автоматично розв'язується, Бандера не хотів того, Бандера з тим не годився, ну і не тим розійшлося поки що. Тоді Бандера каже, що в дав свій підпис Втому розумінню, що то є узгіднення між ними, а має бути та справа переглянена на Проводі ЗЧ ОУН, як вибраної інституції. А бо та трійка призначена мала полагодити конфлікт, але та трійка не має бути Проводом ЗЧ ОУН, бо не вибрана, то звідтам призначена.
- П. Власне чи можна би сказати, що Ребет міг бути під якимсь більшим впливом чи тиском, чи якимись зобов'язаннями моральними, чи тоді рішили його вбити чи то просто випадок?

- В. Я не думаю, що Ребет був під якоюсь пресією тоді, в той час. Ребет ~~це~~ ^{чи} б більше компромісовий, як Матла, в тій трійці, якщо йшло про таке або-або то Ребет йшов на зустріч більше, ^{них} як Матла. Матла був більше твердий, а Ребет більше шукав розв'язки. То є так, так що то тяжко було б сказати ну і мимо того, що Ребет був дуже такий схиматиків і впертий, але в тих переговорах то він був так по середині. Як Бандера почав тоді, став на становищі, що Провід ЗЧ ОУН має ту справу розглянути ~~це~~, то Ребет брався посередничати, а Матла стояв здецидовано ні і тоді розійшлася та зустріч дальших їх якихсь переговорів. Тепер щодо Ребета, чому його зліквідували то є загадка, бо він не був такою загрозою для них, як виглядало. Бо, наприклад, дуже тяжко собі виправдати, чому вони його вибрали як жертву ліквідації, бо були більше небезпечні для них люди, хоби навіть Лебідь, ~~як би брати~~, бо Лебідь був більше може загрозою. Так, що фактично тяжко сказати, чому якраз Ребет був. Може, вони в середині тої двійкарської групи мали якусь інформацію, що Ребет евентуально йшов би на більші уступки, договорення, але він не був такою фігурою загрозливою, щоби мали його ліквідувати з тих причин, які є нам відомі.
- П. Можна б сказати, що різні фальсифікати через зв'язкових могли прийти бу і вони мали певне оформлення цілої тої двійкарської групи?
- Е. Не важне, що наприклад КГБ різні, я думаю, що після смерті Чупринки, то н один документ, який прийшов, міг бути вже підсунений тому, що ми вже конт не могли мати над Куком. То могло бути, що вони підсували такі дивацькі ідеї, аби не довести до зговорення.
- П. Чи мав на них вплив Керенщини і чому власне в нас все ~~є~~ знаходяться групи, які потраплять йти на співпрацю з москалями?
- В. То так, в той час напевно тому, що тоді закраювалася велика акція американська (~~незрозуміле слово~~) концепція Айзенгавера, то є "ліберейшин", те, щ вони називали "освобожденіє", Радіо Свобода і вони хотіли творити ~~таку~~, такий координаційний центр спільно з москалями і вести ~~ту~~ політично-психологічну війну. Я думаю, що той тиск був і на ЗП УГВР тимбільше, що (~~незрозумілі два слова~~)..... мали йти з американцями, і той тиск мав напевно своє значення в той час. Добрянський і Галичин і Душник ~~приїждж~~ тут на переговори до нас, щоби ~~говорити~~ довести до зговорення з москалями щодо спільного фронту. Добрянський був режником від американців тої опін тої думки, сугестії і вели ті переговори і ми то відкинули. Отже, то була ~~така~~ аранжована американцями політика практична здійснювана, бо делегац УККА ~~приїжджала~~, то була така, УККА був включений в акцію ту монтування спільного фронту з москалями. Ленчак з того "Освобожденія", Ленчак тих інституцій, які поклали на тих технових формацій спільно російсько - українських і інших поневолених народів. То була певна політика проти-

большевицька, вони навіть називали термін большевицький, і в той контекст хотіли нас вмотати, а частинно вмотали, бо навіть о.Гриньох в однім місці організував той фронт.

- П. Ще до значіння - подати характеристику на Зеновія Матея (не дуже зрозуміло яку він грав роль? Перше він був в сорок третьому році член Бюра Проводу які його прикмети? Що він там членом Бюра Проводу, а тоді вже на еміграції його роль стратила?
- В. Ну так він був в Україні, він був досить активний член на Західних Землях він був засуджений на кару смерти, за замах на одного поліціанта польського